

TV-15

Štev. 8

XXVII.
Izhaja tedensko2. marca
1989

Cena: 1.000 din

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurlirsko postajo v Občlah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

Na 2. strani: Kronologija kosovskih dogodkov

Na 3. strani: Aktualno iz RO

Na 5. strani: Sloveniji se slabo piše

Na 7. strani: Odlomek iz še neobjavljene knjige Bogdana Osolnika

Na 10. strani: Kaj veste o bolečini?

Kosovo moja dežela

Manj strašna noč je v črne zemlje krili kot so pod svetlim soncem sužni dnovi

Dogodki se odvijajo z bliskovito naglico in mōra je iz trenutka v trenutek večja. Človeku se nenadoma zazdi, da se pred njegovimi očmi dogaja tisto, kar je bilo napovedano v najbolj temnih prerokbah.

Dejanja, ki potrjujejo očevo o zmedenosti, nemoči in nesposobnosti državnega vodstva, se vrstijo na domačem in mednarodnem prizorišču. Vse je postalo stvar dnevne politike, zmedenih kratkih potez, polnih panike. Psovanja narodov med seboj so odvrkla še zadnje tenčice sprenevedanja. Merjenje vzdržljivosti v živčni vojni izsiljevanj je pahnilo v igro najširše lačne množice. Dolgotrajna prepričevanja o ogroženosti samo dveh narodnih skupin, Srbov in Črnogorcev, v naši južni avtonomni pokrajini, so se izkazala za lažna.

Skozi blokade, ki so jih leta dolgo vzpostavljala nekatera sredstva javnega obveščanja, vse bolj uzurpirana od srbske državne moči, se je naposled prebila še druga resnica o nič manjši bedi albanskega življa. Niso je mogle zakriti reke solza, pretočene na mitingih. Ta resnica se je izrazila na grozljiv način – v blatnih rovih, skozi najglobljo stisko kosovskih Albancev.

Čeravno smo v zadnjem letu vsaj iz našega zornega kota nenehno opozarjali na enostranske Miloševićeve maks-

me o reševanju kosovskega problema, ki so nas dostikrat spominjale na zgodovinsko znane »dokončne rešitve«, smo vendarle upali, da bo vsestranska trezna politična presoja ustavila v prepad drveči vlak. Zdaj se je pokazalo, da smo bili spet enkrat naivni in nesposobni ob pravem času zajeziti razraščanje bolne ideje, ki ne more pripeljati nikamor drugam kot v stanje, ko se v ljudi uperijo puškine in tankovske cevi.

Te dni smo se lahko dodobra nagledali pravih obrazov ljudstva. Goloroko je in prigripano v kot. V kot prigripan človek pa kaj pogosto stori dejanja obupa.

Dokler so se državni, partijski in republiški vrhovi dogovarjali, kako in kaj bi rekli albanskim rudarjem, ki so bili že dneve in noči v rovih, so prvi izčrpani rudarji že začeli omedlevati. Krona vsega je bil pogovor jugoslovanskega partijskega predsednika s stavkajočimi pod zemljo, ko jim je skušal s svojim znanim političnim jezikom orisati škodljivost njihovega početja in so njihova zatrjevanja, da Albanci na Kosovu niso imeli nič pri izvolitvi svojih sedanjih uradnih predstavnikov v pokrajinske in državne najvišje organe, letela mimo njegovih ušes. Reagiranje najširših albanskih množic na Kosovu s splošnim protestnim omrtvičenjem dela in življenja

je dajalo podobo kompaktne- ga upora, medtem ko se je politika »dogovarjala«.

Iz matične republike so ves čas prihajale neomajne zahteve po uvedbi izrednega stanja, medtem ko so s severa in zahoda države, nasprotno, vse glasneje prihajale zahteve po človeškem pristopu k dogodkom.

Kaj se dogaja? Rudarji so prišli po osmih dneh in nočeh iz starotrških rovov, istočasno pa so na drugi strani gorā drugi rudarji odšli demonstrativno – v rove. V glavnem mestu Slovenije je več kot polovica prebivalstva republike podpisala poziv k razumu in

enakovrednemu ravnanju z vsemi narodi in narodnostmi, medtem ko se je v glavnem mestu množica študentov in še večja množica občanov zbrala v odziv pred ljudsko skupščino, ter zahtevala – obratno – brezpogojni poseg države, preklic odstopov trojice in kazni za vodje kosovskih demonstracij. In ta čas ko z zadnjim kančkom upanja še pričakujemo boljših vesti o ohlajanju strasti so »argumenti« že parkirani v kasarnah okoli Prištine, medtem ko mesto nizko preletavajo nadzvočniki.

Mnogi ljudje se te dni sprašujejo v kakšni državi sploh živimo. Premnogi z znanjem in zgodovinskim vedenjem ter z vso dobro voljo, ki jo še premorejo, sedanjim de-

njem politike moči ne vidijo konca in tudi ne vidijo srečnega izida za naše skupno življenje, kakor smo si ga v temeljnih obrisih zastavili v Jajcu pred šestinštiridesetimi leti.

Zdaj tu sploh ne gre več za zgodovinske pravice, zgodovinske zasluge in vse tisto, kar naj bi nek narod imel iz zapuščine; gre preprosto za to, da smo začeli spodsekovati temelje skupnega življenja, ki so dobrih štirideset let zdržali številna neurja. v tem loncu se mešajo nacionalne tradicije; stoletna negibnost se meša z napredkom; nastajajo vse večji prepadi med željami po sodobnem življenju in koreninami, segajočimi v stoletja zao- stalosti, ki so že davno za nami; mešajo se različni po-

gledi na nadaljnji razvoj; bijejo se razlike med severom in jugom, zahodom in vzhodom; znotraj vseh teh nasprotij se poniglavo rujejo za oblast politiki z različnimi političnimi koncepti. V igro so potegnje- ne nacionalistične strasti...

Kako naj živimo v takšni državi? Kje je tu človekova osebnost in njena usoda? Tako sivega socializma, kot ga zdaj živimo, nočemo. Nočemo živeti v skupnosti, v kateri je politika mešetarjenje z ljudmi in narodi; v kateri ne vlada pravo ampak surova sila moči.

Za nobeno ceno ne smemo dovoliti, da bi našim otrokom za vedno pregnali z lic nasme- h in vero v boljše življenje.

Bojana Žokalj Jesih

Izjava slovenskih španskih borcev

Slovenski španski borci kot najstarejša revolucionarna skupina Slovencev (organizirana ob boricah za severno mejo), v celoti in brez pridržkov podpiramo izjavo, ki so jo danes, dne 27. II. 1989 ponudile slovenskemu narodu v podpis politične, kulturne in humanitarne organizacije, ob dogodkih, ki se neposredno odvijajo na Kosovu in posredno v celi Jugoslaviji.

Izjavi dodajamo naslednje:

Rahman Morina je svojo izjavo, ki je nedvoumno skladna z navodili njegovih nadrejenih, zaključil z ugotovitvijo, da gre sedaj za politiko, ne za moralo. Zamenjal je vrstni red vrednot, ki izključuje moralo, ko gre za politiko. To usodno nemoralno stališče je vzrok za vso tragiko, ki jo v tem trenutku doživlja delovno ljudstvo Kosova ne glede na nacionalno pripadnost in vsi prebivalci Jugoslavije in ki je glavni vir vseh težav, ki jih doživlja Jugoslavija kot celota.

Proti taki politiki se bomo »španci« borili vedno in povsod skladno z močmi, ki so nam še na voljo.

Španskim borcem po državi pa priporočamo, da podpišejo zgoraj omenjeno izjavo organizacij povsod v svojem kraju, kjer jim bo na voljo podpisna listina.

Slovenski španski borci

Kronologija dogodkov v Starem trgu in na Kosovu sploh

Ponedeljek, 20. februarja: Rudarji prve izmene rudnika svinca in cinka Trepča v Starem trgu niso hoteli priti iz jame. Napovedali so, da bodo odklanjali hrano in vodo, kar je pomenilo gladovno stavko. Pridružili so se jim tudi rudarji iz druge in tretje izmene. Hkrati so objavili tudi svoje zahteve za prekinitev stavke. Tako naj bi spoštovali temeljna načela ustave iz leta 1974. Zahtevali so tudi odstop predsednika predsedstva PK ZK Kosova Rahmana Morine, predsednika prištinske OK ZK Husamedina Azemija. Vztrajno so tudi zahtevali naj bi objavili seznam organizatorjev novembrskih shodov in demonstracij občanov albanske narodnosti.

Z rudarji iz Starega trga so se solidalizirali tudi delavci albanske narodnosti iz nekaterih drugih kosovskih delovnih kolektivov.

Torek, 21. februarja: Stavkajočim rudarjem v Starem trgu so se pridružili rudarji Trepčinskih rudnikov Kišnica in Novo Brdo. Stavkati so začeli rudarji rudnika magnezita Goleš blizu Lipljanov. Stavkajo pa tudi delavci tovarne gum Balkan v Suvi reki, del delavcev tekstilne tovarne Printeks iz Prištine. Ves dan so prihajale novice o prekinitvah dela v posameznih kolektivih.

Na skupni seji sta se sešli predsedstvi Kosova in PK ZK Kosova, ki sta pretehtali politične razmere v pokrajini. Eden od sklepov je bil, da povabijo predsednika predsedstva CK ZKJ Stipeta Šuvarja in predsednika predsedstva CK ZK Srbije Slobodana Miloševića, naj prideta na Kosovo.

Na nekaterih delavskih protestih so seznam zahtev starotrških rudarjev razširili. Tako so zahtevali odstop celotnega predsedstva pokrajinskega komiteja ZK Kosova, pa tudi Slobodana Miloševića in Alija Shukrije.

Sreda, 22. februarja: Val stavk se je na Kosovu še bolj razširil. Rudarji iz Starega trga so še vedno pod zemljo in zaenkrat ne nameravajo priti iz rovov, dokler ne bodo izpolnjene njihove zahteve. Pridružilo se jim je precej kolektivov iz skoraj vseh občin v pokrajini. Delavci albanske narodnosti izražajo svojo solidarnost z rudarji na dva načina, s prekinitvijo dela in odklanjanjem toplega obroka.

Položaj je skrajno kritičen, zato se z delavci pogovarja več sto političnih aktivistov, ki jih skušajo prepričati, naj se vrnejo na delovna mesta. V Prištino pa je dopotovala skupina sedmih članov CK ZKJ in CK ZK Srbije, ki naj bi prav tako poskušala pomagati premostiti sedanji položaj.

Kosovski izvršni svet je na izredni seji ocenil razmere v pokrajini in jih označil za zelo resne. Zahteval je, naj vsi organi na Kosovu sprejmejo ustrezne ukrepe in tako zagotovijo možnosti za normalno delo in življenje.

Približno dva tisoč študentov albanske narodnosti se je zbralo pred študentskimi domovi v znamenje podpore rudarjem. Kasneje so odšli v bližnjo športno dvorano »25. maj«, kjer se je z njimi pogovarjala skupina

političnih aktivistov in jih poskušala prepričati naj se razidejo.

Četrtek, 23. februarja: Na Kosovu se je začela splošna stavka vseh zaposlenih Albancev. Dejansko v pokrajini ni delovne organizacije, v kateri so v večini Albanci, ki bi normalno delala. Od kolektiva do kolektiva vsi brez izjeme podpirajo rudarje iz Starega trga, ki že sedemdeset ur nočejo zapustiti rudniških rovov. V Starem trgu je še 130 rudarjev zaprosilo za zdravniško pomoč in deset so jih obdržali v zasilni bolnišnici.

V Prištini in nekaterih drugih krajih so se pojavili plakati, s katerimi Albance pozivajo na oboroženo vstajo.

Splošno stavko so napovedali tudi zasebniki. Tako v Gnjilanih ni bilo mogoče kupiti kruha. Tako naj bi bilo jutri v vseh kosovskih občinah; pekoma pa naj bi se pridružili drugi zasebniki.

Na skupni seji vseh treh zborov srbske skupščine je tamkjašnji sekretar za notranje zadeve Radmil Bogdanović izjavil, da je politično varnostni položaj na Kosovu zelo slab in se lahko sprevrže v hude mednacionalne spopade. Na Kosovo sta s sodelavci dopotovala predsednik predsedstva Jugoslavije Raif Dizdarević in predsednik predsedstva Srbije Petar Gračanin. Udeležila sta se razširjene seje predsedstva Kosova, na kateri sta bila tudi podpredsednik ZIS Janez Zemljarič in načelnik generalštaba JLA generalpolkovnik Stevan Mirković. Po šesturnem zasedanju so oblikovali ukrepe za stabilizacijo razmer v pokrajini. Dizdarević in Gračanin pa sta se po seji sešla s predstavniki kombinata Trepča.

Trenutni politično varnostni položaj na Kosovu je obravnavalo tudi predsedstvo Jugoslavije, ki je pozvalo vse delovne ljudi naj takoj prenehajo stavkati in se vrnejo na delo. Opozorilo je, da vodi nadaljevanje takšnih razmer v še hujše posledice. V skladu s svojimi ustavnimi in zakonskimi pravicami ter dolžnostmi da bo uvedlo vse, z ustavo in zakoni določene ukrepe, to pa pomeni razglasitev izrednega stanja.

Sporočili so tudi, da bosta na Kosovo prišla Stipe Šuvar in Slobodan Milošević.

Gladovna stavka rudarjev v Starem trgu je naletela na velik odmev v domači in svetovni javnosti. Tako je predsednik predsedstva RK SZDL Jože Smole izrazil veliko zaskrbljenost prebivalcev Slovenije ob dogodkih na Kosovu.

Petek, 24. februarja: Na Kosovu poteka izredne politične dejavnosti, s katerimi naj bi našli izhod iz dramatičnega položaja. Stavke so zajele večino kolektivov, pouka ni na srednjih šolah, študentje ne hodijo na predavanja. Zaradi stavke na Kosovu čutijo posledice v mnogih kolektivih v Srbiji. V Prištino sta dopotovala Stipe Šuvar in Slobodan Milošević. Na sestanku s kosovskim političnim aktivom sta se zavzela za čimprejšnjo razrešitev težkega položaja v pokrajini. Po tem pogovoru je Milošević

obiskal Elektrogospodarstvo v Obiliću, Šuvar pa Rudarski kombinat v Trepči. Približno ob 17.00 je obiskal rudarje v rudniku Stari trg, kjer ga je na globini 630 m pričakalo približno 700 izmučenih rudarjev. Pogovor globoko pod zemljo se je končal v morečem ozračju, saj je zaradi gneče nekaj rudarjev izgubilo zavest in pogovor so prekinili.

Pisatelji albanske narodnosti so oporekali legitimnosti ustavnih sprememb v Srbiji. Omenili so tudi »osemletni politično klerikalni križarski pohod proti Kosovu in navažajo, da gre za osem let laži in obrekovanj, verbalnega terorja o kontrarevoluciji, albanskem nacionalizmu in separatizmu«.

Predsedstvo CK ZK Slovenije je poslalo pismo predsedstvu PK ZK Kosova, CK ZK Srbije in CK ZK Jugoslavije. V njem je med drugim zapisalo, da smo v Sloveniji ob teh dogodkih globoko prizadeti in zahtevamo, da se čim prej odpravijo vzroki sedanjih zaostritvev.

Slovenski rudarji so izrazili zaskrbljenost za svoje stanovske tovariše in ogorčenje zaradi prepočasnega reagiranja državnih in političnih organov. Odprli smo tudi dva žiro računa na katerih se steka pomoč za kosovske rudarje. Rdeči križ Slovenije pa je poslal pomoč rudarjem v Starem trgu.

Sobota, 25. februarja: Rudarji v rudniku Stari trg še vedno vztrajajo v jami. Tisoč dvesto rudarjev pravi, da rudnika ne bodo razstrelili, čeprav je v njem dve toni razstreliva. Trdno pa so odločeni, da bodo ostali v jami, dokler ne bodo odstopili trije pokrajinski voditelji, ali pa bo v njihovih vrstah

Zaskrbljenost ob dogodkih na Kosovu se je povečala zlasti v Sloveniji, na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini.

Nedelja, 26. februarja: Po večih pogovorih s stavkajočimi rudarji so se razširile novice o skorajšnjem razpletu drame v Starem trgu. Od jutra je nekaj sto novinarjev čakalo, da bi rudarji prišli na površino, toda tega niso dočakali.

V Športni dvorani »25. maj« študentje še naprej podpirajo rudarje. Izjavili so tudi, da se bodo razšli, ko bodo rudarji končali s stavko.

Delovna delegacija Srbov in Črnogorcev je odpotovala v Beograd in se pogovarjala s Petrom Gračaninom in dr. Borisavom Jočićem. Skupaj so ugotovili, da gre za zahrbtno igro separatistov in nacionalistov, ki hočejo prek rudarjev izsiliti podporo za svoja politična stališča o navidezni ogroženosti interesov albanske narodnosti v Jugoslaviji. Delegacijo je sprejel tudi Raif Dizdarević.

Po Srbiji in Vojvodini so se vrstili mitingi v podporo kosovskemu vodstvu in posebej Rahmanu Morini.

Ponedeljek, 27. februarja: V Sloveniji smo podpisovali izjavo proti uvedbi izrednega stanja na Kosovu. Do približno 21.00 jo je podpisalo več kot 450 tisoč ljudi. Popoldan pa je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani javen protest, na katerem so se vse družbenopolitične organizacije, zveze in društva zavzele za mir in razumevanje na Kosovu in proti uvedbi izrednih ukrepov v pokrajini.

Zvečer pa so sporočili, da so trije kosovski funkcionarji odstopili in približno ob 21.00

Stipe Šuvar se pogovarja z rudarji, ki jih ni uspel prepričati, da bi prekinili stavko.

začela kositi smrt. V mitroviški bolnišnici zdravijo trideset rudarjev, v ambulantni pri rudniku pa šestdeset, pripravljajo pa tudi še dvesto ležišč. Zdravniki so si soglasni, da je zdravstveno stanje rudarjev vedno slabše, in da se naglo približuje trenutek, ko ne bo več rešitev.

Predsedstvo Jugoslavije je sklenilo povečati varnostne sile v pokrajini. Sprejeli so ukrepe za zaščito objektov posebnega družbenega pomena. Srbski in črnogorski rudarji iz rudnika Leposavić niso hoteli iz jame, saj so ocenili, da so sedanji dogodki na Kosovu kontrarevolucija. V več mestih na Kosovu pa so začeli stavkati vozniki Kosovotransa.

so začeli prihajati rudarji rudnika Stari trg na površino, predsedstvo Jugoslavije je uvedlo izredno stanje v pokrajini.

Torek, 28. februarja: Pred skupščino Jugoslavije v Beogradu se je zbralo več stotisoč ljudi, ki protestirajo proti razpletu dogodkov na Kosovu. Ogorčeni so tudi zaradi ponedeljkovega zborovanja v Ljubljani.

Izpred skupščine Jugoslavije se je množica začela premikati proti Sotočju kjer so se med tem tudi zbrali demonstrantje.

Pripravil: B. K.

Naš pogovor z Marijo Cigaletovo

O ženskah ob ženskem prazniku

Že na lanskem prvem sklicu sveta za družbeno in politično aktivnost žensk pri RK SZDL je novi sestavi, so se članice dogovorile, da bo ob številnih drugih vsebinskih vprašanjih na temo žensk v naši družbi treba spregovoriti tudi o samem praznovanju osmega marca. Z Marijo Cigaletovo, predsednico omenjenega sveta smo o tem in nekaterih novih pogledih na ženska vprašanja spregovorili komaj nekaj dni po tem, ko so obljubljeni sejo v osmem marcu že opravile.

Zadnja leta se vse bolj izogibamo slavnostnim besedam ob ženskem prazniku, pa tudi žen-

ske same vse bolj glasno terjajo, naj vendar že prenehamo s to lažno simboliko. Kaj ste torej sklenile o osmem marcu?

Delovni naslov našega pogovora je bil osmi marec – da ali ne. Zlasti med mlajšimi ženskami se v zadnjem času vse pogostejše pojavlja vprašanje, ali je smiselno še naprej vleči simboliko praznovanja osmega marca. Pogosto smo radi poudarjali, da je bil ta datum izbran ob znanih ženskih stavitki, nazadnje pa nas natančnejši pogled v zgodovino pouči, da se osmega marca ni zgodilo nič posebnega ampak je bil simbolično določen. Na začetku

je prav gotovo tudi tako simbolično izbran praznik deloval na spodbujanje žensk k aktivnosti. Prebujal je njihovo zavest in jih vsakič znova spominjal na to vprašanje. Po drugi svetovni vojni pa je v naši družbi že sama tema začela zapadati v klišee in tudi vsebina praznovanj se je začela spreminjati. Mimo površinske dileme o tem praznovanju pa ostaja dejstvo, da so prve ženske v Evropi dobile državljansko volilno pravico na Finskem šele leta 1907 in da so jugoslovanske ženske dobile to pravico šele leta 1945! V luči te kratke dobe, v kateri jugoslovanska in z njo

slovenska ženska vstopa polnopravno v javno življenje pa ima vendarle tudi to simbolično praznovanje 8. marca ob pravilni rabi še vedno svoj pomen.

To ne pomeni, da bi se morali komaj enkrat na leto tam nekje v bližini tega datuma pogovarjati o družbenih temah »za ženske«. Vprašanje aktivnosti žensk v družbi je še vedno aktualno. Vrsta je argumentov, ki govorijo, da je v naši družbi še vedno dolga vrsta socialnih, psiholoških, kulturoloških in drugih vprašanj, neposredno povezanih z ženskami, ki jih je treba obravnavati posebej – vse do tlej, dokler bo družba temeljila na takoimenovanem »moškem principu«. Ženske so pridobile s formalnimi pravicami vrsto novih družbenih obveznosti, niso pa se otresele tisoč drobnih vezi, s katerimi se tudi same postavljajo v podrejen položaj oziroma delujejo tako, da nenehno ščitijo

moške in torej ohranjajo »moški princip«. Zato mora ženska danes še vedno desetkrat bolje opravljati neko delo od moškega, če hoče doseči v družbi enako veljavo.

Naša družbena naravnost v reševanje vprašanj enakovrednega vključevanja žensk v družbo je imela v še nedavni preteklosti visoko leteče načrte. Kako je s temi vprašanji danes, ko nam škriplje na vseh področjih?

Podatki kažejo, da se stvari zelo počasi spreminjajo. Najnižji osebni dohodki v industriji so še vedno v »ženskih panogah« in ženske vse bolj očitno izginjajo iz javnega življenja. Kriza povzroča takšno njihovo pasivizacijo in jih usmerja nazaj k osnovnemu zagotavljanju družinskega standarda.

Poraja se vrsta novih ženskih stisk, pri čemer niti stare še niso odpravljene. Zato naj ob tej priložnosti omenim drobno akcijo, ki naj bi pri-

spevala vsaj oblažiti nekatere, (po navadi družbi prikrite) temne plati ženskega življenja.

Ugotavljamo, da je nasilje nad ženskami in družini pogosto in se povečuje, da pa ženske o tem nerade govorijo in uradne institucije niti ne pridejo do vseh relevantnih podatkov o tem. Zato je skupina žensk v Ljubljani (po vzoru zagrebskega primera) oblikovala predlog za vzpostavitev telefonske številke za klic v sili (SOS), za pomoč ženskam v stiski. Upamo, da bo to le ena od akcij, ki temeljijo na prostovoljnem delu. V Zagrebu, kjer imajo s tem delom že izkušnje, nam zatrjujejo, da akcija poteka dobro in tako s pomočjo prostovoljcev marsikatera ženska premaga strah ter spregovori o svojih težavah v družini. To pa je že prvi korak k uspešnejšemu družbenemu obravnavanju njihovih problemov.

B. Ž. J.

AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO

Neustrezna razlaga borčevskih stališč

Ob uvodniku Dela 22. februarja

Omenjeni članek z naslovom »V Sloveniji naj bo božič dela prost dan«, ki ga je napisala Jožica Grgič, pripoveduje o stališču, ki ga je o načinu praznovanja božiča sprejel svet za odnose z verskimi skupnostmi pri predsedstvu RK SZDL Slovenije. Med drugim je v članku rečeno, da se med 22 razpravljalci, ki so govorili o tem vprašanju, samo predstavnik borcev ni opredelil, ker da imajo borci o praznovanju božiča različna mnenja.

To o različnih mnenjih je sicer res, vendar pa bi morala novinarka, če bi hotela interpretirati dogajanje v imenovanem svetu natančno in celostno, navesti še druge razloge, ki jih je naštel in orisal predstavnik borčevske organizacije, ne pa se zadovoljiti z okrajšavo »med drugim«. Z golo ugotovitvijo, da »borci različno mislijo« in da bi takšno praznovanje božiča, kot je bilo predlagano, »vneslo v borčevske vrste nerazumevanje in neenotnost«, je navedla zgolj razlog, ki je najbolj splošen in samoumeven, torej novinarsko najmanj tehten; saj tega, da ljudje o sleherni stvari različno mislijo in da zategadelj nastaja neenotnost, najbrž ni treba še posebej poudarjati.

Da bi bili člani ZZB NOV v Sloveniji pravilno informirani, kako je izrazil njihov predstavnik stališča borčevske organizacije, tu njegovo izvajanje točno navajamo:

»V naši organizaciji še nismo o predlogu širše in dokončno razpravljali, ampak smo le izmenjali poglede. Pri tem nismo bili enotni; ugotovili smo, da obstajajo mnenja za in proti. Argumenti za praznovanje so bili naslednji:

- da smo božič obeleževali na svoj način tudi v NOB
- da smo ga upoštevali še nekaj časa tudi po osvoboditvi
- da je podoben način reševanja, npr. dan mrtvih, lahko ugoden presedan
- da se na ta dan (božič) tudi sicer malo dela.

Tisti borci, ki so bili proti, pa so svoja stališča takole argumentirali:

- da bo to naletelo na nerazumevanje v delu našega članstva in vneslo še več neenotnosti v vrste borčevske populacije
- da bomo imeli dvojna merila glede ostalih verskih skupnosti ter da bo to v drugih sredinah Jugoslavije povečalo nerazumevanje in nasprotovanje
- da se bo to vprašanje povezovalo s predlogom SZDL o spajanju 22. julija s 27. aprilom, se tako spolitiziralo ter povzročilo za nas negativne rezultate
- v tem času krize bi morali razpravljati manj o tem, kako bomo praznovali, več pa o tem, kako bomo bolje in uspešneje delali.

Tako so bili torej povedani borčevski argumenti in protargumenti glede božiča kot dela prostega dneva. Predstavnik ZZB NOV Lado Pohar je po teh navedbah poudaril, da torej za zdaj – ko obojestranski razlogi, ki jih je naš RO prejel z borčevskega terena, še niso mogli biti sintetično prediskutirani – ne more glasovati niti za predlog niti proti predlogu in mora torej ostati nevtralen. Opredeljevati se kakor koli drugače, bi ne bilo demokratično.

Takšna je resnica.

Novinarka Dela je sicer del te argumentacije prelila v splošna zaključevanja, ni pa navedla, kdo je bil pravi avtor vsebine, ki se je pojavila v teh zaključevanjih. Tako je dejansko povzročila, da so nastala med borci v krajevnih skupnostih in občinah še večja nesoglasja in mestoma nestrpna reagiranja, češ, naši predstavniki v socialistični zvezi niso adekvatno izrazili vse paaljače borčevskih mnenj.

Upamo, da smo s tem prikazom postavili stvar na pravo mesto.

L. P.

Pripis uredništva TV-15:

Kot ilustracijo zgoraj omenjenih borčevskih reagiranj objavljamo naslednji prispevek:

V imenu katerih borcev...

Berem Delo dne 22. februarja 1989, v katerem je na prvi strani objavljeno stališče sveta za odnose z verskimi skupnostmi pri predsedstvu RK SZDL Slovenije. Piše, da je v razpravi o praznovanju božiča razpravljalo kar 22 udeležencev in da se je od njih le eden opredelil proti temu, naj bi bil ta verski in družinski praznik dela prost dan. To je bil predstavnik borčevske organizacije. Le-ta da je dejal, da imajo borci o praznovanju božiča različna mnenja. Med razlogi, zaradi katerih borci nasprotujejo 25. decembru kot prostemu dnevu, je med drugim omenil, da bi to »vneslo več nerazumevanja in neenotnosti v njihove vrste ter da bi se bilo v krizi pametneje pogovarjati o delu kot o praznovanju«. Ne vem, ali je v članku omenjena seja prikazana avtentično, vseeno pa bom ob njem povedal svoje mnenje.

Nekaj podobnega je lani, v podobni debati, dejal predstavnik iste organizacije. »V imenu borcev« je izjavil, da borci na božič ne gledajo kot ostali. Takrat sem napisal manjšo repliko, oziroma izrazil drugačno gledanje. Članek sem objavil v ljubljanskem Dnevniku.

Izjavljati nekaj v imenu borcev, ne da bi napravili med njimi potrebno raziskavo, je tvegana stvar. Treba bi bilo reči, da tako ocenjuje to zadevo forumska organizacija, ne pa borci v celoti. Prepričan sem, da je več kot polovica takih, ki bi ne imeli zoper uvedbo božiča kot dela prostega dneva nobenega pomisleka, saj samo praznovanje, tako ali drugačno, ne vnaša med ljudi nobenega sovraštva, pa tudi ne nesoglasij med borci samimi. Vse preveč je drugih stvari, ki nas razdvajajo, vznemirjajo, ali celo žalijo partizanska čustva.

Če pogledamo ankete, vidimo, da okoli 80 odstotkov vseh Slovencev tako ali drugače praznuje božič. Zakaj bi se potemtakem sprenevedali. Prav gotovo je med temi 80 odstotki mnogo borcev, ki slavijo ta dan. Poznam precej borcev, da ne govorim o posuštenih partizanskih materah in tudi o drugih aktivistih, ki zahajajo k verskim obredom. Sicer pa pri uvedbi božiča ne gre samo za cerkveno slavo. Že v poganskih časih so ta dan slavili kot dan sonca in svetlobe. Tudi po

osvoboditvi je bil božič še nekaj časa v naši pratiki. Pa so ga potem odstranili. Prepričan sem, da je bil ukinjen zato, ker se je med vojno katoliška Cerkev s škofom Rožmanom na čelu kompromitirala s sodelovanjem z okupatorjem ter z ovajanjem in celo pobijanjem borcev NOG. Ljudski srd je mnoge katoliške pastirje obsojal. Maščeval se je tudi nad cerkvenimi obredi in evangelijem, čeprav ti sami na sebi seveda ne nosijo nobene krivde. Ker so nekatere božje hrame med vojno spreminjali v vojašnice in bunkerje, ljudska oblast po zmagi ni mogla gojiti simpatij do Cerkev. Predstavniki Cerkev so tudi še potem prilivali olja na ogenj s tem, da so v cerkvah prebiralii sovražna pastirska pisma. Niso se mogli sprijazniti z novo oblastjo (čeprav so vedno trdili, da je vsaka oblast od boga). Vse to je ljudstvo, ki je v velikem številu stalo v vrstah osvobodilne vojne, vedelo ter obsojalo početje Cerkev med vojno in tudi po njej.

Začetek sprave med državo in Cerkvijo je pravzaprav dosegel šele papež Janez XXIII. On je jugoslovanske škofo do neke mere pregovoril, da so začeli ravnati strpneje.

Na božič gledajo ljudje večplastno. To je več kot samo cerkveni praznik. To je bil vedno tudi dan družine, družinske sreče. Zakaj ne bi torej imeli enkrat v letu poleg praznika, ki ga posvečamo mrtvim, tudi praznik živih. Božič naj bi družil ljudi ne glede na nazorske razlike.

Nekateri zmigujejo z rameni in imajo takoj za bregom očitke, češ, kaj bo pa z drugimi verami, ki imajo tudi svoje praznike. Tem lahko rečemo brez zadrege, naj bodo do božiča strpni, enako kot mnogi ateisti, med katerimi nekateri ta praznik družinsko praznujejo.

Pojavljajo se tudi očitki, da imamo dela prostih dni že kar preveč. Res jih ni malo. Toda spomnimo se, kako marsikje z nadomestki pridobivajo še dodatne proste dneve, tako da po petih, šestih dneh umetnih počitnic zares občutno pade proizvodnja. Na te reči naj bi se resneje mislilo, ne pa na božič, ki je en sam dan in ga praznuje velik del kulturnega sveta.

Mislim, da sem tako izrazil mnenje velike večine borcev NOV v Sloveniji. Ko se zavzemam, naj bo božič dela prost dan, glasujem za demokratično.

Tone Kebe

Apel občinskega odbora Dubrovnika borcem NOV Jugoslavije

Zaskrbljeni zaradi dogajanj v domovini pa si med seboj pišejo tudi borčevski odbori

– **Dubrovniki borci so zapisali takole:**

»Živimo v kraju, katerega prebivalci so od davne preteklosti do današnjih dni visoko nosili zastavo svobode, časti, ugleda, poštenja, v širnem svetu znane in cenjene kulture, dostojanstva in civilizacijskega obnašanja. O tem, ko so negovali ideale človekoljubja, ne da bi vprašali za koga in od kod gre, ampak le, ali je dobronameren in pošten, so se občudujoče izkazali v težkih preizkušnjah in grobostih okupacije, v osvobodilni vojni in revoluciji.

Med sinove in hčere tega

podnebja okupatorjem ni uspelo vnesti razdora niti zamagliti desetletja negovane pozitivne človeške odnose; ne le na obalnem območju ampak tudi s sosedi. To je bil čudovit primer medčloveške solidarnosti, morale, poštenja in pomoči v stiski, izzване zlasti v vrtincu vojne. To je bil izraz globoke vere v nujnost skupnega življenja. Vse to poudarjamo s ponosom. Dokaz, ki so temu v prid, pa na straneh zgodovine ne morejo zbledeti.

Združimo torej vse svoje umske in fizične sposobnosti za ohranitev izročil revolucije,

za razvoj Jugoslavije na temeljih Avnoja, združeni v enotni fronti z vsemi državljani, ki si želijo mir, red, delo, svobodno življenje, pravno državo in samoupravno socialistično družbo. To je vedno temeljni motiv, zlasti pa ob vse očitnejših poskusih razbijanja jugoslovanske skupnosti. Prebujene nacionalistične strasti imajo opogumljene z izostajanjem in anemičnim zoperstavljanjem, cilj, da bi spremenile in prekrojile Jugoslavijo.

Žalostno odmevajo klici k odgovornosti in delitvi v družinah, zlasti borčevskih vodstvih. Nismo hoteli v to verjeti,

vendar je očitno, da so nekateri znani borci in revolucionarji pozabili na žrtve, ki so padale v njihovih vrstah, na rane, ki so jih sami dobivali, bojujoč se pod Titovo zastavo, pod zastavo bratstva in enotnosti. Naša dolžnost je, da jih opomnimo o njihovi stranpoti. Tudi to je eden od razlogov za strnjevanje naših vrst.

Še imamo moči, pa tudi moralne obveznosti, da se upremo norim in prikritim orgijam, ki dajejo možnost nezahelenim spopadom, vse do grozote bratormorne vojne. To smo, povedano brez folklorne patetike, dolžni tudi zaradi svoje vloge in žrtev v ustvarjanju federativne Jugoslavije. Dolžni smo tudi zaradi zapletene in obremenjene sedanosti, pa tudi zaradi mirnejše in lepše prihodnosti. Dolžni smo zaradi tega, ker smo nasledniki in nadaljevalci svetlih strani zgodovine tega kraja, njegove vsestranske kulturne zapuščine in zaradi pomena besede ČLOVEK v najvišjem vsebinskem pomenu besede.

Pisma slovenskim borcem

Te dni se nekaj drugega dogaja tudi s pismi, ki romajo sem ter tja po državi, kot je bilo dolga leta v navadi. Nekateri tovariši, ki nikoli niso pisali dlje kot svojemu partijskemu sekretarju, pišejo pisma v Rilindjo, drugi iz Srbije pišejo osrednjim dnevnikom na Hrvaško in v Slovenijo, Slovenci pišejo v Nin in Politiko. Strani časopisov, ki so namenjene pismom bralcev, pa se vsepovsod neverjetno razraščaj. Kajti ljudje so začutili neustavljivo potrebo, da tokrat tudi sami in neposredno kaj povedo – tisto pač, kar jih teži in zaradi česar ne morejo spati. Podobno kot časopisom (tudi nam) pa se godi ta čas družbenopolitičnim organizacijam.

Zveza združenj borcev Slovenije prejema številna pisma slovenskih borcev, ki v njih izražajo vso podporo demokratizirajoči se slovenski politiki, vmes pa so, resnici na ljubo, tudi pisma iz nekaterih drugih krajev Jugoslavije, v katerih tamkajšnji borci opozarjajo, karajo in celo najostreje protestirajo pri slovenskih borcih. Največ hrupa in razburjanja je v zadnjih dneh povzročil prispevek v zagrebški oddaji Spektar, v kateri novinar obravnava Mladinin strip na temo JLA in Boterijeve odgovore na vprašanja ob njem. Poanta je v tem, da imajo nekateri borci omenjeni strip za nezaslišano žalitev; ne le JLA, ampak tudi NOB in partizanstva. Slovenske borce pa opozarjajo, da so ob izhajanju tega stripa molčali, oziroma niso javno nanj reagirali. Vmes so seveda tudi anonimke s podpisi à la »vaš bivši štediša, korisnik usluga, bivši turist, kupac i bivši veliki prijatelj«. In pripis se nadaljuje: »... ima nas bivših još, ima nasd dosta, biće nas više i biće nas još više...« Kaj naj torej s tem? Kaj naj s takšnimi pismi, kako s takšnimi mislimi sploh polemizirati? Resnica, tovariši s podpisi N. N., ima vedno več obrazov in resnica sedanje Jugoslavije nikakor ni vaša, edina zveličavna in prava, četudi jo okrasite z zaslugami in vsemi najbolj poštenimi zmagami vred. Predvsem pa nihče do resnice ne more priti s prisilo, z izsiljevanjem in grožnjami. **B. Ž. J.**

Trdno na Balkanu – v vseh pogledih!

Mi pa po svoje – medtem ko svet (in tudi vse pore naprednega jugoslovanskega ljudstva!) protestira nad smrtno obsodbo pisatelja v Mohamedovem imenu, nam Budimir Lončar (prek delegatov v skupščini seveda) odgovarja o iranskem obisku na način kot bi bili majhni otroci, ki pač ne razumejo višje matematike mednarodnega političnega početja. Dajmo, recimo bobu bob in pokličimo na odgovornost kdaj tudi kakšnega tovariša iz ZSZZ. Menda vendar ne bomo dovolili, da postane ime Jugoslavije sinonim za vse umazano, kar se ta čas godi po svetu? Ob tem, ko so si vzeli čas za omenjene obiskovalce, pa niso pravočasno reagirali na napovedane ukrepe ZRN za uvajanje vizumov za Jugoslovane, da ne govorimo o tem, da so se spraševali o primernosti sodelovanja v skupnosti Alpe-Jadran in drugih evropskih institucijah, ki nas seveda ne čakajo z odprtimi rokami.

Razmerje sil v Aziji

Dolgi pohod od Ussurija do Pekinga

Sovjetsko-kitajsko zблиževanje

Že na začetku svojega mandata je ameriški predsednik George Bush dokazal, kako zanimiva je za ameriško politiko velika azijska država Kitajska. Iz Tokia, kjer je bil na pogrebu cesarja Hirohita je odpotoval v Peking in se dva dni pogovarjal o dimenzijah azijske politike z ameriškega, kitajskega in tudi sovjetskega zoprnega kota. Ta vidik ga je še posebej zanimal, saj mu je uspelo, da je prehitel sovjetskega voditelja v njegovem načrtovanem srečanju s kitajskimi državniki.

» Polnih 10.000 let bo minilo, pred pravo med Pekingom in Moskvo,« je govoril Mao Zedong, ko je prišlo do kitajsko-sovjetskega spora. V resnici je od tedaj minilo komaj 30 let, pa bo Peking že prizorišče vrha med Dengom Xiaopingom in Mihailom Gorbačevom. Kdo je popustil, kdo bo zmagoval?

Ko se bo sovjetski državni in partijski šef peljal v velikem kitajskem avtomobilu tipa »Hongzhi« (Rdeča zastava) po kot premica ravni Chang An do Dvorane naroda, sedeža kitajske vlade, bo premišljal o poteh zgodovine. Ali ni bil nepreračunljivi Mao, »boleči prst« med vsemi partizani tega sveta tisti, ki je v petdesetih letih provociral SZ in razcepil markistični svet na 50. širinski stopinji.

On sam, Mihail Gorbačov se je tedaj še zadrževal v svoji kavkaški domovini in prisluhnul govoricam o možni vojni, ki so ga dosegle kot mladega funkcionarja. Hruščev je na začetku šestdesetih let poslal svojega zeta Adžubeja v ZR Nemčijo, on, mladi Pinja in njegova velika Rusija pa sta varovala Evropo »pred Mongolijo«. S tem je mislil na Kitajce, na grozečo nevarnost.

Vojna nevarnost je bila večja, kot sta Hruščev, še bolj pa Brežnjev lahko verjela. V ušesih sovjetskega političnega aparata so trgala bobenčke Mao Zedongova gesla: »Če začno ljudje v centrali manevrirati, pošljem v napad lokalne organe«. Ali: »Bombardirajte glavne stane – brez rušenja ne more biti obnove«. Ali: »Bodite učenci množic, preden boste vi postali njihovi učitelji. Tvegajte revolucijo, izpeljate jo. Ne bojte se nemirov«.

Takšnega duha je Mao projiciral tudi v zunanji svet. Očital je sovjetskim voditeljem, da so »revizionistična klika« in poskušal razcepiti komunistične partije v Evropi, Afriki, Južni Ameriki in povsod po Aziji. Njegov imenovani naslednik, obrambni minister Lin Piao je propagiral »Ljudsko vojno svetovnih vasi proti svetovnim mestom«, splošni spartakovski upor, vstajo brezpravnih ljudi. Zagovorniki »čistega marksističnega nauka« v Moskvi so zelo resno vzeli ta izziv. Leta 1969, so bili na madžurski meji natančno eno širino reke oddaljeni od velike vojne.

Najnovejše raziskave kažejo, da so Kitajci zakrivali pravokotno ceno na otoku Zhenbao na reki Ussuri (po rusko se otoku pravi Damanski. Neka verzija pravi, da se je Lin Piao odločil za spopade, med katerimi je bilo mrtvih tisoč vojakov, večinoma Kitajcev, zato, da bi podprl svoje pozicije na 9. partijskem kongresu aprila 1969. Dejanjsko je bil Lin, iznajditelj Zedongove »Rdeče knjižice« in Mao-kulta določen za »naslednika« velikega kitajskega krmarja. Brežnjev je reagiral na vse pogostejše incidente na meji s tem, da je pošiljal tja vedno več vojaštva, dokler »straža na Ussuriju« ni štela 45 divizij. Mao ni bil človek, ki bi se ustrašil sovražnikovega pojava. Toda, izolacija, v katero je državo potisnila tudi kulturna revolucija, ko ni imel kaj postaviti na mejo nasproti gigantski sovjetski vojaški moči, je silila Zedonga k premišljevanju. Vsesplošna mobilizacija milice in gradnja zaklonišč po vsej državi je šla bolj na roko radikalnejšem, povezanim z Lin Liaojem, kakor pa predsedniku!

Militarizacija še dolgo ni okrepila kitajske kot vojaške sile. Treba je bilo ubrati nova pota, da bi izboljšali položaj.

Na drugi strani Tihega oceana sta podobno razmišljala tudi Nixon in Kissinger. ZDA so bile globoko zapletene v vietnamsko vojno. Bilo je kot tavanje po rovu, razmišljati je bilo treba o grenki resnici in končati vojno. Ali je bilo mogoče vzpostaviti med ZDA in Kitajsko kljub »trdnemu prepričanju« o nasprotnem »sožitju v skupnih interesih«, temelječe na geopolitičnih, ne pa ideoloških osnovah. Henry Kissinger je sklenil, da bo tvegati: »Zaradi očitne sovjetske grožnje, vdor na Kitajsko ob 6500 km dolgi meji, poskuša Kitajska zmanjšati število svojih nasprotnikov in ustvariti ravnovesje nasproti ruskemu pritisku... Nixonova vlada je bila še vedno obremenjena s travmo vietnamske vojne, vendar pa tudi trdno odločena, da bo v zunanji politiki začela novo fazo.« (Spomini 1968–73)

Novo sovjetsko vodstvo je imelo občutek, da »se je zamažal svet« ko je ameriški predsednik Nixon 21. februarja 1972 ob deveti uri pristal na šanghajskem letališču. Velika Kitajska se je nepreklicno iztrgala iz sovjetskega vplivnega območja. Velikanska sovjetska armada, ki je zaradi varovanja svojega ugleda stražila srednje-azijsko-sibirsko mejo, je bila naenkrat podobna neživljenjskim vojakom iz terakote, ki jih je dal antični cesar v starem Xi'anu postaviti v svojo grobnico. Okameneli so kot čisti simbol kitajske moči.

Mao Zedongu in njegovemu legendarnemu predsedniku vlade Zhou Enlaju ni bilo lahko, ko sta se odločila za sodelovanje z Američani. Opozicija je bila proti temu načrtu, predvsem pa Lin Piao in njegovi zeloti, ki niso imeli kaj pričakovati od nove zunanje politike. Po tajni misiji Henryja Kissingerja julija 1971 je prišlo v kitajskem vodstvu do pomiritve med frakcijami, toda vsi meči

le niso bili v nožnicah. Mao in Zhou sta prišla na sled prevratniškim načrtom Lin Paoja, pri katerih so igrala veliko vlogo načela, smernice kitajske politike, ne le želja po oblasti. Po uradni verziji je Lin Piao izgubil življenje, ko je poskušal z letalom zbežati v SZ. Bolj verjetno je, da je Mao naročil tehničnemu komandu, naj ga v skladu s »kitajskim kosilom« spravi s poti.

Lin Paojeva smrt in odpiranje Ameriki nasproti je prineslo novo razmišljanje v kitajsko politiko. Napetost v odnosih s SZ se je nadaljevala. Leta 1978 je SZ sklenila s Hanojem pogodbo o prijateljstvu in sodelovanju, ki je Vietnamu zagovarjala hrbet v načrtih s Kampučijo, SZ pa je omogočila vstop v tihomorsko pristanišče, ki so ga na vietnamskih tleh zgradili Američani. Na prehodu v leto 1979 sta se Vietnam in SZ odločila za svoji »bliskoviti vojni« v Kampučiji in Afganistanu. Začela se je dolgoletna gverilska vojna v pragozdovih in pustinja ter golih pogorjih.

Potem ko je Deng Xiaoping utrdil svojo oblast, je bil novembra 1978 skoraj pred odločitvijo o vojaškem pohodu. Toda, na srečanju z ameriškim predsednikom Carterjem ob novem letu je dejal, da ne more tvegati razširitve spopada na vso Indokino. Toda, ko se je vrnil iz »novega sveta«, se je Deng odločil za »vzgojno akcijo« v Severnem Vietnamu. Kitajcem ni bilo lahko, kajti kulturna revolucija je še oslabil njihovo skromno opremljeno vojsko. Toda, Kitajci so požgali zemljo in uničili infrastrukturo na zasedenem ozemlju. Vzgojna akcija je očitno rodila sadove. Popolnoma obubožani Vietnam se je po dolgih letih neuspeha na gverilski fronti v Kampučiji odločil za umik.

Sovjetska zveza je na leto zapravila za zdravljenje ran v Kampučiji po štiri milijarde dolarjev. Tudi vojna v Afganistanu ni dosegla namena, zadnje tanke in zadnje pocinkane krste so odpeljali iz države. S kitajske meje namerava Gorbačov umakniti 200.000 vojakov in ustrezno oborožitev. Ko bo izstopil iz »hongzhija« pred vladno palačo v Pekingu mu bo stopil nasproti in ga pozdravil smehljajoči se Deng Xiaoping. n-

Naš oglati krog

Na vseh državnih in diplomatskih ravneh se že nekaj časa poskušamo sporazumeti z vlado ZR Nemčije, da bi opustila misel na uvajanje vizumov za tiste jugoslovanske državljane, ki želijo s tem ali onim namenom obiskati ZR Nemčijo. Če hočemo postaviti stvari na pravo mesto je treba povedati, da nas zahodni Nemci nenadoma ne potrebujejo več, polnih 20 let pa so radi sprejemali naše ljudi, pregovorno pridne delavce, ki so ustvarjali nemško blaginjo in vgradili vanjo svoja najlepša leta in svojo delovno zagnanost.

Nenadoma so v Bonnu ugotovili, da imajo tujcev dovolj, da so napolnili njihova prehodna taborišča in zaradi svoje številčnosti tudi precej obremenili njihov proračun. Zavest, da so družba, država, ki ima več naročil, kot so nje ne proizvodne zmogljivosti jim dovoljuje, da sami odločajo kdo je pri njih zaželen in kdo ni. Ker je zaradi upadajočega gospodarske rasti pri nas vse več naših ljudi, ki iščejo delo v tujini, ZR Nemčija pa je vabljiva država, narašča povodenj tistih, ki se izgovarjajo s političnim pregonom doma, da bi v tujini dobili politično zatočišče in na tej osnovi dovoljenje za bivanje in zaposlitev. Zgodbam o političnem preganjanju zdaj v ZR Nemčiji ne verjamejo več tako zlahka, kakor prej, toda tujca, ki pride s takšno motivacijo morajo obravnava po svojih internih predpisih. To pomeni, da prosilec lahko ostane v ZR Nemčiji dokler njegova zahteva ni rešena, to pa traja od dve do štiri leta. Ta čas pri njih brez dela živi, če ne naredi tako, kakor mnogi, preprosto potone nekeje v morju neprijateljskih tujcev.

Veliko je bilo predlogov, kako bi dotok Jugoslovancev v ZR Nemčijo zavezili, da množica 600.000 kolikor jih že živi tamkaj, ne bi še narasla, vendar je skoraj neizogibno, da se bodo dogovorili še vlekli, da bodo še iskali rešitev, ko bodo vstopni vizumi za Jugoslovane že stvarnost, ne le v Franciji in ZR Nemčiji, temveč še v kateri državi tako samoljubne dvanajsterice.

Se ena mednarodna zadeva se je nenadoma pojavila v jugoslovanskem dvorišču. Gre za afero Rushdie, najnovejšo obliko stare iranske navade, da poskušajo lastni svetovni nazor vsiliti ostanku sveta. Po beograjski izjavi iranskega predsednika Hamneija in njegovi ponovljeni smrtni obsodbi indijskemu pisatelju Salmanu Rushdieju, ker je menda žalil čustva islamskih vernikov v knjigi Satanski stih, se bo Jugoslavija težko izognila svetovni pozornosti. Mnogi bodo poskušali povezati uradni Hamneijev obisk z novim dokazovanjem iranskega fundamentalističnega fanatizma, ki je že naletel na skoraj soglasno obsodbo na mnogih straneh sveta.

Cena, ki jo iranski vladarji plačujejo zaradi vdanosti Homeinijevim dekretom, pa naj osebo mislijo že karkoli, je očitna: obnovljena izolacija na Zahodu, še posebno pa v Evropi, s katero je Iran le z največjo težavo začel odpirati vrata sodelovanja. Če Jugoslovani to še tako čudno slišimo, je le res, da je bila Jugoslavija za Iran ena od primer-

nih stopnic na tej poti, pri čemer je tudi sama našla interes, da en del svoje krize rešuje z vključevanjem v velikanske projekte iranske obnove. Prav zaradi tega je bilo skrajno neprimerno, da je Hamnei izbral Beograd, da je javno potrdil tisto, kar javno vsi vedo: svojo vdanost Homeiniju in posluš-

no soglasje z njegovim »dekretom smrti«, s katerim grozi pisatelju, za katerega se je ta čas zavzela vsa napredna javnost.

Prej drugače kakor Rushdie je končal svoj spor z oblastjo češkoslovaški pisatelj Vaclav Havel. Sodili so mu vzporedno s skupino sedmih, ki se je udeležila znanih demonstracij na Vaclavskem trgu v Pragi ob 20-letnici tragičnega dogodka, ko se je tam iz protesta zažgal Jan Palach. Havelu, enemu od prvakov opozicijske »Listine 77« so sodili le en dan in ga obsodili na devet mesecev zapor. Ameriki so mu oglašanje po britanskem radiu in ameriški »Svobodni Evropi« v oddajah, ki so namenjene Češkoslovaški. S tem je po mnenju sodišča hujskal k državljanski neposlušnosti. Obsodili pa so ga tudi zaradi tega, ker ni ubogal poziva varnostnih organov demonstrantom na Vaclavskem trgu, naj se mirno razidejo. Odredili so mu strožji jetniški režim, ker je bil v minulih devetih letih že dvakrat v zaporu. Vihar protestov, ki se je dvignil po svetu zaradi te obsodbe, so v Pragi zavrnili.

Minil je tudi precej reklamiran dogodek na Japonskem. Dva meseca po smrti so pokopali cesarja Hirohita, sporno osebnost, cesarja brez cesarstva, vladarja, ki je v bistvu le še povezoval različnosti otoške države, večjih pravic pa po koncu 2. svetovne vojne ni imel. Pogrebne ceremonije so bile okvir za mnoga srečanja državnikov ali njihovih zastopnikov, ki so dopotovali v Tokio, vendar je bil glavni poudarek na japonsko-ameriškem srečanju, saj je na pogreb kljub mnogim protestom dopotoval novi ameriški predsednik George Bush.

Pogreb je bil dolgotrajna prireditev, vlekel se je več kakor 10 ur. Tri divizije policistov so skrbele za red na ulicah mestnega središča, na skoraj 50 km dolgi poti od cesarjeve palače do zasebnega mavzoleja japonske cesarske hiše. Bilo je nekaj incidentov, predvsem študenti niso imeli namena spoštovati gesla: »o pokojniku samo najlepše«, temveč so opozarjali na anahronizme v japonski družbi. Prevladuje prepričanje, da je s Hirohitom umrlo neko obdobje v japonskem razvoju, predvsem tisto, ki ga je zaznamovala ekspanzija in da se začena obdobje nadaljnega gospodarskega razcveta ter nudenja pomoči tistim, ki so s svojim delom omogočili Japoncem v tako kratkem času takšen poseg v poslovni svet.

fl-

Pisatelj se je umaknil v ilegalo

Življenje uspešnega britanskega pisatelja indijskega rodu Salmen Rushdie (41), katerega knjiga »Satanski stih« je razjezila islamski svet, je v nevarnosti.

Besede iranskega verskega voditelja Homeinija, ki jih je razglasil po iranskem radiu, so v resnici tako živa grožnja, da bi vsakemu civiliziranemu človeku nagnale strah v kosti. Pravijo, da niti libijski polkovnik ni še nikoli izrekel kakšne grožnje tako naravnost. »Sporočam ponosnemu islamskemu ljudstvu, da so avtor knjige »Satanski stih«, ki je naperjena proti islamu in preroku ter proti koranu, kakor tudi vsi, ki so sodelovali pri njegovi publikaciji, obsojeni na smrt«, je govoril sivi verski voditelj, ki velja v Iranu tudi kot nekakšen državni poglavar. Vsem muslimanom je ukazano, da Rushdieja umorijo takoj, ko ga opazijo. Kot plačilo jim je ajatolah obljubil večno blaženost: če bo musliman pri izvedbi tega ukaza tudi sam umorjen, bo postal mučenec. Mučenec pa pride

v nebesa brez vsake vmesne postaje.

Spor se je začel v severnoangelskem Bradfordu, ki velja za muslimansko glavno mesto v Veliki Britaniji. V mestu živi več kakor 40.000 muslimanov. Januarja je prišlo pred magistrat tisoč ljudi in ob vzpodbujanju svojih verskih voditeljev zažgalo nekaj izvodov Rushdiejeve knjige (vsaka stane 12 funtov in 95 penijev). Naslov knjige »Satanski stih« – do srede februarja so v Veliki Britaniji prodali 100.000 izvodov – se nanaša na neko epizodo v koranu, ki je kasneje niso več vnesli v muslimansko sveto knjigo. Satan, ki se je pojavil v postavi nadangela Gabrijela, je stih osebno zdeklamiral preroku Mohamedu. Tako, kakor vsi cenzorji tudi načitani bralci iščejo v knjigi posebnosti. Ne menijo se za literarna merila, tudi to jih ne zanima, da je Rushdie dobil nagrado. Ne gre pozabiti, da so »Satanski stih« prišli v ožji izbor za knjigo leta. Namesto vsega tega se muslimanski bralci raz-

burjajo, ker je dal pisatelj nekaterim od devetih prerokovih žena imena prostitutk in še zaradi nekaterih posebnosti. Našli so tudi odstavek, v katerem je neki prerok, pa ne Mohamed, opisan kot »bastard«. Še najbolj pa jezi muslimanske bralce stavek, v katerem pisatelj indirektno namiguje, da si je Mohamed izmislil koran brez vsakega božjega navdih.

V mnogih islamskih državah je knjiga prepovedana. V Pakistanu je bilo veliko nasilja, ki je terjalo šest smrtnih žrtev. Premierka Benazir Bhutto sprašuje, kaj je bilo tisto, kar je poglaval ljudi na ulice? Ali so morali protestirati tisti ljudje, ki so izgubili volitve?

V Angliji je precej drugače, pa se je vendar pisatelj umaknil v ilegalo, če pa se kje pojavi, ga stražijo policisti. »Če v veliki Britaniji nočete neke knjige brati«, je dejal, »je preprosto ne berete.« V televizijskem intervjuju je opozoril, da ima njegova knjiga četrto milijona besed, zato jo je treba skrbno in dolgo časa brati. Dvomi, da je

stari ajatolah ali kdorkoli drug v Iranu prebral njegovo knjigo. Pri obsodbi je imelo prav gotovo nekaj teže dejstvo, da se je Rushdie tudi sam rodil kot musliman in bil kot takšen vzgojen.

Za sekretarja muslimanskega sveta v Bradfordu Sayeda Abdula Quddusa, organizatorja sežiganja knjig, je vsak stavek v »Satanski stih« blasfemija. »Rushdie se je pregrešil čez islam, zato ga je treba obsediti. Umoriti ga ni zločin, temveč pravično dejanje. Če bo sam kje srečal pisatelja, bo izpolnil Homeinijev naročilo!«

Da jih je veliko toliko norih, da ne le govorijo tako, temveč tudi ukrepajo, to je morijo, se je potrdilo že v prejšnjih letih. Samo v Londonu so fanatični člani strank islamske revolucije umorili pol ducata ljudi.

Angleški strokovnjaki za boj proti terorizmu pravijo, da živi v Londonu vsaj tisoč radikalnih muslimanov, ki so pripravljeni izvesti ajatolahovo naročilo. To niso le Iranci, temveč tudi Pakistanci in ljudje iz zalivskih držav. Nobenega, ki je moril v imenu ajatolaha, v Veliki Britaniji še niso prijeli. n

Sloveniji se slabo piše

Neučinkovitost razvoja manj razvitih območij v Jugoslaviji naj bi bila menda posledica delovanja gospodarskega sistema in razvojne politike na zvezni ravni (družbeni plani); to naj bi odločilno vplivalo na neustrezne razvojne odločitve, kar najbi se še bolj neugodno kot v vsej državi odražalo v manj razvitih republikah in SAP Kosovo.

Takšno enostransko oceno, ki posredno izhaja iz »Analize delovanja sistema pospeševanja manj razvitih«, so pripravili v Zveznem zavodu za družbeno planiranje.

Ob tem velja spomniti, da so se predstavniki manj razvitih sami zavzemali za takšno usmeritev v zveznih družbenih planih. Pri tem ne gre pozabiti, da so se o razvojnih projektih, ki so bili osnova za vlaganja, odločali predvsem državno-politični vrhovi posameznih manj razvitih območij. Neugodni rezultati so posledica povsem neučinkovite uporabe tako lastnih sredstev kot tudi ogromnih sredstev solidarnostne pomoči.

Poleg tega pa pri nas tudi nobenega pravega obračuna o porabljenih solidarnostnih sredstvih in njihovih učinkih še nikoli nismo dobili na mizo. K temu je po mojem mnenju krepko prispeval nekdanji poveljnik mladinskih delovnih akcij Rato Dugonjić, ki je že pred več desetletji povzdignil glas v zvezni skupščini in odločno povedal, da se ne more nihče vtikati v to, kako nerazviti porabijo sredstva za svoj hitrejši razvoj!

S tem je tudi zavezal jezike vsem, ki so se naskrivaj spraševali, ali je res smotno graditi z zbranimi sredstvi reprezentativni stadion Koševo v Sarajevu (poleg že obstoječega na Grbavi).

Tako je že takrat korektno vprašanje o smotni uporabi sredstev za predvsem hitrejši gospodarski razvoj manj razvitih dobilo ideološke razsežnosti. Posledica tega je bila, po mojem mnenju, da so predstavniki razvitejših predelov Jugoslavije, ki prispevajo pomembna sredstva, zaradi »ljubelega miru v hiši« postali »čutologi« ...

V Analizi regionalnega razvoja Jugoslavije (Zvezni zavod za plan in dva ekonomska inštituta iz Beograda in Sarajeva) pa so predlagali, naj bi po novem uvedli kategorizacijo vseh republik in SAP.

V prvi kategoriji naj bi bila Slovenija kot najbolj razvita, v drugi Hrvaška in Vojvodina kot nadpovprečno razviti, v tretji Bosna in Hercegovina, Črna gora, Makedonija in – kdo bi si mislil – ožja Srbija kot podpovprečno razvite, a v četrti SAP Kosovo, kot gospodarsko najmanj razvito območje.

Iz takšne kategorizacije naj bi sledila tudi različna stopnja pomoči manj razvitim, tako da bi namesto sedanje 1,56-odstotne enotne stopnje morala Slovenija prispevati okoli 2 odstotka, ožja – Srbija pa okoli enega odstotka družbenega proizvoda!

Povsem na dlani je, da hočejo predlagatelji kategorizacije Slovenijo še znatno bolj obremeniti, ožjo Srbijo pa razbremeniti prispevkov za manj razvite!

Slovenija mora po mojem mnenju odločno zavrniti predlog kategorizacije, kajti, če bi to kategorizacijo sprejeli, bi to pomenilo razbitje enotnega jugoslovanskega trga in enotnega gospodarskega sistema, razen tega pa je predlagana kategori-

zacija tudi nasprotna duhu gospodarske reforme!

Ob tem sem se spomnil besed Bojana Štiha, ki jih je bil zapisal v vprašalni poli sodobnega slovenstva: »Do leta 1918 smo (Slovenci) kot zaostali in sorazmerno nerazviti del stare monarhije morali podpirati z garanjem in polovičnimi cenami za poljščine Avstrijo, takoj po letu 1918 pa smo kot industrijsko razviti del države SHS morali začeti financirati in podpirati nerazvito balkansko monarhijo. Nam je bilo vedno težko in vseeno je bilo, ali smo veljali za gospodarsko nerazvite ali pa gospodarsko razvite. Absurd, da malo takih v zgodovini evropskih narodov.«

In še: »Zakaj skorajda ne vem za narod, ki bi s svojim delom in žulji tako nesebično podpiral druge narode. Ali se potem smemo čuditi, če smo v preteklosti komajda ohranili vitalnost in biološko moč, ki sta tudi danes na hudi preizkušnji prav zaradi našega žrtvovanja za drugo?«

Na zadnjem zasedanju slovenske skupščine pa smo slišali, da so že sedanje dajatve nerazvitim pretirano visoke, če jih postavimo v odvisnost od ustvar-

gospodarstvo in seveda odprtosti v svet.

To vizijo »novega socializma« pa je brutalno napadla doktorica ekonomskih znanosti in predavateljica na ekonomski fakulteti v Skopju prof. dr. Mitra Šaroska. Za to početje si je izbrala zelo ugoden kraj in čas: tradicionalno srečanje samoupravljalcev »Rdeči prapor« v Kragujevcu.

V stilu socrealizma je brez vsakih zadržkov predlagala enako vrednost točke od Triglav do Gevgelije za znižanje inflacije ter, kot je dejala, za krepitev bratstva in enotnosti; nacionalizacijo deviz in ukinitve deviznih knjižic, obvezno prodajo deviz naših zdomcev, s čimer bi po mnenju Šaroske odpravili separatizem, motivirali delavce in zvišali vrednost dinarja.

Zdi se mi, da se prof. dr. Mitra Šaroska res ne zaveda, na primer, da bi nacionalizacija deviz še bolj razvrednotila dinar, predvsem pa popolnoma odpravila še tisto malo lojalnosti državljanov do zvezne države, kolikor je še ostalo. Ali da izenačevanje plač ne prenese nobena ekonomija brez hudih posledic, kaj šele, da bi se na ta način krepilo

ograjske partije, kjer je dr. Mirjana Marković, žena srbskega partijskega voditelja Slobodana Miloševića, razpredala o nekakšni kulturni revoluciji, ki da jo je treba izpeljati v jugoslovanski družbi. Zanj zdaj inštitucije oblasti ne veljajo nič, velja samo revolucionarna praksa, ki naj odloča, katere zakonitosti naj dobivajo prednost pred vsemi drugimi.

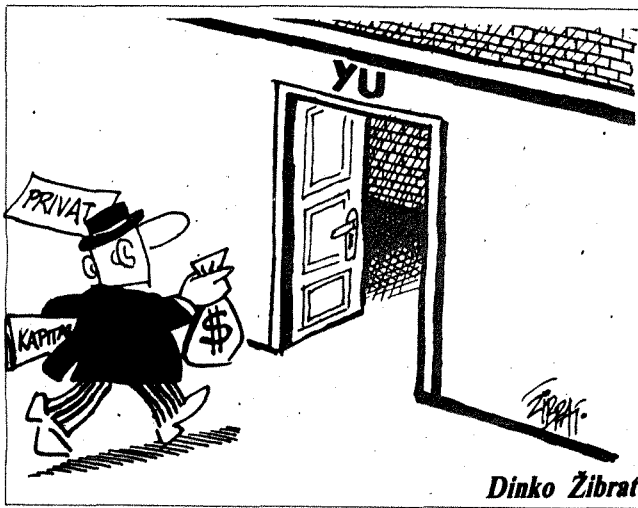
Razen navedenih pa se zadnje čase vse pogostejše slišijo in berejo ideje, kako izvozniki živijo na račun drugih, ker izkoriščajo celotno gospodarstvo, in da bogatijo tako hitro pada. Spet je slišati, da so obresti tako visoke zato, ker ustrezajo premožnim, ki tako lahko bogatijo še bolj...

Take ideje razširjajo časopisi (in ideologi), nad katerimi ima oblast tista politična linija, ki je dobila prevlado v južnem delu države. Ta politični krog sicer navzven zagovarja tržno gospodarstvo in podpira Markovićevo gospodarsko usmeritev, vendar hkrati obrača jadra po drugem vetru.

Teorija enakih želodcev (in z njo prelivanje zaslužkov v imenu bratstva) in teorija revolucionarnega ukrepanja (z njo pa tudi zanikanje političnega pluralizma) sta z ramo ob rami na istih okopih. Ponujata svojevrstno nazadnjaštvo, ki že dolga leta tako hudo ovira gospodarstvo, da se Jugoslavija nikakor ne more pobrati z evropskega dna. Ustvarjalne moči družbe, ki bi se morale spoprijeti z gospodarsko in družbeno krizo, se morajo ukvarjati z nekakšno kulturno revolucijo ali vsaj njej zelo podobnimi idejami, s katerimi si hoče določen krog priboriti oblast.

V takih razmerah Markoviću ne bo lahko, zato je že vnaprej opozoril, da ima v žepu vedno pripravljeno odstopno izjavo. Možnost, da bo odstopil, če ne bo dobil tako podpore, kot jo zahteva, pa je vseh zlasti konservativcem in ga zato trepljajo po rami...

Zato Markoviću iskreno želim, da bi vzdržal in tudi uspel; sodim namreč, da je to zadnja priložnost za Jugoslavijo, da se končno le začne polagoma dvigati z evropskega dna...
Vaš Sime

jenega narodnega dohodka na prebivalca.

Solidarna pomoč manj razvitim je nujna, ne more pa iti čez mejo, ki jo postavljajo materialne možnosti zagotavljanja lastnega razvoja in odgovornosti zanj!

Dvojna merila

Priština – Veče Okružnog suda u Peči osudilo je na 12 godina zatvora Milana Šarića (57), radnika manastira Dečani, zbog ubojstva 57-godišnje manastirske kuharice Pijade Milošević.

Milan Šarić je več osuđivan na 15 godina zatvora zbog ubojstva supruge. (Tanjug)

Žrtv in storilec gnusnega zločina sta iste narodnosti, veščiško (devet vrstic) pa je pod naslovom Ubojstvo u manastiru objavil visokonakladni neslovenski dnevnik na dnu zadnje strani!

Spričo že krepko udomačenih dvojnih meril si lahko predstavljam, kako bi o enakem zločinu, če bi ga zagrešil Albanec, pisali v taistem dnevniku. Trdno sem prepričan, da ne na zadnji strani prav na dnu...

Polena pod noge Markoviću

Mandatar za sestavo nove zvezne vlade Ante Marković je brez ovinkov in povsem jasno razgrnil pred vso Jugoslavijo svojo vizijo izhoda iz globoke krize in jo poimenoval »novi socializem«. Tega naj bi oblikovala predvsem tržno

bratstvo, saj si je lahko zamisliti, kako vesel bi bil tisti, ki bi mu plačo zmanjšali zaradi ideje o enakih želodcih...

Upam si celo zapisati, da se za idejami Šaroske namreč skrivajo izrazito konservativne politične ideje najslabšega boljševizma. Te so podobne, kot jih je bilo slišati na primer na nedavnem sestanku nekakšne ideološke komisije be-

Prejeli smo izčrpen odgovor

Obisk delegacije ZSJ v SSR

V 6. letošnji številki TV-15 dne 16. februarja 1989 je politkomisar Sime pisal o obisku jugoslovanske sindikalne delegacije v Sovjetski zvezi. Izrazil je pomislek ob pisanju Dela o tem obisku, češ da iz poročila ni bilo razvidno, koliko časa je trajalo omenjeno potovanje, koliko članov je štela delegacija ter s kom in o čem se je pogovarjala. Sime se je vprašal, pač v imenu javnosti v teh kriznih časih, ali ni šlo morda v tem primeru »za nov primer sindikalnega turizma na račun slabo plačanih jugoslovanskih delavcev, ki se komaj preživljajo?« Hkrati je pozval vodjo delegacije Marjana Orožna, predsednika jugoslovanskih sindikatov, »da objavi delovni urnik delegacije« na tistih pogovorih.

Tovariš Marjan Orožen nam je zares poslal natančen spored dela – po dnevih, od ure do ure. Iz poslanega je razvidno, da je »neto« bivanje štirčlanske sindikalne delegacije v ZSSR trajalo nekaj manj kot pet dni in da so naši parlamentarci v teh dneh porabili za delovne pogovore v celoti kar dolgih štirinajst ur! V ta čas kajpada niso vsteli pogovori ob kosilih in večerjah, pa na potovanjih iz Moskve v Leningrad in nazaj, čeprav se vé, da utegnejo biti včasih takšni manj formalni pogovori celo koristnejši od uradnih. Skratka, kakor na dlani je ugotovitev, da je delegacija zelo marljivo opravila svoje poslanstvo. Ob tem se seveda ne čutimo poklicane, da bi presojali, kolikšen po-

Danski turisti darovali 600 tisočakov

Poziv zamejskih organizacij za obnovo Franje

Zveza vojnih invalidov NOB Trst–Videm–Gorica, Vsedržavna zveza partizanov Italije VZPI–ANPI, ANED in ANPIA, Združenje aktivistov narodnoosvobodilnega gibanja, Slovenska kulturno-gospodarska zveza (SKGZ) in Svet slovenskih organizacij (SSO) so pozvali vso slovensko javnost v Italiji, njene organizacije in ustanove ter demokratične italijanske ljudi, da se odzovejo in pridružijo pozivu za zbiranje denarnih prispevkov za sanacijo spomenika-bolnice Franja.

V ta namen so pri slovenskih denarnih zavodih na Tržaškem in Goriškem odprli tekoče račune, imena darovalcev pa bodo objavljali v Primorskem dnevniku in drugih tiskih.

V Primorskem dnevniku, edinem slovenskem dnevniku v zamejstvu, pa je bivša partizanska učiteljica Minka Pahor-Tuga pozvala tudi vse nekdanje partizanske učiteljice in učitelje, da se akciji pridružijo in s svojimi prispevki pripomorejo ohraniti ta za vse nas, kot je zapisala, tako pomemben spomenik.

Partizanski učitelji smo vedno pokazali navezanost na vse, kar nas spominja na naše sodelovanje v osvobodilnem gibanju, je še zapisala Minka Pahor-Tuga.

Turisti iz danskega mesta Hillerød pa so za obnovo Franje zbrali 600 tisoč dinarjev, kar je prvi prispevek tujih turistov – prijateljev in občudovalcev Franje, tega edinstvenega spomenika humanosti. Danski turisti, ki jih je v Cerknjo pripeljala danska turistična agencija SLODANIA (skovanka iz besed SLOvenija, DAnska, Internacional Agency), so si žal lahko ogledali le zgornje video posnetke (izdelek idrijskega »studio-3«) katastrofe, ki jo je bil povzročil plaz v soteski Pasice.

Z restavriranjem premične kulturne dediščine Franje je treba takoj pričeti, so sklenili na sestanku v Cerknem, ki ga je sklical Restavratorski center Slovenije. Delo mora biti opravljeno profesionalno in kakovostno, saj poteka reševanje Franje pred očmi celotne slovenske javnosti.

Ker bo treba obnoviti skoraj 700 predmetov, jih bodo najprej strokovno razdelili na le-te, ki jih bodo lahko restavrirali v priročni delavnici v Cerknem, in na one, ki jih bo treba restavrirati v restavratorskih centrih po vsej Sloveniji. Delo v priročni delavnici oddelka NOB v Cerknem Mestnega muzeja Idrija bodo opravili strokovnjaki Restavratorskega centra SR Slovenije in Muzeja ljudska revolucije iz Ljubljane, medtem ko bodo dokumente restavrirali strokovnjaki Arhiva SR Slovenije.

Strokovnjaki ocenjujejo, da bo za obnovo 700 predmetov, ki je zelo zahtevno in dolgotrajno delo, potrebnih 313 milijonov dinarjev.

V Ljubljani se bo predvidoma 7. marca sestal odbor za zaščito Franje pri predsedstvu SZDL Slovenije, ki ga vodi Jože Smole in na katerem bodo pregledali dosedanje rezultate pri obnovi znane partizanske bolnice Franje.

Jože Oblak

men sploh utegne imeti takšno srečanje. Nedvomno ima nemalo tistega pomena, ki se uvršča pod sintagmo »koristi izmenjave izkušenj« in »medsebojno sporazumevanje« – posebno, če je opravljeno na tako visoki politični ravni, kakor je bilo v tem primeru.

Kdor količkaj pozna rusko gostoljubnost, se ne bo čudil, da so gostitelji tudi jugoslovanski sindikalni delegaciji izkazali obilo pozornosti na ta način, da so jo povabili v oporo ter ji razkazali tako slovite kulturno-zgodovinske spomenike, kakor so križarka Aurora, dvorec v Smolnem, petropavlovsko trdnjavo, galerijo Eremitaž itd. Tovariš Orožen je te obiske v svojem prikazu do podrobnosti navedel. Uredništvo TV-15 se počuti domala prizadeto, ko opaža, da je Sime izzval nevoljo do te mere, da se je vodja delegacije spustil v opisano našteva-

nje... Saj nismo neka lumpenproletarska svojata, ki bi pasla nevoščljivost ob misli, kaj vse so člani delegacije videli, jedli, doživeli. Nasprotno, dobro se zavedamo, s kolikšnimi telesnimi in živčnimi napori so povezani taki obiski.

Navzlic vsem takšnim pomislekom pa ne moremo gratulirati politkomisarja Simeta, da je napisal »inkriminirani« članek. Njegova ostrina v tem primeru, neposredno gledano, zares ni bila primerna in upravičena. Toda zavedati se je treba, da gre pri celotnem Simetovem delu za konstanten in dosleden upor proti praksi zlorab, ki jih trpi dandanes delovni človek. K odločitvi, da tudi v tem primeru ne sme molčati, ga je nedvomno nagnila koincidenca, da so prav sindikati poudarjeno dolžni ščititi delavske pravice in se postavljati proti zapravljenosti na rovaš delavskih žuljev.

Uredništvo

Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman-Stane

Upravičila svoj obstoj

Čeprav je šele začetek marca in je do konca šole še nekaj časa, je večina osnovnošolcev v dvomih, kam naj se vpiše po koncu osnovne šole. Možnosti je veliko, vendar so pogoji za sprejem in vpis zelo različni. Desetega marca bo na vseh srednjih šolah v naši republiki informativni dan. Šole bodo odprle vrata osmošolcem in njihovim staršem, ki se bodo lahko tam podrobneje seznanili s pogoji za vpis, šolanjem in možnostmi zaposlitve ali nadaljnega študija. Tega dne bo svoja vrata odprla tudi edina vojaška šola v Sloveniji, to je Splošna srednja vojaška šola Franc Rozman-Stane v Ljubljani. Toda svojih obiskovalcev ne bodo seznanili samo z možnostmi šolanja pri njih, temveč tudi na vseh drugih srednjih vojaških šolah v Jugoslaviji.

Prav gotovo je šola v Ljubljani najbolj privlačna za fante iz Slovenije in je dejansko vmesna stopnja v vseh pogledih med osnovno šolo in vojaško akademijo. Ta vmesnost pa se ne kaže samo pri učenju in pridobivanju znanja, ampak tudi v tem, da se fantje počasi navajajo na samostojno življenje, da se postopoma navajajo na srbohrvaščino in podobno.

Sicer pa segajo začetki šole v leto 1971, ko je bil v vojašnici maršal Tito v Ljubljani ustanovljen vojaški internat. Njegovi gojenci so obiskovali pouk v srednjih šolah v Ljubljani in nato nadaljevali študij na eni od vojaških akademij. Čez tri leta je bil za Bežigradom zgrajen vojaški dijaški dom, kjer so bili življenjski in delovni pogoji bistveno boljši. Leta 1975 pa je začela delovati Vojaška gimnazija Franc Rozman-Stane in tako se je začelo veliko bolj organizirano šolanje bodočih oficirjev iz naše republike. S spremembo zakona o srednjem šolstvu se je leta 1982 vojaška gimnazija preimenovala v Splošno srednjo vojaško šolo Franc Rozman-Stane.

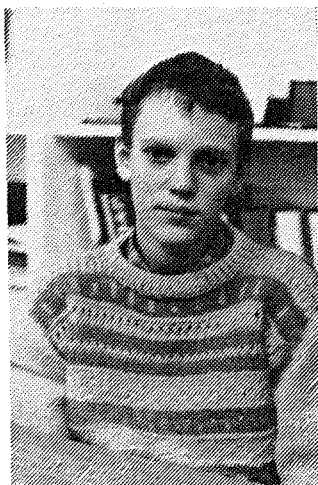
Trije veliki tematski sklopi

»Naša šola je upravičila svoj obstoj,« pravi načelnik Splošne srednje vojaške šole podpolkovnik Alojz Jehart, »saj je praktično edini vir za popolnitev vojaških akademij s fanti iz Slovenije. Podatki kažejo, da je okoli 90 odstotkov fantov iz naše republike vpisanih na akademijah maturantov naše šole. Ustanovljeni smo bili zato, da bi omogočili fantom nadaljnji študij na vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu. Toda kmalu se je pokazalo, da so potrebe drugačne, zato smo leta 1982 prilagodili tudi učni program. Zdaj se lahko naši maturantje vpišejo na katerokoli vojaško akademijo.«

Učni program, ki ga predelajo učenci v štiriletnem šolanju lahko razdelimo v tri velike tematske sklope. Prvi sklop so predmeti družboslovnega izobraževanja in obsegajo približno tretjino učnih ur. V ta sklop sodijo od slovenščine, tujega jezika, geografije, sociologije, zgodovine do filozofije, psihologije in drugih. V drugem sklopu so predmeti naravoslovnega in matematičnega izobraževanja, kateremu je namenjena polovica učnih ur. Tu fantje proučujejo matematiko, fiziko, kemijo, biologijo, nologijo, osnove tehnične vzgoje, osnove elektronike, osnove elektrotehnike, mehaniko in informatiko. Deset odstotkov učnega programa pa je namenjeno tretjemu sklopu, to je predmetom vojaškega izobraževanja. Sem

sodijo osnove vojaške tehnike, pehotna oborožitev s puškami, streljanje, obča taktika s taktičnim urjenjem, osnove vojaških predpisov in postrojvalnega urjenja ter osnove vojaške topografije.

Preostali čas pa je namenjen smučarskemu tečaju, te-

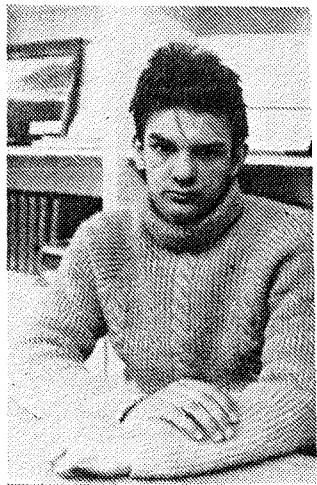

Tomaž Centa

čaju plavanja, obiskom kulturnozgodovinskih spomenikov, obiskom v enotah in ustanovah JLA. Poleg tega obiščejo delovne organizacije, opravijo tečaja iz fototehnike in osnov daktilografije, opravijo pa tudi večtedensko taborenje. Kot pravi Alojz Jehart je zelo težko potegniti ločnico med splošnim in usmerjenim izobraževanjem. V šoli se trudijo, da bi dobili učenci čim več znanja, tako da bi lažje spremljali predavanja na akademijah. Temu so podrejene tudi izvenšolske dejavnosti, ki obsegajo celo vrsto krožkov, od fotografskega, strelskega, likovnega, novinarskega do najrazličnejših športnih. Prav tako pa delujejo tudi pevski zbor in šolski glasbeni ansambel.

Osip je največji v prvem razredu in po maturi

V četrtem letniku imajo učenci na voljo štirinajst dni

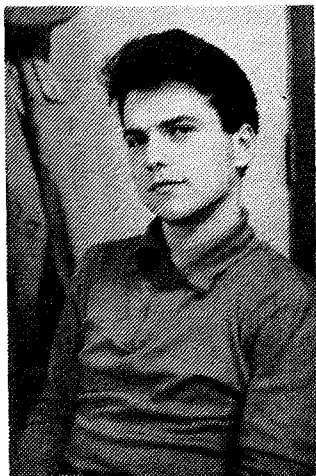
Vojko Čuček

za pripravo na zrelostni izpit-maturo, ki obsega preizkus znanja iz matematike, slovenščine, književnosti in temeljev umetnostne vzgoje. Poleg tega pa napišejo zak-

ljučno nalogo na temo, ki jo izbere vsak sam.

V vsaki šoli se srečujejo z osipom. To je povsem normalen pojav, saj po nekaj mesecih šolanja nekateri fantje pač spoznajo, da niso izbrali prave poti do poklica. Tudi na Splošni srednji vojaški šoli je tako. Vsako leto odpade v prvem letniku do osem odstotkov fantov. Toda bolj zaskrbljujoč je podatek, da od osem do petindvajset odstotkov maturantov te šole potem noče nadaljevati šolanja na vojaških akademijah.

»Na šoli pozorno spremljamo, zakaj fantje nočejo nadaljevati šolanja na akademijah,« pravi Alojz Jehart. »V glavnem so odgovori takšni; vojaški poklic je zahteven in zahteva od človeka veliko osebnega odrekovanja, ne odgovarja mi načelo subordinacije, ki je v JLA prevladujoč, omejitve v osebnem življenju so prevelike, gre predvsem za omejitve potovanja v tujino, dežurstva in podobno. Ko greš na akademijo se ločiš od

Aleš Škoflanc

družine, staršev, bratov, sorodnikov in prijateljev. Po-udarjajo pa tudi dejstva, da bodo morali zaradi študija spremeniti jezikovno in kulturno okolje.«

Spremljajo vsako generacijo, ki se vpiše na akademijo, toda na žalost je tudi tam precejšen osip. Vendar pa stvari niso tako črne, saj je vsako leto med najboljšimi diplomanti vojaških akademij, vsaj en maturant Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane. Tako da je šola tudi po tej plati upravičila svoj obstoj.

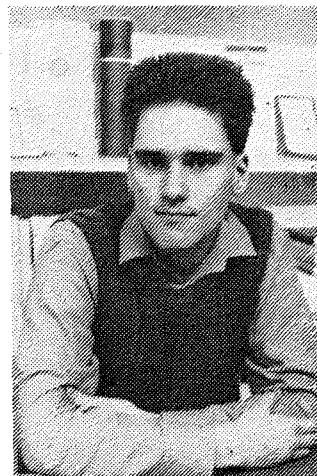
Več bo kandidatov, več jih bodo sprejeli

Podatki kažejo, da so imeli do leta 1981 fantje, ki so se vpisali na šolo boljši učni uspeh v osnovni šoli, kot zdaj. Takrat je bilo okoli osmestdeset odstotkov odličnih in prav dobrih, zdaj pa ima takšen učni uspeh še petinšestdeset odstotkov vpisanih. »Povedati moram,« je dejal Alojz Jehart, »da so bile na

začetku generacije fantov veliko bolj zaprte vase, zdaj pa so fantje zaupljivi in lažje je z njimi vzpostaviti dobre medsebojne odnose.«

Ko smo povprašali o možnostih širjenja šole, je Alojz Jehart dejal: »Morebitno širjenje šole je odvisno samo od kandidatov, bolj natančno povedano, od njihovega števila. Toda ti kandidati morajo imeti odličen in prav dober učni uspeh v osnovnišoli. Omejitve torej niso v prostorih, ampak v učnem uspehu kandidatov. Če bi se število kandidatov povečalo, bi se v šoli drugače organizirali, problem nastanitve pa bi reševali z najetjem primernih prostorov.«

Z novim šolskim letom pa bodo verjetno vpeljali še eno novost. Razmišljajo namreč,

Zvezdan Marković

da bi učenci, ki so sicer iz Ljubljane, stanovali pri starših. Organizirali bi neke vrste celodnevno šolo, kjer bi učenci naredili vse naloge in se učili v šoli, domov pa bi v bistvu hodil samo spat. Spali pa bi lahko samo pri starših ali skrbnikih in pri nikomer drugem. Seveda pa se pri tem pojavlja vprašanje, ali bi ta način veljal samo za Ljubljano, ali še za koga drugega. Če trezno premislimo, bi, recimo, učenec, ki je doma v Kamniku ali Domžalah, porabil do šole prav toliko časa, kot tisti z ljubljanskega Viča.

Zadovoljni z izbiro

Ogledali smo si tudi kabinete in učilnice, ki nudijo dovolj možnosti za uspešno učenje. Če ima kdo težave z znanjem, mu pri učenju pomagajo sošolci, če pa je treba pa tudi profesorji. Treba je povedati, da predavajo družbene in naravoslovne predmete profesorji, ki so vsi končali ustrezne fakultete na ljubljanski univerzi, torej so civilni v službi v JLA. Vojaške predmete pa poučujejo razredni starešine, ki so vsi poklicni vojaški-oficirji.

Učilnice so bile prazne, ker so bili učenci v bližnjem internatu na malici. Zmotili smo jih pri obroku in jih vprašali, kako so se odločili za to šolo, in kako so zdaj zadovoljni z njo.

Sošolci so nas opozorili na Tomaža Cento iz Kopra, ki je sicer učenec prvega letnika. »Znamenit« je po tem, da so bili njegove prve tri ocene v novi šoli petice, kar se zgodi le vsakih nekaj let. V začetku šolanja mi je bilo težko, novo okolje, novi sošolci. Velika težava je bila govorica,

Delo v računalniškem kabinetu je zanimivo in koristno hkrati

saj je vsak govoril v svojem narečju, toda zdaj se vsi lepo razumemo. Na dan imamo po šest ur pouka, kosilo, popoldan od 16.00 ure dalje so učne ure. Tisti, ki imajo povprečno oceno manjšo kot 3.00 se učijo v šoli, drugi pa v internatu. Po teh nekaj mesecih, kar sem tukaj, se mi zdi, da sem si izbral pravi poklic,« pravi Tomaž Centa.

Vojko Čuček je doma v Lembergu pri Dobrni in je učenec drugega letnika. Pravi, da se je za vojaški poklic odločil povsem sam. Že od otroštva je občudoval vojake, ki so imeli vaje v okolici njegovega doma. Želel je postati vojak, pa ne samo za nek določen čas, ampak za vse življenje. »Na začetku sem razmišljal o vseh vojaških šolah,« je pripovedoval. »Kasneje mi je psihologinja na osnovni šoli pomagala, da sem bolje spoznal vojaško šolstvo in odločil sem se za šolo v Ljubljani. Zdaj vem, da se pri izbiri nisem uštel. Splošna srednja vojaška šola je po mojem mnenju prehod v pravo vojaško življenje. Ko bom maturiral, bi želel nadaljevati študij na Vojaški akademiji kopenske vojske, služboval pa bi rad v posebnih enotah.«

Mariborčan Aleš Škoflanc je učenec tretjega letnika.

Robert Zamoda

Kot sem pravi v osnovni šoli ni veliko izvedel o vojaškem poklicu. Največ so mu pri tem pomagali na mestnem sekretariatu za ljudsko obrambo, kjer so ga tudi usmerili na Splošno srednjo vojaško šolo v Ljubljani. Veliko pa je v vojaškem poklicu slišal pri prijateljih, katerih očetje so nižji oficirji ali oficirji JLA. »Šola ni pretežka, še posebej, če imaš veselje do tovrstnih poklicev. Vse težave, ki se pojavijo lahko premagaš. Seveda bi lagal, če bi trdil, da mi ni včasih težko, toda to je bilo zelo redko. Kam bom šel po maturi? Želel sem si postati

pilot, toda zaradi težav z očmi, s tem ne bo nič. Zato sem se odločil za Mornariško vojaško akademijo, in sicer pomorsko smer. Upam, da mi bo uspelo,« je dejal Aleš.

Četrtošolca bosta šla vsak po svoje

Zvezdan Marković je doma iz Ljubljane in bo letos maturiral. Nato bo odšel na Vojaško akademijo kopenske vojske v Beograd, kjer si želi študirati na smeri pehota, kasneje pa bi rad služboval v planinskih enotah. »Zakaj si želim planinske enote? Odgovor je zelo preprost. Rad sem v naravi, rad smučam, ukvarjam se z alpinizmom in sploh veliko hodim v hribe. Menim, da bi lahko v planinskih enotah združil vse to. Sicer pa se nisem mogel dolgo časa odločiti, kje naj nadaljujem študij. Želel sem v Beograd, ali v Split. Lani smo obiskali akademijo kopenske vojske v Beogradu in takrat sem se odločil zanjo.«

Nekateri fantje so bili oblečeni v vojaške uniforme. Robert Zamoda, ki je sicer iz Formina pri Ptujju je bil eden izmed njih. »Cel naš razred je danes v uniformah. To pa zato, ker imamo danes na urniku vojaške predmete, nosimo jih samo enkrat tedensko,« je dejal Robert. »Trdno sem se odločil, da ne bom nadaljeval šolanja na vojaški akademiji. Želel sem si v letalstvo, ali pa v vojaško policijo. Toda stvari so se obrnile tako, da me vojaški kruh ne privlači več. Vzrokov je več, mislim, pa, da sta pomembna predvsem dva, in sicer prvi je ta, da nihče ne more zagotoviti, da bom po študiju prišel službovat v Slovenijo. Potem pa je tudi oživiljen nacionalizem v drugih republikah in sovraštvo do Slovencev. Zato se bojim, kako bi me sprejelo okolje, kjer bi nadaljeval študij. Potem pa je tudi še dejstvo, da se v drugih republikah živi bistveno slabše, kot v Sloveniji.«

Tako pravijo fantje. V nižjih razredih so še pripravljeni nadaljevati študij na vojaških akademijah in postati oficirji, ko pa se bliža čas mature, se jih vse več odloči, da ne bodo naredili tako. Vzroki za njihove odločitve so zelo različni, toda na naši družbi je, da jih odpravlja.

Na žalost pa je položaj v Jugoslaviji iz dneva v dan bolj napet in s tem manj naklonjen vojaškemu poklicem.

Bojan Kuntarič

B. Osolnik:

Z ljubeznijo skozi surovi čas

Odlomek iz knjige, ki izide spomladi pri založbi Borec

Prvi partizanski ženski časopis »Našim ženam«

Jesen 1942, ko sem v novomeškem okrožnem odboru OF prevzel tudi skrb za propagando, smo sklenili, da bomo začeli izdajati okrožno glasilo za ženske, ki smo mu dali naslov: Našim ženam. Časopis naj bi izhajal vsak mesec. Spodbujal naj bi vključevanje žensk v Osvobodilno fronto in bil glasilo vseh tistih mater, žena in deklet, ki so opravljale pomembne naloge v osvobodilnem boju, zlasti na osvobojenem ozemlju. Ni šlo za to, da med ženskami spodbujamo nekakšno feministično gibanje, saj so že uveljavljale svojo enakost tako, da so enakopravno sodelovale v vseh organih OF in ljudske oblasti, pa tudi v vojaških enotah. Želeli smo le v svojem delovanju, znotraj OF, še posebno pozornost posvetiti ženskam, ki so prevzemale na sebi v razmerah vojne tako veliko breme in jim spregovorili v jeziku, ki bi bil bližji njihovemu čustvenemu in razumskemu svetu. Zavedali smo se, da bo časopis prišel v roke predvsem bralkam na dolinskem podeželju, kmečkim materam, ženam in dekletom. Vsebina časopisa zato ne bi smela biti preveč suhoparna in le politično usmerjalna, ampak bi morala ponuditi tudi privlačno, vendar poučno branje, zlasti še v razmerah, ko je bil zatrt ves drugi slovenski tisk, razen tistega, ki se je vdinjal okupatorju. V časopisu smo nameravali objavljati tudi dopise, poročila, pa tudi pesmi, črtice in druge prispevke iz samorastniške literarne ustvarjalnosti, ki jo je prebudilo partizanstvo in je že obilno izpolnjevalo vsebino brigadnih glasil in kulturnih programov. V tem glasilu naj bi spregovorile predvsem same ženske, tako da bi ga resnično občutile za svojo.

Uredništvo časopisa je prevzela Mara Rupena, učiteljica, ki je že pred vojno sodelovala v raznih naprednih mladinskih in ženskih glasilih. Obljubil sem ji pomoč pri pisanju in urejanju prvih števk, dokler ne bo našla dovolj sodelavk iz vrst samih bralk, bork ali aktivistk OF. Da bi časopis izgledal čimbolj ženski, sem se pod svojimi prispevki podpisoval z izmišljenimi ženskimi imeni – Francika, Božana, Milena. Tudi pri izbiri vsebine in izraza sem se poskušal prilagoditi značaju ženskega lista.

Spominjam se, da sva z Maro pripravljala prvo številko časopisa Našim ženam na Novi gori že nekje sredi oktobra 1942. leta, dala pa sva ji oznako »november 1942«, ker sva

upoštevala, da jo bodo bralke šele takrat dobile v roke. Medtem je bilo treba pripraviti tudi ovitek in ilustracije. Za to je poskrbel Vekoslav Perpar, učitelj, aktivist OF, ki je pripravil za tisk in ilustriral tudi partizansko pesmarico. Prvi del številke je razmnožila novomeška okrožna ciklostilna tehnika, ki je delovala v bližini Hmeljnika, nato pa je časopis ponatisnilo še pet drugih ilegalnih tehnik. Tako je izšel v razmeroma veliki nakladi, blizu 2000 izvodov. Imel je seveda veliko več bralk, ker je šel iz rok v roke, marsikje pa so ga žene prebirale tudi na svojih sestankih.

Mara se je uredniškega dela lotila z neko posebno zavzetostjo in ljubeznijo. Skoraj vso prvo številko sva napisala sama. Oba sva po njenem izidu nestrpno pričakovala, kako jo bodo sprejele bralke. Tudi sama sva razdelila kar precejšnje število primerkov časopisa in vabila žene k sodelovanju z dopisi in drugimi prispevki. Kmalu se je pokazalo, da ženske

rade berejo časopis, zato je tudi prišlo do novih ponatisov. Začeli so ga razmnoževati tudi v Beli krajini, na Kočevskem in Notranjskem. Izšlo je 7 števk z naslovom: Našim ženam, osma, z oznako »Junij 1943«, pa je že prevzela naslov Naša žena, ker so list združili z glasilom, ki je pod tem imenom začelo izhajati decembra 1942. v Ljubljani. S to številko je časopis postal glasilo slovenske protifašistične ženske zveze (SPZZ). Nadzor nad njegovo vsebino je prevzel izvršni odbor OF.

Izhajanje časopisa Našim ženam od oktobra 1942 do julija 1943 predstavlja kratko, vendar zanimivo fazo v razvoju ženskega tiska v NOV na Slovenskem. Te številke zaznamuje neka posebna izvirnost prispevkov, ki usode slovenskih mater in žena v vojni ne obravnavajo samo v običajnem jeziku političnega novinarstva, ampak tudi prek za-

pisov človeških zgodb iz resničnega dogajanja, črtic, reportaž, pa tudi pesmi in drugih prispevkov z literarnim navdihom. Vsebina časopisa ni le ogledalo političnih prizadevanj OF med ženami, ampak izraža tudi globoko človeško zavzetost vseh, ki smo se v njem oglašali. Iz iskrenih – čeprav včasih morda tudi malce preveč zanesenih in čustvenih – prispevkov posameznih avtorjev, kakršna sva bila tudi Mara in jaz, je mogoče začuti, s kakšno ljubeznijo in vnemo smo se posvetili delu med ženami in kako globoko smo doživljali trpljenje in človeško stisko slovenskih mater in žena v vojni, pa tudi njihovo dobroto, požrtvovanje in junaštvo.

Te značilnosti časopisa Našim ženam nam lahko pokaže tudi kratek sprehod skozi vsebino njegovih sedmih števk, ki same po svoje odkrivajo zanimivo podobo časa, v katerem so nastale. V prvi številki, z oznako »November 1942« je urednica z uvodnikom povabila žene k sodelovanju v glasilu, ki naj bi bilo v vsem zares njihovo. Za zgled jim je dala tovarišico Vido, ki najde poleg kmetijskega dela še vedno čas za zlaganje pesmi. S tem je najavila sodelovanje Vide Brest, ki je že za to številko prispevala dve pesmi: Naše geslo in Petnajstim mučenikom. Tako je prek našega ženskega časopisa stopila v svet slovenskega leposlovja mladinska pesnica Majda Peterlin, z ilegalnim imenom Vida Brest. To bistro mladinko, doma iz Kamenja nad Sen-

trupertom, iz zavedne kmečke družine, ki je že prej začela zlagati pesmi, je odkrila Marina sestra Katja pri delu med mladino v podokrožju Mokronog – Trebelno. Poslala je Mari nekaj njenih pesmi. Maro so takoj priegnile in opozorile, da bi v Vidi imela nadarjeno sodelavko. Z Maro sva mlado pesnico obiskala na njenem domu – seveda skrivaj – ker so tam okrog pogosto patrolirali belogardisti. Vida je bila občutljivo, nežno dekle, visoke postave, kostanjevih las, spletenih v dve dolgi kiti. Pokazala nama je zvezek, v katerega je zapisovala svoje pesmi. Bile so iskren izraz njenega doživljanja. Zvenele so melodično in se v tem zgledevale po ljudskem pesništvu. Vida je nekoliko v zadregi pričakovala najino oceno in je bila zelo vesela pohvale, ki sva jo oba enodušno izrekla. Njena prirojena nagnejnost k pesništvu se je kazala v tem, da je ob vsakem pomembnej-

šem dohodku, ki se je odigral v njeni okolici, prelila svoje občutke v stihe. Še posebno pristrčne in ljubke so bile njene pesmi z motivi iz otroškega sveta, s katerimi je tudi kasneje – kot že uveljavljena pesnica – dosegla največjo odmevnost.

Kmalu po našem srečanju je morala Vida zapustiti svoj dom, ker so jo začeli iskati belogardisti. Odšla je v partizane in bila najprej na mladinskem delu, potem pa v brigadi. Osvoboditev je dočakala kot politična delavka na Koroškem.

V prvi številki časopisa Našim ženam je izšla – brez podpisa – tudi moja pesem Materam padlih partizanov in prozna črtica Pri materi treh belogardistov. Snov za črtico sem našel v resničnem pogovoru z materjo, ki je pripovedovala, kako so se brez svoje krivde znašli v beli gardi njeni trije sinovi; enega je mobiliziral gospodar, pri katerem je služil, dva pa so ob ofenzivi odvekle Italijani. Po udarek zgodbe je bil v vprašanju: Kaj bo z njimi, ko bodo fašistične armade strte in bodo stali narodni izdajalci pred ostro sodbo naroda? Ne bo jim preostal niti umik v svoje dežele, kakor Nemcem in Italijanom. Črtico je sklenilo opozorilo: »Mati, še je čas, še niste izgubili svojih sinov. Naj si premislijo in se vrnejo domov ali pridružijo partizanom! Resili si bodo dobro ime in življenje! Ni še prepozno! A kmalu bo!«

V drugi številki Našim ženam, ki nosi oznako »December 1942« (izšla je 29/11-1942) je Mara napisala proglas: »Vsem zavednim slovenskim materam, ženam in dekletom – vsem ženskam protifašističnim zvežam po vaseh in mestih!« V njem je obrazložila potrebo po ustanovitvi odborov SPZZ in njihove naloge. Objavljeni sta bili dve pesmi Mateja Bora: Žrtve (v spomin nedolžnim Slovincem, ki so jih okupatorji postrelili kot talce), in Požigalčeva suknja, ki nam jo je pesnik sam povedal na zboru aktivistov na Frati. Tudi v tej številki je imela svojo pesem Vida Brest: Ivanček je pisal Miklavžu. Francček Jeriša (Jože Brejc) je prispeval toplo spominsko gloslo Batreji v spomin, o človeškem liku Vinka Paderšiča in njegovi junaški smrti.

Sam sem za to številko pripravil dva prispevka. V prvem: Moji materi (Partizanovo pismo), sem poskusil izraziti nekaj tega, kar bi resnično hotel povedati svoji materi, da bi jo pomiril v njenih nočeh brez spanca, ko je poslušala, v času italijanskih ofenziv, topot vojaških kolon, ki so odhajale skozi mesto v napad nad partizane. Pismo sem sklenil s prošnjo v imenu vseh partizanov: »Vem, da bi mi rada kaj poslala od doma, kar bi mi prišlo prav v tej hladni zimi. Izroči, kar je meni namenjeno, kateremukoli partizanu. Isto bo, kot da si poslala meni. Pri nas smo vsi ena sama družina!« Moj drugi prispevek v tej številki – tudi ta je bil brez podpisa – je nosil naslov: Na božično noč. V njem sem se spustil v razmišljanje o tem, kako vojaki na obeh straneh sovražne fronte, ki so bili brez svoje volje pahnjani v medsebojno morijo, doživljajo božič. Sporočilo tega kratkega spisa – morda nekoliko nenavadno za tisti surovi in nestrpni čas – je bilo, da je vendarle večini ljudi skupno hrepenenje po miru in sreči.

Partizanski pisatelj

Matevž Hace

Ob desetletnici smrti: 1979 – 1989

Partizanski komisar in pisatelj-samorastnik Matevž Hace se je rodil 4. oktobra 1910 v Podcerkvi na Notranjskem, umrl je 1. marca 1979 v rodnem kraju, v devetinšestdesetem letu starosti. Po končnih petih razredih osnovne šole je postal gozdni delavec in žagar, delal je doma in v tujini (Francija, Avstrija, Češka). Že pred vojno je pisal članke o naših delavcih na tujem, sodeloval je pri Delavski prosveti in se uveljavil v kmečko delavskem gibanju. Specifičnost kraške Notranjske je vplivala močno na njegov značaj in tudi na njegovo literaturo.

V osvobodilno gibanje se je vključil kar spočetka, sprva kot aktivist, nato v partizanski vojski, kjer je opravljal politkomi-

sarske dolžnosti. Hkrati pa je pričel pisati v partizanska glasila politične članke in reportaže, ki so izpčevalne leposlovno nadarjenost. Kot pisatelj se je izrazil v razvil po osvoboditvi, ko je izdal več knjig o svojih partizanskih doživetjih, dogodkih in junakih iz narodnoosvobodilne vojne.

Po vojni je bil politični delavec in ljudski poslanec, hkrati pa tudi pisatelj. S črticami iz partizanskega življenja je sodeloval pri Ljudski Pravici, Slovenskem poročevalcu, Kmečkem glasu, Delavski enotnosti in Borcu. Črticam so sledile knjige: Partizanske slike (Črtice–1952), Gozdne stezice (Črtice–1954), Komisarjevi zapiski (Spominska proza–1957–59), Ljudje na pre-

lomnici (Povest–1963), Tihotapci (Povest–1964), Ljubezen in orožje (Povest–1965), Iz komisarjevih zapiskov (Spominska proza–1965), Korenine se trgajo (Povest–1967), Povođenj (Povest–1968), Zadnji obisk (Novele–1968), Vaška kronika (Povest–1971), Kronika stare Streharjeve družine I–II (Povest 1971–1973), Komandirjeva povest (1972), Zadnja rakolovka in druge zgodbe (1974), Prijatelji in znanci (Spominska proza–1975).

Literarna zgodovina ga obravnava kot pisatelja, ki je v svojih črticah, novelah in povestih ter kronikah opisoval življenje notranjskega človeka v predvojnem, medvojnem in povojnem obdobju, posameznih borcev in partizanskih enot v narodnoosvobodilnem boju.

V času NOB je bil komisar v različnih bojnih enotah, nazadnje komisar legendarne 14. divizije in Četrte operativne cone, po osvoboditvi so mu podelili čin rezervnega polkovni-

ka. Po upokojitvi je živel v svojem ljubljenskem rodnem kraju in pridno pisal, poleg knjig s partizansko tematiko je napisal mnogo krajših in daljših proznih del s kmečko in gozdno tematiko.

Na Notranjskem je že pred vojno delovala komunistična partija, ki je iskala svoje somišljenike med pol kmečkimi lesnimi delavci, Hace je bil že pred vojno v delavskem sindikatu, v zapiskih pa večkrat omenja svojo veliko željo po izobrazbi in znanju. Med partizanskimi pohodi je večkrat prebiral Grudnovo, Malovo in Kosovo Zgodovino slovenskega naroda, od slovenskih književnikov pa je najraje prebiral dela Finžgarja in Prežihovega Vranceca.

Medtem ko nekateri literarni zgodovinarji, ki pišejo zelo skopo o Hacetu, poudarjajo njegovo preprostost, pozabljajo na njegov resničen pripovedniški dar in pristnost, pa se je doslej najobjektivneje razpisal o Hacetu Matjaž Kmecl v Slo-

venski književnosti 45–65. V svojem eseju o povojni partizanski spominski prozi omenja kot najznačilnejšega in najpomembnejšega predstavnika ter samonikle literature Matevža Hacea. V Partizanskih slikah je upodobil vrsto izjemno hrabrih borcev v izjemnih trenutkih uveljavljanja. Nenavadno močan vzpon oblikovalnih in izpovednih kvalitiet izpričujejo Komisarjevi zapiski, živahno in pogosto literarno pisan zgodovinski dokument o neštetih človeških usodah, dejanjih in preskušnjah, ki marsikdaj s svojo tragično resničnostjo presegajo sleherni predstavo. Snovno zajemajo čase in kraje od prvih uporniških dni na Notranjskem, prek pohoda 14. divizije na Štajersko do končne osvoboditve slovenskega ozemlja, končajo pa se s poanto o narodnostni tragiki že osvobojene pa spet zgubljene Koroške. Komisarjevi zapiski presegajo memoarsko književno strukturo, s sugestivno pisanimi leposlovnimi poglavji ter z neke vrste moško zadržano poetičnost-

jo dosežajo učinke, ki so goli dokumentaristični prepričljivosti nedosegljivi. Po svojem prvinskem, izvirnem odnosu do NOB pa predstavljajo poelg Kocbekove filozofsko-intelektualistično pisane Tovarišije in poleg Gučkovih spominov enega najizrazitejših tovrstnih dosežkov.

Čeprav je Hace pisal poleg knjig s partizansko tematiko tudi druge kmečke povesti iz zgodovine Notranjske in njenege kmečko delavskega življa, slovi upravičeno kot izrazit partizanski pisatelj, ki je doživel in opisal v svojih delih partizansko gibanje izvirno, iskreno in brez potvarjanja. Ob njegovih delih se vedno spominam pogostih očitkov mlajših literarnih kritikov in zgodovinarjev, češ, da je bila skoraj vsa partizanska literatura enostranska in črno-bela. Hacetova partizanska dela se tej oznaki hudo postavljajo po robu in jih postavljajo na laž.

Dušan Mevlja

Moja partizanska pot

Osnovno šolo sem začel obiskovati v Starem trgu, kjer sem bil tudi leta 1923 rojen. V času šolskih let in še potem sem bil član Sokola in sem se aktivno udeleževal pri telovadbi. Izhajam iz delavske družine; še ne 16 let star pa sem se moral zaposliti na žagi Karla Kovačiča v Starem trgu. Tam je delal tudi moj oče.

Na lastni koži sem spoznal, kaj je tedaj pomenilo biti delavec. Z žage so me odpustili, kmalu pa sem se zaposlil pri vojaštvu, pri takojimenovali »Rupnikovi liniji«.

Kmalu po okupaciji naše domovine sem spoznal, da brez boja ni svobode in ne pravice za delovne ljudi. Večkrat sem slišal o partizanskem gibanju, pa tudi o OF. Znano mi je bilo, da fantje iz Starega trga (med njimi brata Milan in Tone Janežič, Jernej Arko, brata France in Tone Kandare, Janez Žagar (Malarjev), brata Milan in Ivan Paternost) sodelujejo z NOG. Z njimi sem bil v letu 1941 in do vstopa v partizane 12. maja 1942. leta pogosto (pozimi vsak večer) skupaj pri Gočovi mami v Starem trgu, ki je imela trafiklo. Tu smo še posebej zavzeto razpravljali o osvobodilnem gibanju. Po navodilih omenjenih tovarišev sem po Starem trgu raznašal literaturo OF in skupno z njimi zbiral hrano namenjeno za partizane. To sem z ostalimi tovariši odnašal na partizansko javko na Starotrško gmajno. Pri tem delu sem bil najtesneje povezan z Ivanom Paternostom. Trije tovariši izmed teh, pa tudi Gočova mama s sinom Jožetom, so v letu 1942 padli kot borci NOV, oziroma zaradi njihovega aktivnega sodelovanja postali žrtve fašizma. Ostali pa smo bili do 16. maja 1942. leta že vsi v partizanih.

Ta skupina je bila torej dobro organizirana in enotna. Seveda smo vsi imeli skrito tudi orožje vojske nekdanje Jugoslavije in smo v partizane odšli oboroženi, torej popolnoma pripravljeni. V tej skupini je aktivno deloval tudi Benčinov Zorž, ki je služil

kot hlapec v sosednji gostilni pri Benčinu v Starem trgu. Tu je bila poleg gostilne tudi velika kmetija. Sicer pa je bil Zorž (Jurij) Gobec doma iz Šentjurja pri Celju. Tudi on je odšel 16. maja 1942 v partizane. Padel je kot borec Dolomitskega odreda. Ta datum (19. 2. 1943) imam globoko vtisnjen v spomin, ker sem bil skupaj z njim v njegovem zadnjem boju pri Žažarju v Dolomitih. Poleg tega mi je bil velik prijatelj še izpred vojne.

V boje

Dan, ko sem odšel v partizane, je torej 12. maj 1942. Skupaj z menoj šta ta dan odšla še Alojz Vrhovec in Vinko Martinek (Pekov), tudi oba iz Starega trga. Lojze Vrhovec živi v Starem trgu, Vinko Martinek je padel nekje na Štajerskem kot komisar neke čete v 14. diviziji. Naše prvo taborišče je bilo v Smrekovcih nad Knežjo njivo. Priključili smo se v Notranjski odred, ki je bil ustanovljen proti koncu aprila 1942. leta. V Smrekovcih je torej taborila 4. četa bataljona Miloša Zidanška (III. bat. Notranjskega odreda). V drugi polovici junija 1942 se NO razformira in tedaj naš bataljon priključijo h Kočevskemu odredu. 27. avgusta 1942 pa se ustanovi Loški odred in naš bataljon vključijo vanj. Proti koncu leta 1942 odidem z Ronkovim bataljonom na pot v Dolomite, kjer nas priključijo Dolomitskemu odredu. V Dolomitih se je tedaj nahajalo vse slovensko vodstvo (od GŠS do IOOF in CK KPS). V vseh do sedaj navedenih enotah sem bil navaden borec. V drugi polovici marca

1943 odide vse navedeno slovensko vodstvo na Dolenjsko v Kočevski Rog, nas, borce, pa dodelijo v prve slovenske brigade. Dodeljen sem bil brigadi Ivana Cankarja, v III. bataljon v 3. četo. Ognjeni krst v Cankarjevi brigadi sem doživel 26. marca 1943 v boju za Jelenov žleb. Tu v tej znani in uspešni bitki smo zaplenili med drugim tudi težke mitraljeze in težke minome-

talce. Bil sem mlad, močan, še ne star dvajset let. Takoj so me dodelili v vod težkega orožja, in sicer k težkemu minometu za polnilca.

V juliju 1943 je naša brigada napadla nemško letališče v Cerkljah pri Krškem. Tu sem bil ranjen v pljuča, sicer sem bil kurir v štabu brigade. Po treh tednih zdravljenja sem se vrnil v svojo brigado, ki je ob razpadu Italije izgnala italijansko vojsko iz Trebnjega. V znani nemški ofenzivi oktobra 1943 sem se z brigado, v kateri sta bila Ljubljanska brigada in štab 18. divizije, znašel na Ilovi gori. Te brigade so v tej ofenzivi bile najhujše boje, medtem ko sem znano Roško ofenzivo v letu 1942 doživel v Notranjskem, oziroma Kočevskem in Loškem odredu.

Decembra 1943 so me premestili v zaščitni bataljon Glavnega štaba Slovenije, iz katerega se je pozneje oblikovala zaščitna brigada GŠS. Medtem sem bil nekaj mesecev leta 1944 tudi na Bazi 21 (zaščitna četa radiooddajne postaje Angležev). To je bil v Kočevskem Rogu. Tu sem bil avgusta 1944 sprejet v KP, prej pa sem bil član SKOJ. Najprej sem postal desetar, kmalu nato politdelegat voda, ki so me decembra 1944 poslali v Kočevski Rog na enomesečni partijski tečaj. Takoj sem bil imenovan za pomočnika komisarja čete v I. bataljon zaščitne brigade GŠS. Tu sem dočkal konec

vojne in s to enoto vkorakal v Trst. Tu se je GŠS preimenoval v komando mesta Trst.

Vojak, brigadir, sekretar

Po prihodu iz Trsta me je štab 4. armade imenoval za komisarja sanitetnega bataljona pri štabu 31. divizije. Proti koncu leta 1945 sem bil ponovno premeščen v 1. proletarsko divizijo za pomočnika upravnika skladišča te divizije, od koder sem bil aprila 1946 na lastno prošnjo demobiliziran. Kmalu potem, ko sem bil imenovan za pomočnika komisarja čete, sem dobil čin podporočnika. Sodeloval sem v raznih bojih po Notranjskem, Kočevskem, v Dolomitih in s Cankarjevo brigado po vsej Dolenjski in na Hrvaškem. Zaradi ran sem ostal vojaški vojni invalid. Odlikovan sem z redom zaslug za narod III. stopnje, z redom za hrabrost, redom za vojaške zasluge III. stopnje, z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod.

Poleg že doslej navedenih dvajsetih fantov iz Starega trga, ki smo odšli v partizane leta 1942, naj poimensko navedem še ostalih pet, ki so tudi šli v partizane 16. maja 1942 in sicer: brata Ljubo in Lojze Komel, Tone Oražem (padel nekje na Dolenjskem), Vinko Žagar, padel na Dolenjskem in Ivan Mlakar, ki se je v Roški ofenzivi predal Italijanom, ki so ga nato ubili.

Po demobilizaciji sem bil namiestnik komandanta brigade na MDA Šamac-Sarajevo, potem pa sem nastopil službo v trgovskem podjetju Jugopetrol v Ljubljani. Nato sem bil premeščen na politično delo in prevzel dolžnost sekretarja, oziroma predsednika rajonskega komiteja SKOJ na rajonu Šiška-Bežigrad, januarja 1949 pa sem bil premeščen na CK LMS za načelnika kadrovskega oddelka. Nato sem zbolel za TBC in se zdrvil v raznih bolnišnicah in zdraviliščih. Medtem sem bil dve leti celo invalidsko upokojen. Zdravje se mi je nekoliko izboljšalo in sem moral v službo. S 1. januarjem 1957 sem se zaposlil v Obrtno kovinskem podjetju Lož, kot sekretar tega podjetja. To delo sem zaradi nesoglasij opravljal samo do konca leta, medtem pa sem se zaposlil na občini Loška dolina, kot referent za narodno obrambo, kasneje načelnik oddelka na cerkniški občini. Upokožil sem se decembra 1965.

Jakob Mlakar

Sklad za izdajanje monografij NOB

Petrica Vuković iz Hercegnovega

Gotovo se še spominjate nastajanja monografskega gradiva in monografije o ženski četi prekomorskih brigad in aktivnosti dela njihovega domicilnega odbora. Usoda je hotela, da se je še posebno tesno navezala na delo in aktivnosti članic nekdanje ženske čete tovarišica Petrica Vuković iz Boka Kotorske v Črni gori. Videla je, kako zgodovinsko delo in priprave na monografijo pri nas animirajo nekdanje soborke

znanstvenega srečanja o ječah in taboriščih v Boki Kotorski ter o Bokeljih v ječah in taboriščih izven domačega kraja v času druge svetovne vojne. O tem slednjem je objavljen tudi prispevek Petrice Vukovićeve o italijanskih ječah in o tranijskem kolektivu pod naslovom od Hercegnovega do Barija in nazaj 1942-1944. Omenjeni sklad je izdal tudi gramofonsko ploščo s partizanskimi pesmima Himna bokeljske brigade in Mamulaši.

Priznanje za upornost

Kakor je v naši družbi že običajno, so zapisali v črnogorskem časopisu Boka, zamenjujemo vodstvene organe, kar se dogaja tudi v samoupravnem skladu za negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij NOB občine Hercegnovi. Sedaj poteka že tretji sklic delegatske skupščine. Vendar imajo tam tudi nekaj stalnega. Petrica Vuko-

vič iz Hercegnovega je doživljenska častna predsednica sklada. Takšen sklep so sprejeli delegati soglasno. Navsezadnje je prav tovarišica Petrica najbolj zaslužna za to, da je njihov fond sploh začel delovati. Leta dolgo si je uporno prizadevala za to, da bi ta institucija dobila v njenem okolju svojo državljansko pravico. Pogosto je bilo treba potovati, da si je lahko nabrala tudi tujih izkušenj. In to je počela tovarišica Petrica prostovoljno, brez vsakršnih denarnih nadomestil. In potem je spet leta dolgo delala za to da ima danes hercegnovski sklad kaj pokazati.

A. J.

»... Med sprehodom v koprskem zaporu, ki je zaradi gneče pomenil prej postajanje in drenjanje v veži in na tesnem dvorišču kot resnično sprehajanje, smo srečale osamljeno, molčečo dekle, ki nas je opazovalo. To je bila Petrica Vuković, ki so jo iz zaporov v Boki Kotorski samo privedli v Koper. Poznala ni nikogar in ni razumela slovenščine. Takoj smo se sporazumele in zbližale, strinjale se je z našo odločitvijo, da se ne bomo pokoravale, in odobraval je naše sklepe za prihodnost. Ob odhodu iz Kopra so jo priključili našemu transportu v obojestransko zadovoljstvo. V njej smo imele trdno članico našega kolektiva na vsej dolgi poti skozi italijanske ječe pa vse do časov, ko so začele rasti bojne enote prekomorskih brigad...« (odlomek iz knjige Čite Lovrenčič-Bole Prekomorke)

Ivan Korošec

Moje partizanstvo

V naši skupini, ki je bežala pred Nemci po gozdu nad Atelškovo domačijo, smo se odločili, da se poskrijemo v sneg, med mlado smrečje. Čakali smo, da se Nemci vrnejo v dolino, a se jim nikakor ni nič mudilo. Še več: z raketami so osvetljevali teren in slepo streljali. Četrti dan zjutraj, ko smo bili že čisto prezeblji in sestradani, se je okoli nas pojavila cela kolona Nemcev in tedaj smo se odločili, da zapustimo skrivališče.

Nismo sicer vedeli, kje so Nemci, zato smo šli po vzhodnem pobočju Kaua počasi in skrajno previdno. Z vrečo streliva smo prispeli do domačije Sušnikovih (Brglezovih). Sprejeli so nas prijazno, posvarili pa, da vsakih petnajst minut k njim prihaja nemška patrolja.

Da bi se malo pogreli, smo skočili v bližnji hlev. Počitek ni trajal dolgo: od kmetije Visočnikov se je bližala nemška patrolja. Opazili so naše sledove, nas začeli obstreljevati, mi pa smo se pognali po strmini navzdol. Smrtno so zadeli borca, ki je ravno nosil

strelivo. Ostali smo se rešili, se zatekli v nisko skalnato votlino, blizu Kladnikovskega mli- na pa smo zagledali dva naša ubita borca – najbrž iz naše prve patrolje.

Našo pot smo nadaljevali proti Trački gori in se ustavili pri domačijah Postotnik in Repelšek. Tu smo mislili, da smo končno na varnem, toda pobeg enega izmed naših borcev nas je zopet prisilil k umiku.

Nekaj dni pred božičem pa so nam kurirji prinesli obvestilo iz štaba našega bataljona, da se moramo vsi pripadniki bataljona čimprej oglasiti v Šmiklavžu pri Slovenjgradcu.

Šli smo in pri neki domačiji naleteli na ranjenega Antona Tomca-Gašperja. Med nemško ofenzivo ga je zadela dumdunka v nadlahtnico. Pri sosedu sem dobil nekaj žganja in mu zagnojeno rano očistil. Sedaj živi v Logatcu in mi je še danes hvaležen. Na poti na zborna mesto se nam je z nekaj borci pridružil še Anton Lempl-Dušan, komandir tretje čete.

V začetku februarja 1945 smo tako pozno zvečer prispeli do Lipnja pod Vinsko goro. Prebiti smo se hoteli na Kozjansko, kjer je bil naš II. bataljon. Doživeli pa smo napad Nemcev in podali smo se proti Lopatniku. Razdelili smo se po domačijah – jaz sem bil pri Viherjevih. Okoli poldneva so nam iz Lipja prinesli kotel s hrano, ki sva ga dva prostovoljno nesla nazaj. Kakšnih 200 metrov zahodno od Viherja pa sem zaslišal strel in krik. Bil sem prepričan, da so nas za hrabro napadli Nemci. S strelom sem hotel opozoriti naše, vendar sem ugotovil, da krik ni bil od stražarja, ampak od našega bolničarja Milana Orešnika in da se je glavčina iz hiše že umaknila. Samo Sakelšek in Veligov-

šek sta še bila pred domačijo, vendar sta hitro planila v bližnji hlev.

Sam sem raje teklo po strmini – pri tem bi bil skoraj ranjen. Za borci sem bežal tudi proti Lipju, pred skalno strmino pa mi je na snegu spodrsnilo, puško iztrgalo iz rok; sam pa sem padel kakšnih pet metrov v globino. Nemci so za menoj streljali s šarcem, jaz pa sem se brez puške, po vseh štirih pomikal proti hišam. Srečno sem ubežal v nek gozdček, kjer sem dohitel borca, ki me je bil prej opozoril na Nemce. To je bil Franc Cimerman – ko pa je šel pogledat, kam naj bi se umaknila, sta ga zadela dva rafala. Niti nisem bil prepričan, če je to res, vendar sem se raje zakopal v sneg med mlado smrečje. Tako sem čakal do večera, ko sem potihem že upal na rešitev. Toda, iz severne strani so proti gozdu začeli prihajati Nemci in eden izmed njih me je opazil. Izdali so me čevlji in upanja ni bilo.

Začeli so me zasliševati – v slovenščini, majorju so moje odgovore prevajali. Dajal sem lažne odgovore, predvsem v tem, da sem v partizanih šele deset dni in da so me

Ponesrečena akcija prešernovcev v Hotavljah

Poraza naj bi bila kriva kmetica – Kaj pa je bilo z odgovornostjo štaba za zavarovanje akcije?

Februarja 1944. leta je deveti korpus izpeljal načrtno in splošno mobilizacijo vseh vojaških obveznikov na Gorenjskem in na Primorskem. Vsaki brigadi so določili področje. Prešernova brigada je opravila mobilizacijo od Strazišča pri Kranju do bohinjskih vasi in tako dobila od 600 do 700 za NOV sposobnih moških. Največ jih je zadržala zase, precej pa poslala v druge brigade, predvsem v Vojkovo.

Partizanstva nevajeni novinci so v prvih dneh hromili udarno moč brigade. Bataljonski štabi so to dobro vedeli, vendar niso ravnali ustrezno temu spoznanju. Prvi udarec je drugi bataljon doživel četrtega marca 1944. leta v Hotavljah.

Lovro Korošec-Branko je v svojih spominskih zapisal:

»... Zdelo se je, da so domači nekaj takega pričakovali, ker so Nemci iz Gorenje vasi ta večer postavili zasedo v njihovem kozolcu. Partizani so sklicali domače in jim napovedali rekvizicijo. Gospodinja jih ni opozorila, da so Nemci skriti v kozolcu. Nekaj partizanov je odšlo v hlev po živino, drugi so v kleti nabirali krompir, tretji pa so se mudili v hiši, ko so Nemci nena doma napadli. Padlo je pet borcev. Komandir čete se je ustrlel sam pred hlevom. Bilo je tudi več ranjenec in ujetnikov. Skozi zadnja vrata v gozd so se rešili le oni, ki so bili v hiši.

Ujetnike so Nemci hoteli postreliti, na prošnjo domače hčere pa so to pustili. Kaj se je pozneje zgodilo, ni znano. Naslednji dan sta hčeri pobegnili pod okupatorjevo varstvo, gospodinja pa je v nekaj dneh sodilo partizansko sodišče na njenem domu ...

Citirani odlomek je objavil Stanko Petelin-Vojko v knjigi Prešernova brigada, v nadaljevanju pa se pisec sprašuje:

»Kdo je kriv, da so v kratkem spopadu naši v Hotavljah izgubili kar dvajset borcev? Izdajstvo, pa tudi premajhna budnost in pripravljenost na morebitno presenečenje. Ob prihodu bi morali preiskati vas. Napak je bilo tudi to, da so – čeprav le na prehranjevalno akcijo – poslali v neposredno bližino so-

vražnika toliko novincev hkrati.«

V akciji je sodelovalo 76 borcev. Nemška poročila navajajo, da je šest borcev padlo, prav toliko jih je bilo ranjenih, ujetih pa štirinajst. Zaplenili so 21 pušk. Partizansko poročilo: šest borcev je padlo, med njimi tudi komandir čete Stane Košnik-Pepi iz vasi Kamnje v Bohinju, ki se je ranjen sam ustrlel. Pet je bilo ranjenih, dva sta pogrešana, Nemci so ujeli 14 borcev, izgubili smo 28 pušk.

Udeleženka v opisani akciji Ivica Korošec je bila četna bolničarka, tedaj stara 19 let. Ko je bila stara tri leta, se je njena družina (oče, mati, dve sestrini in brat) iz Višnje gore preselila v Orehek pri Kranju (zdaj je to naselje sestavni del mesta), kjer so si sezidali novo hišo. Točno prvega novembra 1943. leta je minersko-sabotažni vod Grintovec, ki ga je vodil Jože Rebolj-Planinc, v tej vasi mobiliziral moške. Ker so borci upravičeno domnevali, da se jim je gospodar nekam skril, so mobilizirali njegovi hčerki Ivico in Justino. Že naslednji dan opoldne so Nemci na Planici nad Žabnico ujeli dvajset mobilizirancev, med njimi tudi Justino. Večino teh so s kranjskega gestapa takoj izpustili domov. Tako je do konca vojne partizanila le Ivica, ki je o ponesrečeni akciji v Hotavljah povedala tole:

»Komandant bataljona je bil Vinko Zontar-Aleksandrov, moj komandir čete pa Stane Košnik-Pepi. Intendant, ki je vodil akcijo, je bil Dore, velik fant z brki. Na pot smo krenili iz Novakov pri Cerknem (iz bližine bolnišnice Franja). Imeli smo vodnika, ki nas je peljal skozi Leskovic in po Volaški grapi do kmetije pri Žirovcu v Hotavljah. Medtem ko je nekaj borcev polnilo prazne nahrbtnike s krompirjem in drugo hrano, sem jaz po sobah iskala rjuhe in perilo in vse tisto, kar bi lahko uporabila kot bolničarka.

Precej dolgo, morda predolgo smo bili v tej hiši. Nekaj borcev je stalo v kozolcu in čakalo na odhod. Kdaj je iz sosednje Gorenje vasi čez Čebrače in Srednje brdo po naši sledi za nami prišla nemška

kolona, se točno ne spominjam. Vsekakor je bilo to pred polnočjo. Ko so odjezili prvi mitralješki rafali, sem bila v kuhinji z Mirkom Košnikom, komandirjem bratom in Ivanom Vidcem iz Sela pri Žirovnici. Ta je hotel planiti ven, a so Nemci že streljali na vhodna vrata. Ivan je dobil strel nekaj centimetrov nad srcem. Zrno mu je prebilo pljuča. Hčerka iz te hiše nama je pokazala izhod skozi zadnja vrata. Z Mirkom sva držala Ivana pod pazduho in tako smo po snegu hiteli v breg proti gozdu. Nekje na tej poti smo naleteli na obveščevalce ali terence in njim sva izročila ranjenca.

Ivan se je pozdravil v bolnišnici Franja, nato pa je odšel za okrajnega sekretarja SKOJ v domač kraj. Star 37

let je umrl pred 29 leti.

Bataljon se je popolnoma razbil in se v manjših skupinah ali posamezno vračal v Novake, seveda brez hrane.

Po podatkih Stanka Petelina-Vojke je komandir čete Stane Košnik-Pepi okrog vasi razpostavil štiri zasede in še straže, do streljanja pa je prišlo pol ure pred polnočjo. Po porazu so bili vsi prepričani, da so bili Nemci skriti v kozolcu, ker je pač tam ležalo mrtvih pet borcev. Po vojni so mnogi trdili drugače: da je gospodinja skrivaj pohitela po bližnjici v Gorenjo vas in tam o partizanih v njeni hiši obvestila nemške policiste in orožnike, ki naj bi šli po pobočju hriba tako, da so prišli na gaz v snegu, po kateri so borci mimo kozolca prišli do

Žirovca.

Žirovčeva družina je bila zaznamovana. Mož je bil precej starejši od žene, zato obveščevalci vanj niso sumili. Imela sta štiri hčerke: Heleno, Cilko, Ivanko in Angelo. Ena od teh živi v Franciji, druga v Kanadi, doma je najmlajša, Helena. Razen te so partizani zaradi druženja z Nemci leta 1942 druge tri ostrigli na balin.

Helena mi je povedala naslednje:

»Dve ali tri ure so se štabovci in starejši borci drenjali v sobi ob topli peči. Nikamor se jim ni mudilo. Mar bi nemška zaseda tako dolgo zmrzovala v zasedi v kozolcu? Pozneje sem zvedela, da so partizani imeli le dve zasedi ob glavni cesti Gorenja vas – Hotavljah – Žiri, v bližini hiše pa ni bilo nobenega stražarja. Koliko borcev je stalo v kozolcu, ne vem. Tam sem videla pet mrtvih. Ob prvih streljih je v hiši nastala grozna zmešnjava. Skozi glavna vhodna vrata niso mogli, ker so jih Nemci obstreljevali s križnim ognjem. Mati jim je pokazala izhod skozi zadnja

vrata, za ta pa ni vedel nihče. Vsi ti so pobegnili na drugi strani v hrib. Bi jim mati rešila življenje, če bi jih izdala? Ves čas je bila v hiši in se ni nikamor oddaljila. Nemci so bili na običajnem nočnem obhodu v okolici postojanke in so se iz smeri, iz katere so prišli prešernovci, že vračali nazaj. Kot vidite, je naša hiša v pobočju hriba nad cesto. V temni noči so Nemci slišali glasno govorjenje in se nam približali po partizanski sledi. Če bi bili tihi, se to ne bi zgodilo.

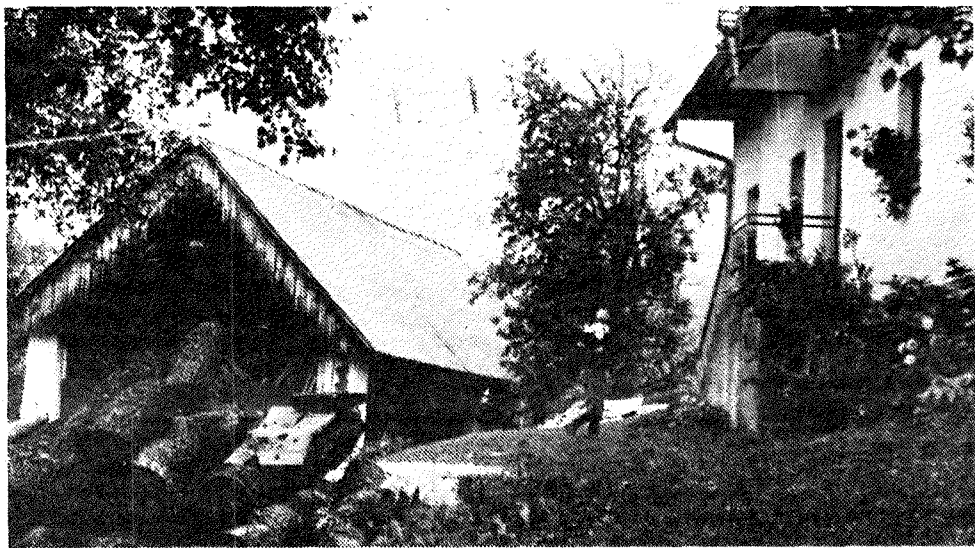
Ranjeni komandir čete se je dobro skril blizu hiše. Povsem po nepotrebnem se je ustrlel sam, kajti tam ga Nemci niso iskali, samomorilski strel pa med splošnim streljanjem sploh niso slišali. Mrtvega smo dobili šele, ko se je zdanilo.

Ne bom hvalila sovražnika, toda želim povedati resnico: vse zajete ranjence so nemški bolničarji v naši hiši obvezali in nato odnesli ali odpeljali v Gorenjo vas. Eden od teh se nam je javil po vojni. Dejstvo je, da marca in aprila v Begunjah niso ustrelili nobenega partizanskega ujetnika. To se vidi iz Grčarjeve knjige Begunje.

Cez teden dni sta dva partizana odpeljala mamo. Bilo je zvečer. Čez dve uri so se vrnili vsi trije in odšli v sobo, kjer ni peči in kjer so bili sami. Vsi smo bili hudo zaskrbljeni, le oče nas je tolažil: če so jo tako hitro pripeljali nazaj, potem ne bo kaj hudega. Tedaj je odjeknil strel, partizana sta zbežala skozi vrata, mi pa v sobo, kjer je v krvi ležala mrtva mati. Mati, ki je mnogim rešila življenje, a ji to takrat niso verjeli. Lastnih napak pri zavarovanju in nebudnosti (glasnemu govorjenju) niso videli.

Nekdo je moral biti kriv in to naj bi bila moja mati. «

Jože Vidic

Žirovčeva kmetija v Hotavljah v Poljanski dolini, kjer je 4. marca 1944. leta padlo pet borcev 2. bataljona Prešernove brigade

Marčevska noč pod Uršljo goro

Pred časom nam je tovariška Štefka Melanšek iz Razbora pri Slovenj Gradcu poslala svoj spomin na napad Bračičeve brigade na Žerjav. Tega dogodka se spominja tako:

»Marec 1945. mi je še živo v spominu. Takrat je bilo že precej kopno, le tu in tam je bila še kakšna krpa snega. Mladinci se nismo ustrašili nobene naloge, ki nam jo je zaupalo osvobodilno gibanje. Tistega spomladanskega večera je prišla Bračičeva brigada v Čemerje pod Uršljo goro, da bi napadla Žerjav. Zjutraj ob svitu so zapeli mitraljezi in zapokale puške. Res smo bili veseli, da so naši borci tako pogumni, da si upajo napasti sovražnika v Žerjavu. Ves dan so se borci pogumno borili. Zaplenili so mnogo živeža, ki ga je bilo treba spraviti na varno. Zvečer pa so partizani organizirali vaščane, da bi še pred svitom ves plen spravili na varno. Tako sta prišla k meni dva borca in že odšli smo v noč. Prišli smo v Čemerje, kjer so bile na vozovih naložene razne stvari. Pri vsakem vozu sta stražila dva borca, da bi vozove zagotovo

in varno pripeljali na določeno mesto.

Vozili smo zelo počasi, saj je bila pot strma, tu in tam pa še malo snežena. Pot nas je vodila mimo Petriča, po domače pri Miškah, mimo Pistotnika, po domače pri Jopiču in naprej Obra ter Kuhelna.

Tam, kjer cesta zavije proti Joštu, je prišlo povelje, naj počakamo, ker je zveza pretrgana. Ob cesti je bila majhna jasa in nanjo smo zapeljali vozove ter čakali na novo povelje. Utrujena živina je plegla po tleh, mi pa smo plegli mednjo, saj je bila noč zelo hladna. Toda povelja ni in ni bilo. Premaknili smo se še ob svitu in odpravili smo se proti Mežnarju v Javorju. Srečno smo pripeljali v Javorje, kjer so nam borci pomagali spraviti stvari v sobo. Sonce je bilo že visoko na nebu, ko smo prišli domov. Veseli smo bili, da se je vse tako dobro končalo. Danes pa radi govorimo in godrnjamo, če ni vse tako, kot si želimo. Nihče se več ne spomni, kako zelo smo ljubili svobodo v tistih časih.«

nasilno mobilizirali. Toda vedeli so zame, tudi to, da so me že trikrat poskušali ujeti. Na vprašanje, kam so se naši umaknili, jim nisem nič določnega povedal, tudi komandantov nisem izdal.

Nazadnje so me zvezali in me odpeljali h kmetiji Obreza. Vtaknili so me v hlev, me zastražili, jaz pa sem vso noč iskal možnost pobege. Zasumili so in me nazadnje zaprli v kmečko shrambo.

Zjutraj pa so me Nemci odpeljali k Viherjevi domačiji. Tam sem z grozo videl Sakelška in Veligovška, ki so ju ustrelili. Da bi jih poznal, sem zanikal, nato so me odpeljali k Tušjevi domačiji. Tam pa mi je gestapovec ukazal, da moram iti tri korake pred njim. Šla sva proti robu gozda, repetiral je pištolo, jaz pa sem bil prepričan, da me bo ustrelil v tilnik. Toda, to je bila samo past. Ukazal mi je, naj se ustavim, ga gledam v oči in mu še enkrat povem vse po pravici.

Nisem se dal – ponovil sem vse prejšnje, on pa mi je zagrozil, da bodo podatke še preverili in da če sem se lagal, me bodo zagotovo ustrelili.

Kmalu nato so se Nemci umaknili v dolino v Lipje, med potjo pa sem jim moral nositi radijsko postajo. Znova so me zvezali in naložili na sani s konjsko vprego. Nemalo pa sem se začudil, ko sem na saneh zagledal zvezanega Cimermana – imel sem ga namreč za mrtvega. Gledal je žalostno, kjer so naju začasno zaprli v neko drvarnico. Obsojenec je bilo veliko, vse so nas zasliševali, Cimerman, ki je bil z mano zaprt, pa si je izmislil dober načrt za pobeg. Jaz naj bi stražarja prosil za vodo, ko bi ta odprl vrata, pa bi ga Cimerman s polenom po glavi. Toda, stražar ni hotel odpreti vrat, le kepo je zagnal, in načrt je propadel. Cimerman je sicer bil prepričan, da bodo njega porabili za talca, mene pa da bodo zaradi mladosti nekako spustili. Zato mi je tudi naročal, naj domačim sporočim, kaj da se je zgodilo z njim. Še istega dne so naju odpeljali v Stari pisker, od takrat pa Cimermana nisem več videl.

12. februarja so Nemci zbirali talce, ki so jih postrelili na Frankolovem. Iz Starega piskra, iz naše celice, so jih izgnali kar precej, vendar takrat še ni nihče vedel kaj jih

čaka. Čez kakšnih deset dni pa so nas, mlajše, preselili v pobeške zapore, v Maribor. Tam sem nekega dne s presenečenjem zagledal mojega sošolca in sovaščana Frica Lovrenčiča kot zapornika 17. oktobra 1944 so ga ujeli nad Tinjami, sredi marca pa ga je iz zapora rešil cestni nadzornik, Tizekov iz Ličence, ki je znal nemško. Tudi mene je poskušal, a mu ni uspelo.

Prvega aprila 1945, na Veliko noč, so zavezniški močno bombardirali Maribor. Petsto kilogramske bombe so padale tudi na naše zapore, da se je stavba tresla in da so vrata naše celice padla s tečajev. Neki Štorgelj iz Savinjske doline in jaz sva planila proti reki Dravi. Da me ni zadela bomba, me je rešila odeja, ki sem jo vrgel preko glave. Tekel sem mimo gostilne pri lokomotivi in skupaj s Štorgljem, ki sem ga bil dohitel, sva prispela v Stržunsko gozdove v vnožju Pohorja. Tam pa je bila že množica Mariborčanov, ki so se skrili pred bombardiranjem; zaradi najinega zaporniškega videza sva se jim zdeli sumljiva. Kljub temu sva se rešila, saj so nama pri neki domačiji dali dva klobu-

ka, da sva pokrila na balin postrženi glavi, in tako sva mimo Nemcev uspešno prispela do mojega doma. Dobro se spominjam, kako močno je bila presenečena moja krušna mati, saj me je imela za mrtvega že od sredine oktobra. Takrat je v resnici padel neki Ivan Korošec in je njegovo ime tudi vpisano na spomeniku padlih na Zbelovem pri Ločah.

Ker sem iz zapora prišel izčrpan, sem v sporazumu z aktivistom OF Ignacem Tomažičem iz naše vasi ostal doma do osvoboditve. Ko pa je moj III. bataljon osvobajal Slovenske Konjice, me je Tomažič o tem obvestil in povedal, da se je v vasi ustanovila narodna zaščita, da je za komandirja postavljen on, jaz pa naj bi bil njegov namestnik. Odslužil sem vojaščino, bil leta 1947 demobiliziran, zaposlil pa sem se na železniški postaji v Mariboru. Svojo upokojevo pa sem dočakal v organih za notranje zadeve.

Čeprav sem v svojih mladih letih moral prestopiti veliko hudega, sem na ta leta ponosen. (konec)

Uporaba živil pri pripravi hrane

Zdrava prehrana je pogoj trdnega zdravja, dobrega telesnega in duševnega stanja ter prijetnega počutja. Zato morajo biti dnevni jedilniki skladni s sodobnimi načeli prehrane, poceni in takšni, da se lahko in hitro pripravijo, ustrezajo pa morajo tudi okusu starejšega človeka. Z načini priprave hrane se ukvarja veda o pripravljanju in angažiranju jedi (kuharska spretnost ali kulinarika), v katero nekateri vključujejo tudi metode za sestavljanje obrokov in celodnevni jedilnikov.

Svetovna kuhinja pozna različne načine priprave hrane (različni tipi kuhinj), ki so odsev družbenih, gospodarskih, kulturnih in krajevnih razmer, odsev vere, običajev, navad in razvad ter trenutne miselnosti človeka.

Človekova vsakdanja (navada) prehrana razodeva njegove možnosti, da hrano pridelajo ali kupijo, pripravi in zaužije, oz. je odsev njegovih pridobljenih ali privzgojenih navad pri pripravljanju hrane. Pomembna pa sta tudi

človekov odnos do hrane in način prehranjevanja. Poznamo npr. skupine ljudi (v klubih) z različnimi pogledi na zdrav način priprave hrane in prehranjevanja sploh, čeprav jim njihov gospodarski položaj omogoča uživati poljubno hrano.

Kuhanje »z organsko hrano«, to je z živil, ki ne vsebujejo kemičnih snovi, npr. pesticidov, je že zelo znan način prehrane v Evropi. Prav to je ponekod močno znano kuhanje in uživanje samo »naravnih hrane«. Pri kuhi zavračajo uporabo čistih sladkorjev ali maščob in drugih živil, ki so posredni izdelki industrije. Nekateri prisegajo na uporabo »zdravih živil«, to je na hrano, ki naj bi imela na telo poseben zdravilen ali varovalni vpliv. Največ pa je »sodobnih« vegetarijancev, ki rastlinske hrane ne uživajo samo zato, ker je po njihovem mnenju zelo zdrava, marveč tudi zaradi njihovega odnosa do živalskega in rastlinskega sveta ter človeške prehrane sploh. Poseben, že močno znan način pripravljaja

nja in uživanja prehrane, ki je prišel k nam z Daljnega vzhoda, je t.i. makrobiotična prehrana. Priprava te hrane temelji na svojevrstnem sestavljanju živil.

Naša sedanja (»šolska«) medicina načeloma priznava le zdrave načine pripravljavanja in uživanja hrane, ne glede na številne znane načine prehranjevanja. Prva zahteva je uporaba higiensko neoporečnih živil iz katerih pripravljamo higiensko neoporečne jedi in obroke hrane. Ko si človek zagotavlja svoj obstoj in želi pridelati čim več hrane, pridelke oz. živila večkrat namenoma ali nehote okuži. Posledice so biološki, strupeni, preobčutljivostni (alergični) pa tudi teratogeni in mutageni učinki na telo. Temu se je treba izogniti. Različni priročniki o higieni živil in prehrane vsebujejo navodila, kako pridelujemo in ohranimo higiensko neoporečna živila.

Tudi v manjših kuhinjah, npr. doma, je pomembno, da se že povsem pripravljeno živilo ne srečuje z nečistim

presnim živilom. Za hlajenje jedi moramo uporabljati hladen prostor, brez muh, drugega mrčesa in prahu. Pomembno je, da jedi ohladimo kar najhitreje. Že pripravljeno hrano hranimo, če je le mogoče, v hladilniku. Vse zagotovljene jedi tudi čimprej porabimo.

Načela zdrave prehrane veljajo pravzaprav že od pradednine, čeprav so sprva slovela le na izkustvu. Človekov razvoj se je spreminjal hkrati z načinom priprave hrane. Z razvojem znanosti in industrije sta se izpopolnjevali tudi veda o pripravi hrane (kuinarika) in veda o sladokustvu (gastronomija). Različni načini jedi imajo v prehrani človeka pravzaprav le ta pomen, da naredijo hrano bolj prebavljivo in izrabljivo, pa da dobi pripravljena hrana boljši vonj, okus in videz (organoleptične lastnosti). Ustrezni načini priprave hrane, vstevši pravilno sestavo živil v obroku, so torej pomembni pri pripravi zdrave hrane. Slaba stran nekaterih načinov priprave hrane je uničevanje nekaterih bistvenih hranil ali pa nastajanje za telo neustreznih ali celo strupenih snovi.

Zdravnikovi nasveti

Kaj je bolečina

Ljudje se pogosto sprašujejo, kaj pravzaprav pomenijo bolečine. Pojavljajo se pri različnih boleznih in v različni intenziteti. Pa poglejmo, kaj je s to nadlogo.

Bolečina pogosto prisili bolnika, da se odpravi k zdravniku. Narava bolečine pa je pomemben podatek za ugotavljanje vzroka obolenja. Pri opisovanju bolečine moramo vzeti v obzir čas nastanka le-te, naravo bolečine, mesto nastanka bolečine, smer njene širjenja, pogoje, v katerih se bolečina okrepi ali omili. Bolečina je izrazito subjektivni fenomen in jo pacienti včasih težko opišejo. Poleg tega je osebna občutljivost na bolečino od človeka na človeka različna. Poznamo ljudi, ki prenesejo tudi večje posege na telesu s komaj zaznavno bolečino, medtem ko se drugi močno vznemirijo in z velikimi napori prenašajo že najmanjši vboj komarja. Občutek bolečine je odvisen tudi od trenutnega psihičnega stanja. To smo lahko zelo dobro opazovali tudi med vojno, ko je optimistično razpoloženje ranjencev in poškodovancev doprineslo k veliko lažjemu prestajanju bolečin. Tudi uspeh zdravljenja je bil očito večji pri dobrovoljnih, vedrih in optimistično naravnanih bolnikih. Treba pa je dodati, da na doživljanje bolečine vplivajo tudi takšni momenti, kot so kulturna stopnja pacienta, tradicija, družinski in splošni življenjski pogoji.

Na nekaterih otokih Mikronezije ženske rojevajo otroke vselej nasmejane. Znani pa so tudi drugi primeri, ki mejijo že z neverjetnim. Spomnimo se samo na fakirsko hojo po razbeljenih kamnih, na znana prebadanja kože in mišic s sabljami, na bičanja. Zaradi vsega tega, kar nam pripoveduje bolečina, je vedenje o tem važen pripomoček za ugotavljanje vzrokov obolenja.

Poznamo pa številne prijeme za blaženje bolečin, med katerimi je najpomembnejša odstranitev vzroka bolečine. Treba je določiti ukrepe za odstranitev vzrokov bolečin. Pogosto lahko to dosežemo z odstranitvijo prvotnega bolezenskega procesa (z uporabo zdravil proti pekoči povišani stopnji kisline pri rani za želodcu ali nitritov pri angini pectoris).

Posebej je treba poudariti, da je jemanje sredstev proti bolečinam lahko zelo nevarno (analgetica) brez ugotavljanja izvora bolečin. Pri nenadni bolečini v trebušni votlini bi bilo proti vsem načelom zdravljenja, če bi hoteli naprej omiliti bolečino, saj bi s tem prikrili znake za ugotavljanje pravih vzrokov bolečine – te pa so lahko tudi vnetje slepiča ali pa druga še hujša obolenja. Zlasti je nepriporočljiva uporaba močnejših sredstev proti bolečinam z vsebnostjo narkotikov.

Individualni pristop k zdravljenju je potreben torej tudi, kadar gre za bolnika z bolečino: kakor smo že dejali, pomembna je jakost, trajanje in vzrok. Analgetice ljudje najpogosteje uporabljajo za uporabo nespecifičnih bolečin. Sicer pa lahko bolečino ublažimo z izbranimi zdravili, ki delujejo usmerjeno na določene organe ali organske sklope (npr. sredstva za širjenje žil...). Pomagamo si lahko s fizioterapevtskimi prijemi (npr. z mirovanjem, razgibavanjem, toplimi ali hladnimi oblogami...). Včasih je potrebno omrtvičenje živca (npr. lokalno omrtvičenje), drugič spet pomaga obsevanje.

Včasih je nujen direkten kirurški poseg (prekinitev živčne prevodne poti, z načini, katerih mehanizmi delovanja še niso do kraja raziskani – s hipnozo, akupunkturo...). Zdi se, da pri nekaterih od teh dejavnosti pride do sproščanja pod vplivom dražljaja (stresa) kemičnih snovi v možganih (endorfini), ki na ta način dosežejo blažitev bolečine. Umirjanje in ustrezna razlaga bolniku sta pomembna činitelja pri odstranjevanju bolečin tudi brez pomoči analgetikov, kajti psihološki moment lahko poveča ali zmanjša prag občutljivosti za bolečino.

Pomembna je tudi izbira pomembnega sredstva proti bolečini (analgetika). Analgetiki, ki ne povzročajo odvisnosti (aspirin in njemu podobni), običajno zadostujejo za ublažitev lažjih stopenj bolečin, pri hujših bolečinah pa lahko uporabljamo zdravila, ki so močnejša, pa povzročajo odvisnost srednje stopnje (npr. kodein), medtem ko najhujše bolečine terjajo uporabo narkotikov (na morfijski osnovi). Slednje moramo uporabljati izredno previdno. Zaskrbljujoča je njihova poraba pri nas, še posebno pa v svetu, če vemo, da povzročajo odvisnost, in da se jih pogosto zlorablja. Vsak bolnik, ki ima hude in dolgotrajne bolečine, je ob jemanju tako močnih zdravil potencialni kandidat za to, da ostane narkoman. O ukrepih zoper to bomo spregovorili prihodnjik.

Dr. Danijel Brezic

Deset ribiškikh prošelj in zapovedi

V okviru praznovanj 100-letnice organiziranega ribištva v Sloveniji prosim in predlagam, da se vsi ribiči in vse turistične organizacije Slovenije in posredno Jugoslavije zavestno obnašamo in ukrepamo v smislu naslednjih ribiškikh smernic in zapovedi.

Po temeljiti presoji v osnutku nakazanih ribiškikh in splošnih zapovedi naj slovenska skupščina uzakoni:

1. Šrepoved porabe vseh vrst polivinilastih vrečk in embalaže.
2. Prislusnimo našim gozdarjem, ko premog uničuje naše gozdove, naše zdravje in podpirajmo vse družbene akcije za postopno uvajanje plina tako v Šaleško kakor tudi v zasavsko dolino in Ljubljano.
3. Prepoved naj se produkcija in uporaba detergentov in sličnih čistilnih sredstev in strupov, ker ne obstaja tehnologija za njih popolni razkroj v vodi in čistilnih napravah.
4. Vsaj v svoji občini naj se postavi poseben kontejner, v kateri bi občani odmetavali uporabljena zdravila, kreme, lake, maže, strupe, spraye, obveze in čistila in lepotilna sredstva itd.
5. Prepoved naj se vsa umetna gnojila in vse vrste zaščitnih sredstev in strupov, ki zastrupljajo naše vode in našo prehrano.
6. Po presoji naj se prepoved vsa kmetijska produkcijska tekmovanja, kjer so merilo uspeha tudi nekontrolirana gnojila in strupi.
7. Do skrajnosti naj se prepoved prekomerna uporaba soli na cestah ter popolnoma prepoved na območju vseh mostov, predvsem pa na vseh parkiriščih, dvoriščih, hodnikih itd. Sneg naj se fizično odstranjuje, ne pa s soljo.
8. Posebno prepoved uporabe vseh vrst gnojil, strupov, čistil in detergentov naj se izda za Bled, Jesenice, Radovljico, Koper, Izolo in Piran, kjer je bilo letos neznosno cvetenje morja in Blejskega jezera.
9. Projektanti naj k oblikovanju melioracij in regulacij voda obvezno povabijo k sodelovanju poleg lastnikov še ribiče, lovce, gozdarje in organe za zaščito narave in turističnih društev.
10. Ob vse večji uporabi pogonskega goriva in kurilnega olja naj se poostri pogoje uskladičenja in uporabe teh goriv, posebno še nad podtalnicami. Prednost naj se daje plinu.
11. Prepoved naj se vsako novo napeljavno vodovoda, ako se istočasno ne zgradi tudi kanalizacija, greznica ali čistilna naprava.

Po vsestranski presoji zgoraj opisanih ribiškikh in turističnih zapovedi vabimo vse ribiče in turistične organizacije širom Slovenije, da skicirane člene besedila dopolnijo in oplemenitijo s svojimi predlogi in mislimi, da bomo nato kot močna združba vseh zaščitnikov narave začeli uveljavljati pred Skupščino Slovenije naše naravno narodno bogastvo, to so naše vode, naše morje, naša jezera, naše reke in potoki ter studenci in vse podtalnice, naše nesluteno narodno bogastvo.

Ciril Stanič

Prebujanje novega gibanja v okviru ZSMS

Servis dobrote mladih

V okviru Zveze socialistične mladine Slovenije so ustanovljena že najrazličnejša gibanja, in lahko rečemo, da se kar dobro držijo pri življenju. Pa je Center za organiziranje prostega časa pri tej slovenski mladinski organizaciji na svoji zadnji seji obravnaval tudi pobudo za ustanovitev gibanja, ki naj bi mu rekli »servis dobrote mladih«. Za koordinatorja so izbrali Pavleta Jakoba.

Za kaj pravzaprav gre? Pobudniki takole pojasnjujemo namen novega servisa:

»V naši družbi je vedno več ostarelih časov, ki so prepuščeni sami sebi. Marsikdo od njih ni sposoben popolnoma sam skrbeti zase. Zato nujno potrebuje občasno pomoč, bodisi da gre za pospravljanje stanovanj, oskrbe s kurjavo, s hrano, potrebujejo manjša hišna popravila ali pa strežbo v času bolezni. Nazadnje pa tudi preprosto človeško družbo, klepet. Tovrstne prošnje za pomoč že dolgo prihajajo na župnijske urade in ker so vse pogostejše, smo se z mladimi dogovorili, da pristopimo k reševanju te problematike bolj organizirano, v obliki »servisa dobrote mladih«.

Servis je torej interesno združenje mladih z namenom nuditi fizično, materialno, duševno in duhovno pomoč ostarelim občanom, ki takšno pomoč potrebujejo in si jo želijo.

Svoj sedež ima na Verovškovi 38 v Šiški. Tja naj vsak, ki ga tovrstna pomoč zanima, sporoči svoje želje in potrebe. Koordinator bo s sodelovanjem tajnika vodil kartoteko in koordiniral delo skupine, ki bo pomoč pripravljena nuditi.

Servis bo upravičeno fizično pomoč nudil brezplačno. Toda veliko starejših občanov potrebuje tudi finančno pomoč, saj s svojimi skromnimi pokojninami težko shajajo skozi mesec. Servis bo finančna sredstva poskušal zbirati s prostovoljnimi prispevki na žiro račun. Računajo tudi na finančno podporo RK ZSMS.

Navsezadnje pa bo servis poskrbel tudi za organiziranje pomoči med mladimi; in sicer pri iskanju sob, v pomoč pri študiju, iskanju zaposlitve, v preprečevanju socialno indiciranih splavov in tudi v duševnih ter duhovnih stiskah.

Upajo, da bo na ta način s samoorganiziranjem mladih prispevali k zmanjševanju samomorov, mladinskega kriminala in marsikomu osmislili življenje.

Ž.D.

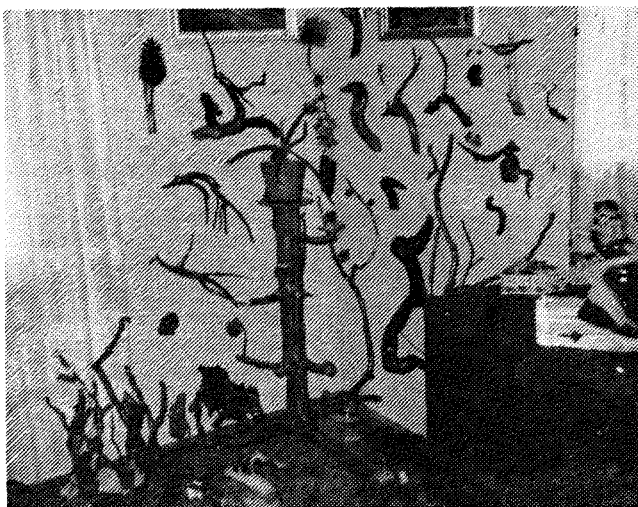
Vaši konjički

Prvi glasovi

Z nekaj vrsticami in priloženimi fotografijami se nam je oglasil Jože Mervič iz Idrije in nam povedal, da se iz veselja do lepote narave že deset let ukvarja z nabiranjem in zbiranjem okrasnih korenin, zlasti tistih, v katerih oblikah lahko najde kakšne znane podobe ali like. Tako si je nabral že lepo zbirko, ki krasi stene njegove dnevne

sobe. Pravi, da si vsakdo lahko lepša svoj upokojski prosti čas s kakšno tako dejavnostjo, ki je koristna tudi zdravju.

Jože Mervič meni, da v bistvu ni pomembno kaj konkretno si človek izbere, da je le konjiček takšen, da ti vzbuja zadovoljstvo in zadoščenje, kar je v teh že tako napetih in hudih časih nadvse pomembno. *Bojana*

Otvoritev razstave »Štirinajsta na Štajerskem«

Ob 45-letnici prihoda 14. divizije na Štajersko smo v petek, 24. februarja 1989 ob 18. uri v avli Doma Kulture v Titovem Velenju odprli razstavo z naslovom »Štirinajsta na Štajerskem«. Razstava, ki so jo pripravili v Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru leta 1981, je gostovala že v mnogih krajih v Sloveniji in Jugoslaviji (med drugim tudi v Beogradu in dvakrat v Ljubljani). V Šaleški dolini, o kateri je na razstavi precej gradiva, pa žal še ni bila postavljena.

Razstava v uvodu prikazuje okoli 500 km dolgo pot 14. narodnoosvobodilne udarne divizije iz Suhorja v Beli krajini na Štajersko. Osrednji del pa je posvečen delovanju divizije na Štajerskem. Divizi-

ja, ki je bila ustanovljena sredi julija 1943, je v času narodnoosvobodilnega boja delovala v vseh slovenskih pokrajinah razen v Prekmurju, največ časa pa je delovala na območju 4. operativne cone, predvsem na Štajerskem, in to od začetka februarja 1944 do konca vojne. Od konca septembra 1943 do aprila 1945 so štirinajsto sestavljale Tomšičeva, Serčerjeva in Bračičeva (prej Loška) brigada in na te tri brigade predvsem mislimo, ko govorimo o 14. diviziji. Večina razstav o Štirinajsti prikazuje predvsem njen pohod na Štajersko, manj celovito pa njeno dejavnost od konca nemške ofenzive proti njej februarja 1944 oziroma od njene preureditve marca 1944 pa do

osvoboditve. Muzej narodne osvoboditve Maribor pa je pripravil razstavo o delovanju Štirinajste na Štajerskem in njenem pomenu v narodnoosvobodilnem boju na Štajerskem.

Še posebno pa je potrebno poudariti dejstvo, da je delovanje Štirinajste ozko vezano tudi na Šaleško dolino, kjer je Štirinajsta v februarju 1944 bila najtežje bitke. S 14. divizijo in še posebej z njeno 1. slovensko narodnoosvobodilno brigado Toneta Tomšiča, je narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini ostal tesno povezan vse do konca vojne. V sestavi Štirinajste je bilo tudi veliko borcev iz Šaleške doline, tesno pa je bila Štirinajsta povezana tudi z ostalim prebivalstvom in ozem-

ljem naše doline. Skupščina občine Velenje je zato 31. maja 1966 Tomšičevi brigadi podelila domicil. Razstava, ki je tematsko tesno povezana z našo dolino, bo torej končno postavljena tudi v Titovem Velenju.

Muzeju narodne osvoboditve v Mariboru se za pripravljenost, da razstavo postavijo tudi pri nas in za pomoč pri postavitvi najlepše zahvaljujemo. Prav tako se zahvaljujemo OK ZSMS Velenje, SZDL Velenje. Občinskemu sindikalnemu svetu Velenje in vsem delovnim organizacijam, ki so finančno omogočili izvedbo tega projekta.

Razstava, ki jo bo odprl ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve prof. dr. Milan Ževart, bo odprta do 10. marca 1989. Ogled razstave bo možen vsak delovni dan od 16. do 18. ure, za šolske in ostale skupine pa po dogovoru tudi dopoldan.

Damijan Kljajić

Praznovanje v Vrhpolju

V soboto 4. februarja ob 18. uri se je zbrala v veliki dvorani gasilskega doma na Vrhpolju, staro in mlado, da bi s tem proslavili dvojni praznik: krajevne skupnosti in slovenski kulturni praznik Franceta Prešerna.

Povezovalka kulturnega programa je bila domačinka Kati, ki je pozdravila vse navzoče občane in nastopajoče. Povedala je, da bo na prireditvi vsega malo. Tako boste zadovoljni odšli domov.

Tovariš Tone CERAR iz Ljubljane in domačin ter udeleženec prvega ustanovnega odbora OF za moravsko dolino pred 47 leti sem v Armonijevi hiši v Zgornjem Tustanju, je povedal: »Pred 47. leti sem se udeležil prvega ustanovnega sestanka in odbora OF za moravsko dolino prav v Armonijevi hiši. Kajti sam kraj in tudi ljudje tu okoli so bili zanesljivi in vse skozi med vojno podpirali partizansko gibanje. Zato je prav, da si je Krajevna skupnost Vrhpolje-Zalog v občini Domžale izbrala 7. februar za krajevni praznik, ki ga letos praznujemo že četrtilt po vrsti.«

Nato so podelili krajevna priznanja Marjanci Urbanija, vaščanom vasi Tustanj, rejnicama Mariji Grošelj in Pepci Cerar. Priznanja sta podelila Tone Pačnik, pred. KO SZDL in tajnica Dorčka Kozmelj.

Nato je sledil kulturni program, ki so ga pripravili učenci osnovne šole Jurij Vega iz Moravč in Podružnične šole Vrhpolje ter tamburaški orkester KUD Vrhpolje pod vodstvom Slavka KOKALJA iz Ljubljane.

Izvajalci programa so bili domačini pod vodstvom prizadene mentorice Fani PAVČNIK, ki ima največ zaslug pri pripravi, organizacijah in izvedbah kulturnih programov v krajevni skupnosti.

Naj omenimo, da je kulturni program v celoti uspel v zadovoljstvo publike in nastopajočih, saj so bili deležni »aplavza« in ponovitve tamburaškega orkestra pod vodstvom Slavka Kokalja.

Jože Novak

Skupnost borcev NOV in PO, ki so delovali izven Slovenije

Na sestanku iniciativnega odbora v Mariboru so ustanovili Skupnost borcev in aktivistov NOB, ki so se borili ali delovali na območjih zunaj Slovenije. V imenu iniciativnega odbora je Tone Kirbiš orisal delo borcev, ki so se borili izven Slovenije. Dejal je, da je na območju Maribora evidentiranih 242 borcev, ki so se borili ali delovali izven Slovenije številni so bili pregnani v Srbijo in so se tam vključili v partizanske enote. Poudaril je, da gre posebna zasluga za delo sekcije bor-

cev, ki so se borili izven Slovenije, danes že pokojnemu prvoborcu Pavlu Žaucerju-Matjažu, ki jim je nudil vso organizacijsko in moralno pomoč ter jih spodbujal k nadaljnjemu delu. 5. novembra 1941 je bila v Užicah ustanovljena slovenska partizanska četa Ivan Cankar. Po doslej zbranih podatkih je leta 1941 odšlo v partizane v Srbiji, na Hrvaškem in v BIH okoli 200 slovenskih pregnancev. V drugi polovici novembra 1944 so v Beogradu ustanovili slovensko narodnoosvobodil-

no brigado, ki je bila takoj premeščena v peti bataljon prve krajiške brigade. Dr. Milan Ževart iz Muzeja narodne osvoboditve se je vprašal, ali ne bi kazalo v skupnost vključiti tudi borce, ki so se borili v odporniških gibanjih od Norveške do Francije, Italije in v drugih evropskih državah. S to pobudo so se pozneje tudi strinjali. Predsednik Mestnega odbora ZZB NOV Maribor Jože Berce je čestital k ustanovitvi skupnosti borcev in je zagotovil tudi potrebno pomoč

mestne borčevske organizacije. Dejal je, da s svojim delom in aktivnostmi lahko mnogo prispevajo k razvijanju in krepitvi bratstva in enotnosti med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. Za predsednika 16-članskega odbora skupnosti so izvolili Staneta Raka, za podpredsednika Toneta Kirbiša in za tajnico Hiacinto Cafnik. Sedaj bodo izpopolnili tudi seznam članstva in navezali stike z drugimi borci in organizacijami v krajih, v katerih so med NOB delovali. Pozvali so tudi vse borce, ki so se borili izven Slovenije, naj se vključijo v članstvo.

M. K.

Visok jubilej Jožefe Ušaj

Pred kratkim smo v krajevni organizaciji združenja borcev NOV Janko Škvarča Aljažev hrib Celje slavili visoki jubilej ob 105. obletnici rojstva naše članice, kranjske krajevne skupnosti Aljažev hrib.

Jožefa Ušaj se je rodila 24. decembra 1884 na sončnem Goriškem. Dobro se spominja svoje mladosti, ki ni bila kaj rožnata; škaf je bil navadno njen prvi jutranji tovariš. V njem je morala že navsezgodaj prenašati vodo za vse hišne potrebe, nešteto krat se je tudi s košaro na glavi in peš podala v Trst na tržnico.

»Sladkost« begunstva je okusila že v prvi svetovni vojni, ko sta morala z možem zapustiti svoj rodni kraj. Na-

selila sta se v Celju, tu sta si s svojo pridnostjo ustvarila svojo lastno gostilno. »Pri Skalni kleti«, ki je bila daleč naokoli znana po svojih primorskih specialitetah. A ne

za dolgo, saj so ju Nemci, kot zavedna Slovenca, že takoj v začetku druge svetovne vojne izselili na Hrvaško, kjer pa sta tudi aktivno sodelovala v NOV.

Leta 1945 je po vrnitvi v svoj upostošeni dom, znova uredila in vodila svojo gostinstvo do smrti svojega moža.

In tako so tekla leta. Jožefa je še vedno živahna, ob dobri oskrbi nečaka in nečakinje preživlja to izredno visoko starost, saj je gotovo najstarejša Slovenka.

Kakor že vrsto let so jo tudi letos obiskali predstavniki družbenopolitičnih organizacij KS in jo primerno obdaruili. Najbolj je vesela šopka rož, ki jih še vedno obožuje.

Ta dan je bila izredno razpoložena, veliko nam je povedala o svoji mladosti, na koncu nam je v celoti zrecitala Gregorčičevo pesem o Soči.

Ferdo Širca

Nagrada za skupno stvar

Januarja letos je med nekaterimi drugimi gospodarstveniki prejel Kraigherjevo nagrado tudi Jože Tišler iz Markovca v Loški dolini, dolgoletni direktor in predsednik poslovnega odbora DO Kovinoplastika v Ložu. Glede na to, da je ta delovna organizacija pod njegovim vodstvom dala našemu odredu svoj domicil, oziroma ga je dala skupnosti naših borcev, in glede na to, da od podelitve domicila naprej to našo borčevsko skupnost ves čas vsestransko podpira (kakor tudi vse naše dejavnosti v zvezi z razvijanjem revolucionarnih izročil), pripisujemo veliko zaslug za takšen odnos tovarišu direktorju.

Jože Tišler je to dokazal tudi zelo konkretno saj je del omenjene nagrade – 500.000 dinarjev – podaril naši skupnosti kot prispevek k poravnavanju stroškov za zbiranje gradiva za monografijo o naši enoti. To se dandanes ne zgodi pogosto. Dokazuje nesebičnost človeka in njegovo široko srčno kulturo. Navsezadnje je drugi del svoje nagrade prav tako podaril v družbeno

koristni namen, saj ga je podaril starotrški osnovni šoli. To pa si zasluži vsaj javno pohvalo.

**Odbor skupnosti borcev
Notranjskega odreda Cerknica**

 JAVOR
LESNA INDUSTRIJA PIVKA

Iščemo najbližje sorodnike

Knjiga Tomšičeva brigada 1943-1944, ki opisuje boje prve in edine slovenske proletarske udarne brigade od 13. julija 1943 do 1. aprila 1944, bo bogato slikovno opremljena. Vsebovala bo 62 barvnih skic in blizu 280 fotografij. V njej bomo objavili fotografije tudi vseh tistih padlih borcev iz tega odbora, ki nam jih bo uspelo dobiti. Doslej je zbranih 272 fotografij, vendar je ostalo še precej padlih borcev, za katere nam s poizvedovanjem prek krajevnih uradov in organizacij ZZB NOV ni uspelo ugotoviti njihovih najbližjih sorodnikov, ki hranijo njihove fotografije. Zato se obračamo na bralce TV-15, da nam pri tem pomagajo. Vprašujemo za sorodnike naslednjih padlih borcev:

BENČINA Ivan, roj. 22. januarja 1924 Loški potok, padel kot vodnik voda ob napadu na Senovo 10. februarja 1944. Mati, ki je živela v Malem Logu, je umrla. Zanima nas, kdo hrani njeno ostalino.

FIRMAN Anton-Rajko, roj. 23. novembra 1925 Mirna Peč, padel 3. septembra 1943 v bitki pri Krvavi Peči.

FURLAN Lev, roj. 17. septembra 1902 Gorica, geometer, padel kot namestnik komandirja čete 23. marca 1944 v bitki pri Rakitovcu.

GOLJAD Leopold-Kovač, rojstnih podatkov nimamo, bil je hudo ranjen (opečen) v gorečem partizanskem tanku 18. septembra 1943 ob nemškem napadu na Cerknico. Spomladi 1944 se je zdravil pri okrožnem odboru OF Grosuplje.

JERMENC Alojzij, roj. 17. junija 1925 Kandrše, padel 23. marca 1944 v bitki pri Rakitovcu.

MERVIC Mitja, roj. 3. marca 1920 Dolnice, četni obveščevalec, padel 18. februarja 1944 pri Zlodeju na Paškem Pohorju.

MORI Ivan, roj. 26. maja 1923 Rakek, padel kot vodnik voda med prebojem pri Ravnah 22. februarja 1944. Njegovi sorodniki so se po vojni preselili z Rakeka neznano kam.

PETROVČIČ Jožef, roj. 14. marca 1915 Lokavec pri Ajdovščini, padel 23. marca 1944 v bitki pri Rakitovcu.

PERENIČ Anton-Tone, roj. 4. januarja 1921 Ribnica, partizan od spomladi 1942, smrtno ranjen v Jelenovem žlebu 8. avgusta 1943, ranam podlegel 7. septembra 1943. Imel je sestro, ki več ne živi v Ribnici.

SMERKE ali SMRKE Ivan, roj. 26. februarja 1923 Stara Gora, padel 12. decembra 1943 ob napadu na Kočevje.

STRGAR Jože, roj. 5. septembra 1922 Dobrova (očito pri Senovem, kjer je vstopil v NOV 10. februarja 1944), padel 18. februarja 1944 pri Zlodeju na Paškem Pohorju.

TAŠIČ Julij, roj. 1923 Pavičiči (zdaj Zastava), padel 11. novembra 1943 blizu Kočljeka.

URH Franc, roj. 10. decembra 1925 Sodražica, padel 21. septembra 1943 blizu Cerknice.

URŠIČ Vincenc, roj. 13. julija 1913 Slovenska vas pri Kočevju, smrtno ranjen 12. decembra 1943 pri Jasnici, umrl 14. decembra 1943 v Novih Lazih.

ZGONC Tatjana, roj. 14. februarja 1924 Ljubljana-Trnovo, dijakinja, skupaj s sestro Zlato, ki so jo umorili ustaši v Prisjeki septembra 1942, odšla k partizanom 10. maja 1943, padla 18. februarja 1944 pri Zlodeju na Paškem Pohorju. Imela je samo mamo, ki je živela v Trnovem.

Najbližje sorodnike naštetih padlih borcev Tomšičeve brigade ali njihove znanke lepo prosim, da mi nemudoma pošljejo svoje naslove oziroma fotografije padlih. Fotografije bom po uporabi takoj in zanesljivo vrnil z reprodukcijo vred. Naslove ali fotografije pošljite na naslov: Franci Strle, novinar, Lajkovska 17, 61111 Ljubljana-Vič (tel. 061/266-682).

Franci Strle

Potrjena resnica

S člankom: »Z domovino ne kaže trgovati« – se popolnoma strinjam. Kako potrebno je, da se v tej zmešnjavi protidokazovanj o naši preteklosti in pomenu NOB, jasno dokaže in izreče čista resnica. Tisoči in tisoči Slovencev, ki so se borili v NOB ali pa jo moralno in materialno podpirali in tudi tisti, ki so jo samo s simpatijami odobraval, z ogorčenjem spremljamo vsa ta našeta malicena našega boja. Ta je bil edinstven v vsej zasluženi Evropi, edinstven pa tudi za nas, saj nas je v vsej zgodovini do takrat, tako množično povezoval v najtrdnjšo fronto boja za skupni cilj: rešitev iz jarma fašističnega suženjstva. Kako je mogoče na mah izničiti vse neštete bitke, juriše, težke pohode, neprepane noči, lakoto, napetosti, trpljenje ranjencev, žrtvovanja, premnoge invalide in njihove psihične boje za sprejemanje takega stanja, jetnike, taboriščnike? S kakšnimi občutki nemoči so zrl v svoje krvnike in se pogostokrat v obupu zatekli ob ograjo, nabito z električno energijo, po svojo zadnjo pomoč – smrt. Mar so se oni, vsi ponižani, mučeni in sestradani borili za oblast?

Je s požganih domačij v dimu in ognju lahko kdo zahrepenel po absolutni vladavini? Mar so se na smrt obsojeni in talci in zaporniki, pretepeni in krvaveči na golih tleh dvigovali na prestole oblastnikov?

To nepregledno množico tpečih in nikoli dovolj poudarjeno širino ljudskih množic v borbi za pravico človeka, je treba upoštevati, kadar se izreče »taka sodba« o preteklosti, če se sploh lahko izreče!

Res ni mogoče sprejeti vseh mogočih sodb o tedanjih časih, ko je vse naše ljudstvo z občudovanja vrednim spoštovanjem tako hrabro prenašalo vse gorje in se je z visoko dvignjeno glavo ponosno uprlo vsemu tujemu in domačemu nasilju in izdaji.

Kdor ni doživel in se tudi pozneje ni podrobno seznanil z vsemi temi dogodki in grozodejstvi, ne more nikoli biti objektivni razsodnik tedanjega zgodovinskega časa.

Zaradi nekaterih posameznikov, ki so tudi tedanji čas in ga mnogi tudi danes izkoriščajo v svoj prid, pa ni mogoče zatajiti edinstvene štiriletnje epopeje naših narodov.

S ponovno podporo k članku tovariša

Hermana Janeža pa bi rada zaključila svoje mnenje z resnico:

»KDOR NE PRIZNAVA PRETEKLOSTI, TUDI SEDANJOSTI NE MORE SPREJETI Z ODPRTIM SRCEM IN SE NE MORE NIKOLI SPOJITI Z NJO V ISTEM DUHU IN V ISTEM KORAKU. KDOR ZANIKA PRETEKLOST, TA TUDI SEDANJOSTI IN PRIHODNOSTI NE BO MNOGO PRISPEVAL.«

Jožica ZOROJA

S časopisom TV-15 nisem zadovoljen

Zelo dolgo sem že naročnik TV-15. Berem ga redno in pazljivo.

Zadnje čase pa postaja vse manj vreden branja. Z novim letom je sicer spremenil zunanji videz; mislim, da brez potrebe. Vsebinsko pa je za naročnika vse manj zanimiv. Vse več strani, včasih več kot polovica je namenjena dnevnim političnim in drugim dogodkom. O tem beremo v dnevnem časopisu, poslušamo na radiu in gledamo na televiziji. To ni in ne more biti glaven namen časopisa namenjenega članom zveze borcev. V kolikor bi posvečali tekočim dogodkom pol strani v obliki kratkih notic, bi bilo še razumljivo, tako pa se prežvekuje vse tisto, kar nam čez teden polni glavo.

Tako vse bolj postaja TV-15 list kot vsi drugi; vse bolj poln splošnih, dnevnih informacij in komentarjev. Nedopustno je, da se opušča oz. zmanjšuje prostor in oži vsebina, ki naj bi bila temu listu temeljna. To je tematika našega narodno osvobodilnega boja in njegovih udeležencev.

Boleče ta premik občutimo mnogi zvesti bralci prav v teh dneh, ko se narodnoosvobodilni boj Slovencev in Jugoslovancev vse bolj surovo izriva iz javnosti. Še več, nahaja se pred frontalnim napadom poraženih narodnih izdajalcev, seveda pod istim (cerkvenim) vodstvom. Novost v tem poskusu splošnega prevrednotenja je, da se je belogardistom pridružila cela vrsta nekdanjih partizanov, udbovcov itd. (Bučar in podobni).

Narodno osvobodilni boj je po skoraj pol

stoletja le še boljševiška zarota. Cerkev in Bela garda sta branili slovenski narod pred divjaki z vzhoda; branili sta zahodno kulturo. Ponujajo nam krilatice, ki jih je (celo bolj) večje, nekoč izdeloval in širil Goebbels.

TV-15 se praviloma ne odziva na te napade. Če pa se, stori to praviloma bralec oziroma naročnik.

Samo nekaj primerov. Dnevno časopisje in še posebej Mladina objavlja vse več prispevkov sodelavcev okupatorja in organizatorjev Bele garde, ki se ne »branijo«, ampak narodno osvobodilni boj in njihove pripadnike. Škof Rožman, ta žalostni in sramotni pojav naše zgodovine, naenkrat postaja »dober človek« in »zaščitnik Slovencev«. Z okupatorskimi oblastmi je »imel stike« zgolj zato, ker »so te bile legalne« oziroma da bi »pomagal«.

Značilen je tudi napad Janeža Markeša, sicer sorodnika vojnega zločinca z Jesenic v Delu dne 21. 1. 1989 – v P. P.: Odstirta zavesa. Zaslužna raziskovalca okupatorjevih in kvistinskih zločinov med narodno osvobodilno vojno Ivana Jana in Ivana Vidica imenuje – fosila. Kako lahko Delo objavi tako osebno žalitev, ki je kazniva v vseh pravnih sistemih, je seveda odprto vprašanje.

Tudi to pot se ni nihče oglašil, ne organizacije ZB – ne kdorkoli drug. Tudi TV-15 vsega tega ni opazil. »Spor« je očitno zasebna zadeva imenovanih dveh borcev. Itd. Itd.

V kolikor se zveza borcev in njeno glasilo TV-15 ne nameravata prvenstveno posvečati tem vprašanjem, ni več razloga, da bi še ostal naročnik.

Lojze Skok

P. S. Med tem časom je Škofija uradno zahtevala odstranitev spomenika demonstracijam tisočih Ljubljancank leta 1943...

Odgovor uredništva

Znani ostri polemik, bančni direktor Lojze Skok, očita našemu časniku prvenstveno dva greha. Prvič, da se preveč ukvarjamo z aktualnimi političnimi dogajanjmi; časopis naj bi bil v večji meri posvečen tematiki NOB. In drugič, da se praviloma ne odzivamo na napade, s katerimi razni sovražniki in narodni

izdajalci naskakujejo narodnoosvobodilni boj Slovencev in Jugoslovancev.

Kaj naj porečemo? Najprej, da se tovarišu Skoku zahvaljujemo za pozornost, ko piše, da TV-15 »bere redno in pazljivo«.

K njegovemu prvemu očitku pripominjamo: večina naših 21 tisoč naročnikov živi na podeželju in v hribovskih vaseh. Veliko izmed njih je revnih; marsikateri nima naročnih drugih časnikov in mu je TV-15 – mimo (morda) radia – edini informativni vir. Prav tem, ki nam ostajajo desetletja zvesti, čeravno zaradi bolezni in starosti vse težje berejo in tudi vse težje zmagujejo plačilo naraščajoče naročnine, se čutimo dolžne prinašati aktualno politično branje. Z gledišča mestnega naročnika zares nismo zelo sveži, k čemur že sama po sebi »pripomore« narava tehnika, vendar si po svojih močeh prizadevamo, da bi s komentarji vsaj v temeljnih potezah zasledovali curriculum vitae naše družbe. To delamo v prid bralcev, ki pojmujejo aktualnost manj napeto in razvijeno kot, razumljivo, kak menadžer, ki živi zasut od »zadnjih sporočil« in so mu na voljo najmodernejša informativna sredstva. Razen tega: večina naših bralcev je s sedanjostjo vsebinsko naravnostjo lista zadovoljna, kar nam v pismih sporočajo. Takšna uredniška politika je verificirana s strani našega časopisnega sveta; tovariš Skok je dve številki nazaj lahko prebral tudi solidno oceno, ki nam jo je odmerilo predsedstvo RO ZZB NOV. Pride pa seveda tudi taka in drugačna pritožba, ki potrjuje pravilo: de gustibus... Borčevskim problemom, pričevanjem, spominom itd. odmerjamo vendar levi del časopisnega prostora; če zadnji čas res nekaj več »prežvekuje« sodobnost, nas k temu silijo znane državne razmere; navsezadnje menimo, da so te razmere, če še tako bridke, vendarle nadaljevanje družbenih procesov, ki so se začeli v NOB. Torej ne moremo priznati, da zapostavljamo »tematiko NOB«, četudi bi se zanesli na izsledek (osebno anketni ali kakšen?) tovariša Skoka, da »občutimo mnogi

GORENJE MUTA

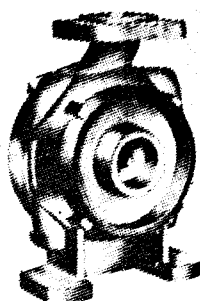
TOVARNA POLJEDELSKEGA ORODJA, KMETIJSKIH STROJEV IN LIVARSKIH IZDELKOV N. SOL. O.

62366 MUTA

TELEFON: 873-140
ŽELEZNIŠKA POSTAJA VUZENICA
TELEX: 33-257 YU LIMUTA

DEJAVNOST DELOVNE ORGANIZACIJE:

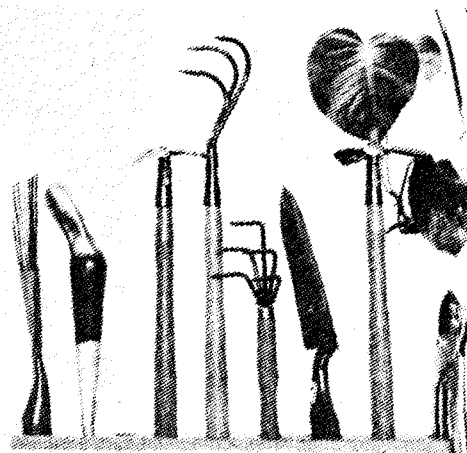
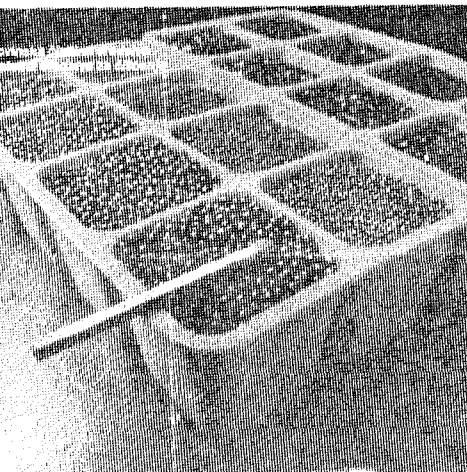
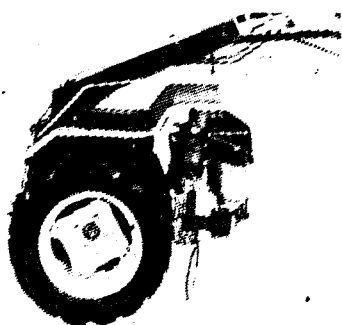
- PROIZVODNJA POLJEDELSKEGA, VRTNEGA IN CVETLIČNEGA ORODJA;
- OPREME ZA SADJARSTVO TER PROIZVODNJA VSEH VRST ODKOVKOV;
- PROIZVODNJA KMETIJSKE, KOMUNALNE IN VRTIČKARSKE MEHANIZACIJE Z VLEČNIMI STROJI IN PRIKLJUČKI;
- PROIZVODNJA VSEH VRST KOVINSKIH ČISTILNIH SREDSTEV IN ULITKOV;
- PROIZVODNJA SIVE LITINE ZA POTREBE KOVINSKO PREDELOVALNE, ELEKTRO IN AVTOMOBILSKE INDUSTRIJE.

TOZD 03

TOZD 04

TOZD 01

zvesti bralci» premik TV-15 stran od njegove prvine tematike.

Glede drugega očitka: res se na Slovenskem množijo neprincipialni in krivični napadi na NOB. Ali naj bo zdaj TV-15 tisti d'Artagnan, ki bo s svojim rapirjem ponabdal levo in desno, po dolgem in počez, naprej in nazaj vse, kar se grdega napiše ali izreče?! Ali naj se vtikamo v delo redakcij in organizacij, ki morajo same vedeti, kaj je prav. Ali je mogoče pričakovati, da bi štirje novinarji, ki trenutno delamo v redakciji TV-15, lahko ob svojem organskem uredniškem in novinarskem delu vodili še polemične spopade, o katerih se ve, da se ponavadi razbohotijo kot vzhajano testo v babični mentrghi! Takšne romantike si ne moremo umisliti. Zelo zelo radi pa bi videli, če bi se pojavljali iz vrst borcev ali drugih občanov napadalci, branilci, zagovarjalci, oporečniki, pripominjevalci itd. zoper najrazličnejše oblike laži ali polresnice, ki se zdaj naperjajo proti NOB. S svežo strastjo bi objavljali takšno pisanje, seveda oblikovano cum grano salis, če bi le od kje prišlo! Žal — tu trpimo brezupno sušo. Na cedilu nas puščajo zgodovinarji, pisci tehničnih memoarov in drugi spoznavalci. Kot hudič križa pa se seveda bojimo godrnjaških skribomanov, ki poznajo svoj predmet samo na en četrť; takšni pošiljajo izdelke, ki nam nakopljajo, če jih po grozovitih lekturah vendar objavimo, po pravilu samo zamere, žolč in kače podobno brezplodnega protestništva.

Ali naša zveza komunistov, ali naša

SZDL, katere delček smo, ali razne mogočne organizacije, ali izvedeni in vplivni posamezniki kaj jasne rečejo ali kaj organiziranega ukrenejajo zoper najrazličnejše svinjarije, ki se pojavljajo po revijah, brošurah itd? Takorekoč nič. Vsi ti dvori dregajo v hrbet svoje mušketirje, novinarje, redakcije, češ, skočite no za nas po kostanj v žerjavico, mi pa bomo slej ko prej v ozadju modro molčali in diplomatsko čakali, kaj boste petelini opravili. Zgodinska navada vseh teh vodilnih »subjektivnih sil« je pač, da samo junaško tarnajo, da se ne izpostavljajo in na koncu vedno »zmagajo«.

Lahko bi še naprej elaborirali te odnose, tovariš Skok, toda čemu, saj so vam vsaj toliko znani kot nam. Za primere, ki ste jih upravičeno in točno navedli, pa za mnoge druge, ki bi jih še lahko, raje napravite odgovornost komu drugemu kakor peščici novinarjev, katerih ime in zato tudi beseda ne zaležeta bogvekaj.

Zvone Kržišnik

Ali kapitalistični tržni sistem lahko rešuje človeštvo?

Zagovorniki o nuji uvajanja kapitalističnega tržnega sistema, vključevanja SFRJ k skupnemu trgu EGS v svoji mišji pameti in majhnosti ne vidijo slona.

Pisma s poudarkom

Dve plati medalje dnevne politike

Nedavna seja PK ZK Vojvodine je pokazala javnosti pravi obraz srbske dnevne politike. Na tej seji je eden razpravljalcev izjavil, da se ne kaže igrati s potrpljenjem Srbov, da ne bodo res vzeli v roke orožja in prav nihče se od te izjave ni distanciral, tudi tamkaj prisotni Slobodan Milošević ne! Če že zaradi ničesar drugega, potem bi morali že ob molčanju na takšno bratomorno sporočilo Slobodana Miloševića poklicati na odgo-

vornost. Ali ima srbska dnevna politika tako malo pristašev celo v sami SR Srbiji, da so ji potrebni tudi takšni, ki bi v njenem imenu ubijali drugače misleče? Na PK ZK Vojvodine je bilo rečeno, da se partijska organizacija Vojvodine še ni ustalila, kar naj bi v prevečenem smislu pomenilo, da državljani v Vojvodini od nje še ne morejo pričakovati oprijemljivih rezultatov na socialni ravni. Vendar pa je vojvodinska partijska orga-

nizacija, po tem, kar smo videli, dovolj čvrsta za neargumentirano klicanje na odgovornost vseh tistih, ki niso na valovni dolžini srbske politike, kajti, za nadaljevanje socialnih težav v Vojvodini ni krivo novo vojvodinsko vodstvo, nesposobno, da bi vsaj ublažilo te težave, ampak so za to krivi neki Vrhovci, Smoleti, Stanovniki, Šuvarji in njim podobni. To prelaganje odgovornosti na druge je ena bistvenih karakteristik politike, ki postavlja na prvo mesto nacionalno namesto razrednega. V takšnem izrednem dejanjskem položaju se, žal, pojavlja nacionalna komponenta dnevne politike kot nujno zlo tudi pri drugih. Tako imenovana principialna koalicija želi primorati razvite k večjim datjavam za nerazvite, da bomo

ja vsi enako revni, če že ne moremo biti vsi enako dobro stoječi.

Nasprotno. V takšni politični filozofiji ni prostora za enakopravnost. Če bi zmogala filozofija enakih žolodcev, bi bila mogoče po črnogorskega vzorcu — povsod zrušiti nacionalna vodstva. Vendar pa s takšno ideologijo socialističnega etatizma ni mogoče uresničiti predvidene reforme. Pomoč nerazvitim se lahko daje samo pod nadzorovom tistih, ki jo dajejo in sicer za tisti gospodarski razvoj, za katerega jo dajejo. Nacionalnim birokracijam nerazvitih bi bilo treba odvzeti pravico, da po svoji presoji odredijo, kaj in koliko ter zakaj se bo porabilo iz pomoči.

Kaj konkretnega je sedanje

srbsko vodstvo doslej storilo za urejanje razmer na Kosovu, razen da jih je še poslabšalo? Ne more biti odgovornosti kosovskega in zveznega partijskega vodstva, ob kateri se ne bi hkrati spraševali tudi o odgovornosti srbskega vodstva! Za poslabšanje politično-varnostnega položaja na Kosovu nosi največji del odgovornosti prav srbsko vodstvo, zaradi tolerantnega odnosa do neargumentiranega klicanja na odgovornost in zaradi kontrarevolucionarnih izpadov v odnosih do drugih in zaradi nespoštovanja demokracije — šele po njih nosijo odgovornost tudi vodstva Kosova in zvezno partijsko vodstvo.

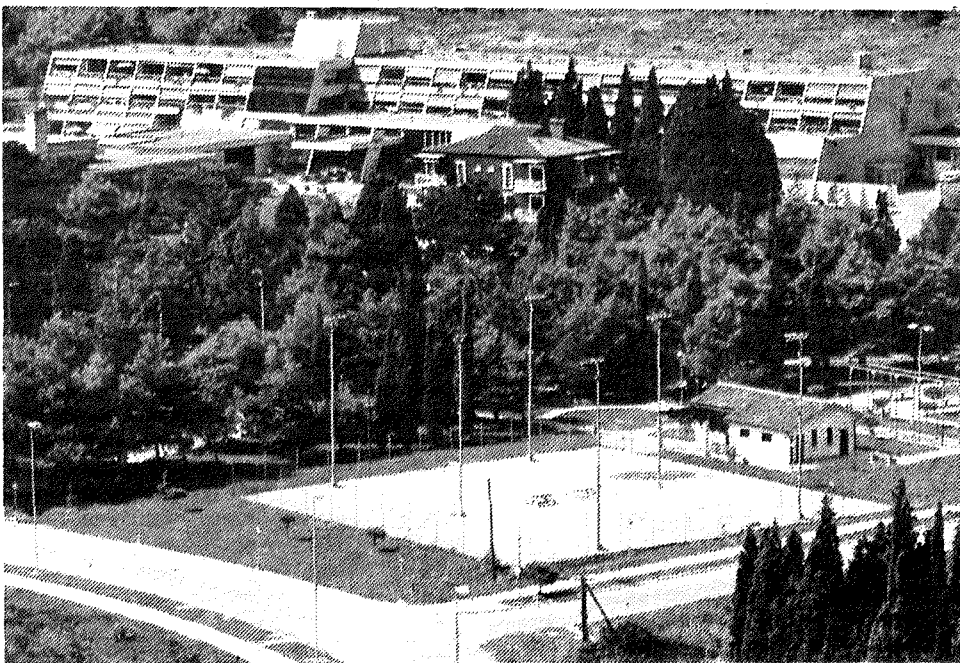
Če se je tovariš Šuvar strijzal z intervencijo milice nad

udeleženci oktobrskega zbiranja v SR Črni gori, je storil prav, ker so ob tisti priložnosti prevzeli pobudo tisti, ki so hoteli zrušiti črnogorsko vodstvo zaradi njegove obrambe črnogorske suverenosti in identitete.

Zdaj je vsem jasno, da slabljenje pokrajinskih avtonomij v SR Srbiji ni imelo za cilj le uresničevanje republiške državnosti na celotnem njenem ozemlju, ampak tudi za dosego množičnosti, da neka, v svojem bistvu birokratsko-centralistična politika dobi tri glasove na federalni ravni, kjer bi, zahvaljujoč se tradicionalni podpori SR Črne gore in Makedonije dobilo prevlado v SFRJ.

Boris Vedenik
Vinkovci

Krka TOZD Zdravilišča, Zdravilišče Strunjan

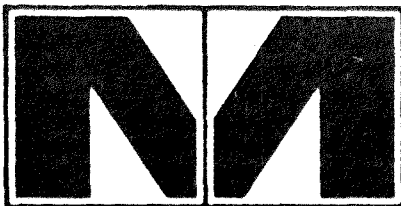
Zdravilišče Strunjan

Hotel Svoboda
66320 Portorož — Portorose, Jugoslavija
Tel. (066) 75-881

Ogorčeni bivši interniranci in zaporniki

Na Republiškem odboru zveze borcev Slovenije so danes bivši interniranci in zaporniki izrazili svoje ogorčenje zaradi odnosa odgovornih družbenih dejavnikov do stavekajočih v rudniku Trebča in njenih podružnicah. »Ne moremo verjeti, da lahko dovolimo v naši socialistični skupnosti tako kruto in nečloveško obnašanje do sodržavljanov«, pravijo v svojem protestu člani borčevske organizacije. »Ti rudarji so moji, očetje in največkrat edini skrbniki družin. Ne analiziramo motivov štrajka, vendar smo proti dvojnemu merilu do državljanih in se zavzemamo, da se tem ljudem in njihovim zahtevam posveti dolžna pozornost in ljudski odnos. Interniranci zahtevamo, da se s stavekajočimi rudarji pogovorijo vsi, s katerimi se ti želijo pogovarjati.«

Podpredsednik
Lado Pohar

MERCATOR
SOZD MERCATOR
— KIT, N. SUB. O.

MERCATOR — EMBA

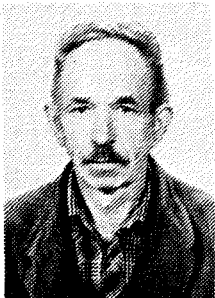
ŽIVILSKA INDUSTRIJA P. O.
61000 LJUBLJANA, SLOVENČEVA 21
TELEFON: (061) 346-266, 346-273
KOMERCIALA: (061) 346-288
TELEX: 31403 EMBA YU
ŽIRO RAČUN: 50102-601-21179

Anica Tavčar

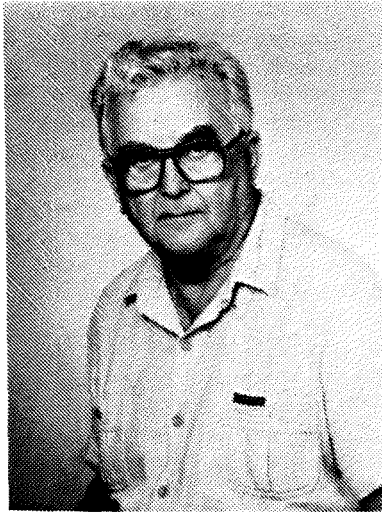
Rojena je bila leta 1925 v Hotovljah. Med NOB je aktivno delovala v mladinski organizaciji in bila sprejeta v SKOJ. Po vojni je sodelovala v udarniških akcijah in bila aktivna v družbeno-političnih organizacijah.

Dušan Kofol

V enainosemdesetem letu je lani umrl Dušan Kofol. Rojen je bil v Komnu pri Sežani. Med vojno je aktivno sodeloval z NOB. Posebno pomembna je bila njegova kurirska dejavnost na relaciji Špital-prelaz Katssberg. Za svoje delo je bil dvakrat odlikovan.

Anton Cimprich

Lani je umrl Anton Cimprich. Rojen je bil leta 1919. Med NOB je bil borec 3. prekomorske brigade in večkrat odlikovan. Pokopan je na pokopališču v Volčah.

Franc Vidergar

V 81. letu starosti je v Ljubljani umrl predvojni komunist in nosilec Partizanske spomenice 1941 tovariš Franc Vidergar.

V organizirano delo OF se je vključil leta 1941, maja 1942 pa je vstopil v NOB. Bil je borec v Zapadnodolenjskem odredu, v Šerčerjevi brigadi ter komisar in nato komandir zaščitne enote in vodja kurirjev pri Glavnem štabu Slovenije.

Po osvoboditvi je deloval v organih za notranje zadeve.

Zvonko Dugulin

Na škrbinskem pokopališču smo se lani poslovili od Zvonka Dugulina, rojenega leta 1920 v Škrbini. Bil je v italijanski vojski. Preko Jugoslavije in Albanije je prišel v Grčijo, kjer so ga Nemci zajeli in odpeljali v taborišče Saarbrücken, kjer je težko zbolel.

Aleksander Ščuka

Od Aleksandra Ščuke iz Tomačevce, rojenega leta 1924, smo se poslovili lani. Med borce NOV je vstopil novembra 1943 in konec vojne dočakal kot borec Gradnikove brigade. Za zasluge med NOV in po njej je bil večkrat odlikovan.

Anton Lapajne

Rojen je bil leta 1914 v Krnicah. Delal je v labinskem rudniku, kjer se je udeležil akcije proti fašizmu. Obsojen je bil na tri leta zapora in poslan v posebni bataljon. Po kapitulaciji Italije je prišel do Barja in se priključil zbirni bazi in s 3. prekomorsko brigado ozemlje. Pri Kninu je bil ranjen. Iz JLA je bil demobiliziran leta 1946 in za svoje delo večkrat odlikovan.

Ivan Skodlar

V 72. letu je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 tovariš Ivan Skodlar.

V napredno delavsko gibanje se je vključil že pred vojno, v organizirano delo OF pa leta 1941. Delal je v centralni tehniki v Dolomitih, kasneje pa je bil sekretar rajonskega odbora OF Dobrova ter Logatec.

Po vojni je bil družbenopolitično aktiven v občini Ljubljana Vič-Rudnik, v SZDL ter ZZB NOV.

Jože Četrlić

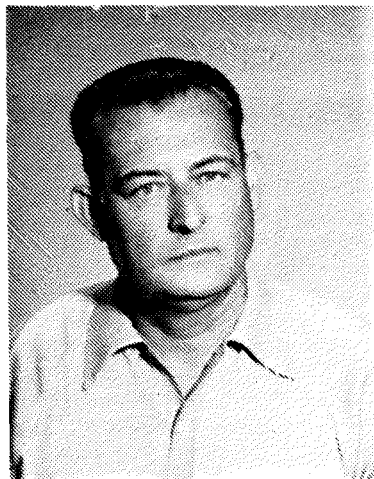
Rodil se je v vasi Volarje na Tolminskem leta 1908. Z OF je aktivno delal od septembra 1942. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Franc Bučinel

Franc Bučinel je bil sin viničarja. Rojen je bil leta 1928 v vasi Višnjevik v Brdih. Med NOB je bil v partizanih na kobariškem področju. Po vojni je delal pri milici. Nazadnje je služboval na postaji milice v Krškem. Prejel je vrsto odlikovanj in priznanj.

Vladimir Fakin

Lani je umrl Vladimir Fakin, ki je bil rojen 1923. leta v Škrbini. Že maja 1942 je bil organiziran v OF in oktobra je bil aretiran in odpeljan v zapor Coroneo v Trst. Januarja 1943 je bil poslan v bataljon speciale v Asti. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se priključil enotam VDV. Januarja 1944 je bil ranjen. Za svoje delo je bil večkrat odlikovan.

Nikola Kekuš

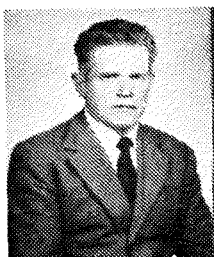
V 70. letu je v Dobovi pri Brežicah umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 tovariš Nikola Kekuš.

Že oktobra 1941. leta se je vključil kot borec v Kalniški odred, v katerem se je boril do konca vojne. Nazadnje je bil komandant bataljona tega odreda.

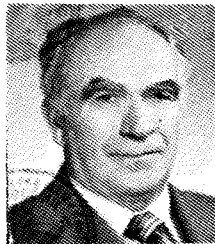
Upokojil se je kot polkovnik JLA v Kraljevu. Pozneje je družbenopolitično deloval v Sloveniji.

Alojz Drenovec

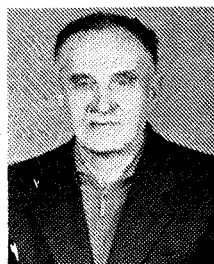
V mladih letih je bil rudar. Od oktobra 1941. leta pa vse do osvoboditve je aktivno in organizirano delal za NOB. Bil je aktivist na terenu Senovo-Mali in Veliki kamen. Pokopan je na pokopališču Koprivnica pri Brestanici.

Angel Kukanja

Angel Kukanja se je rodil leta 1914 v Malem dolu. Ob napadu na Jugoslavijo je bil poslan v kazenski bataljon in nato premeščen na Sicilijo, kjer so ga zajeli zavezniški in odpeljali v Alžir. Leta 1944 je bil pripeljan v zbirno partizansko bazo v Gravino. Od tam je prišel s 3. prekomorsko brigado na Vis. Za medvojne zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Matevž Grad

Januarja smo se na pokopališču v Stožicah poslovili od osemindesetletnega Matevža Grada, doma iz Beričevega pri Ljubljani. Aktivno in organizirano je delal za NOG vse do vstopa v partizane leta 1943. Najprej je bil borec Kamniško-zasavskega bataljona in 5. slovenske NO udarne brigade Ivana Cankarja. Bil je mitraljezec, politični delegat, komisar in kasneje oficir JLA. Kako hraber borec je bil Matevž, povedo njegova številna priznanja in odlikovanja.

Ivan Čok

V Lokvi pri Sežani smo se lani poslovili od osemindesetletnega Ivana Čoka. Iz italijanske vojske, v katero je bil vpoklican februarja 1940, se je po kapitulaciji Italije priključil najprej zavezniški vojski nato pa 3. prekomorski udarni brigadi, kjer je bil komandir voda. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod.

Jurij Kostajnshek

V začetku januarja smo se v Vojniku poslovili od Jurija Kostajnskega, rojenega leta 1921 v Špitaliču. Leta 1944 mu je uspelo pobegniti iz nemške vojske in se priključil borcev prometne čete v Zgornji Savinjski dolini in nato med partizani na Dolenjskem.

Renato Božič

V Izoli smo se januarja poslovili od Renata Božiča, rojenega leta 1921. Bil je borec 3. prekomorske brigade. Leta 1942 je dezertiral iz italijanske vojske. Med potjo je bil ujet in zaprt. Po kapitulaciji Italije je kot vojak zavezniške vojske prišel v Bari. Od tu je pobegnil in se javil partizanski bazi v Gravini. S 3. prekomorsko brigado je prišel na Vis. Za svoje delo je bil dvakrat odlikovan in prejel več priznanj.

Herman Fakin

Lani je v svoji rojstni vasi Škrbini umrl Herman Fakin. Leta 1935 je emigriral v Jugoslavijo. V NOV se je vključil spomladi 1944. Na sremski fronti je bil ranjen in ostal invalid.

Ivanka Šoln

Konec januarja je umrla Ivanka Šoln, ki je bila rojena leta 1914 v Šedmu (Senovo). Bila je delavka na rudniški separaciji. V NOV je bila od avgusta 1944. Pokopana je na senovskem pokopališču.

Pavla Gošek

Pavla Gošek je bila napredna kmetica in splošno partizanska mati. Rojena je bila leta 1909 v bohorskem zaselku Dobrava, pokopana pa je na senovskem pokopališču.

Tone Špeh

Na miremskem pokopališču pri Novi Gorici smo se lani poslovili od Toneta Špeha, rojenega leta 1929 v vasi Kozarščice pri Starem trgu. Kot 13-letni fant se je vključil v NOG. Najprej je bil v Loškem odredu, nato v Tomšičevi brigadi in kasneje v VOS-u. Konec vojne je dočakal v Udarni grupi notranjskega vojnega področja. Bil je štirikrat odlikovan in imel čin rezervnega kapetana.

Ivan Puh

Kot železničar-strojovodja se je po okupaciji 1941. leta vključil v delo NOB in kot član OF izkoristil vse možnosti svojega poklica za prevoz in dostavo zaupne pošte, sanitetnega in drugega materiala. Od njega smo se poslovili lani v Črnučah.

Ali ga poznaš, ali jo poznate?

V naše uredništvo je že prispelo nekaj sestavkov, ki bi lahko bili odmev na kramljanje v prejšnji številki TV-15. Skozi vaše vrstice, dragi mladi dopisniki, nam pred očmi zaživijo podobe, tako, da skoraj lahko opaziš, kako se komu raztegnejo usta v nasmeh, kako mu pomigajo brki, kako se zasvetijo oči itd. Se vam ne zdi, da je naša stran s temi ljudmi kar nekako zaživela! Naj živi še v prihodnje. Zato nam pišite o tistih, ki so vam blizu, tako blizu, da poznate to ali ono njihovo skrito lastnost ali značilnost. Ž. D.

P. S. Lahko ga ali jo tudi narišete ali pa pristanite fotografijo!

Moj stric

Moj stric je po poklicu kovač. Doma je na Hudinji. Zelo ga imam rada. Ko pridem v petek domov, naredim domačo nalogo in si torbo pripravim za ponedeljkov urnik. Nato grem k stricu.

Mojemu stricu je ime Avguštin, piše se Hrovat. Igra tudi harmoniko. Ko pridem tja, mu rečem, naj vzame harmoniko v naročje. Igra zelo hitre pesmi, jaz in sestra pa pleševa.

Je zelo dober človek.

SIMONA KOVŠE, 4.a
OŠ 3. bat. VDV Vitanje

Moj brat

Svojega brata vam bom predstavil zato, ker ga dobro poznam in mi je smešen. Ime mu je Andrej. Ima bele lase in modre oči. Je zelo podoben očetu. Velikokrat je zelo poreden. Če mu vzamem bonbon ali zvečilni gumi, me začne loviti z nožem po stanovanju. V šoli ima najrajši matematiko. Ko pa doma ne zna napisati naloge in mu hočem pomagati, mi ne pusti in pravi, da sem neumen in da ne znam. Mama ga večkrat natepe, ker ji odgovarja ali pa ne pusti, da bi mu pomagala. Rad ima svojega mačka Džonija. Ljubi nogomet in avtomobilčke. Rad pa se tudi pretepa in zafrkava mlajše od sebe. Čeprav je majhen, saj obiskuje šele tretji raz-

red, se pogosto postavi nad mene in se hoče tepsti. Če ga pretepem, pograbi od jeze mojega mačka ter ga začne tepsti ali pa metati v zrak. Kadar ga mama ali oče pošljeta po drva, se začne pritoževati, češ, da jaz nič ne delam. Rad posluša glasbo in se vozi s kolesom. Če mu mama slučajno pozabi pripraviti jutraj nogavice, jo takoj, ko vstane, pokliče po telefonu v službo in se začne dreti kot da ne ve kje je predal z nogavicami. Pri hrani ni izbirljen. Je vse, kar mu daš, včasih tudi najbolj masno. Je zelo skop. Kadar potrebuje denar, prosi mamo, kajti svoje ga noče porabiti.

Takšen je moj brat. Čeprav ima kar precej slabih lastnosti, ga imam vseeno rad.

TIČE PETOVAR, 7.r.
OŠ VAS FARA

Moj dedek

Imela sem dedka. Med vojno je bil partizan. Bil je ranjen v glavo in je preстал veliko hudih bolečin. Zdravil se je v partizanski bolnišnici Franji. Po okrevanju je bil nekaj časa komandir zaščitne čete bolnišnice. Na to je bil zelo ponosen. Velikokrat nam je pripovedoval o življenju partizanske bolnišnice. Bilo je veliko žalostnih in tudi smešnih dogodkov.

Dedek mi je umrl, ko sem

hodil še v malo šolo. Takrat nisem še doro razumela, kaj pomeni umreti. Šele pozneje sem boleče spoznavala, da dedka ne bom več videla.

Spominjam se ga kot sivolasga moža. Bil je zelo delaven in skromen. Rad je pomagal drugim, ker je imel dobro srce. Ko sem bila majhna, sem bila v varstvu pri dedku in babici. Vsako jutro me je peljal v park. Rad je dejal: »Otročiči, kolačiči, tri za en sold.«

Šele sedaj razumem, kaj so dedki kot partizani in babice kot gospodnje naredili za nas. Če se mi kdaj ne ljubi delati, pomislim na dedka. S ponosom in ljubeznijo se ga spominjam. Čeprav ga ni več, bo v mojem srcu vedno živ.

KATJA TROP, 4.b
OŠ Milojke Štrukelj
Nova Gorica

Moj ded ima šestinsedemdeset let. Njegovo življenje je zelo pestro. Bil je partizan; pravi borec za svobodo. Bojeval se je na Neretvi in Sutjeski. Postal je oficir s činom kapetana. Vsa povojna leta je bil aktiven, kot je še danes.

Za babico se jima je rodilo osem otrok. Svojega deda zelo občudujem. Radi se zbiramo okoli njega, saj nam vedno pripoveduje dogodke iz NOB. To so čudovite in resnične pripovedi. Z vsem srcem se je bojeval

za našo svobodo. Ob njem sem začel razumeti, kaj je to domovina.

Moj ded je trden kmet. Še vedno dela. Njegovi lasje so beli. Pri hoji si pomaga s palico. Ljubi slovensko zemljo in rad ima živali, da saj je bil tudi lovec.

Njegov obraz je vedno zadovoljen. Včasih nas opomni ali pokara. S posebno ljubeznijo nam govori o Sloveniji. Pravi, da moramo biti ponosni na svoj narod. Rad ga imam in želim si, da bi še dolgo živel.

MARIJAN MAHNE, 4.b
OŠ Milojka Štrukelj
Nova Gorica

Spomin na starega očeta

V Skomarju ob gozdu je stala stara lesena hiša. Tam je bil doma moj stari oče. Njegov oče je bil krojač. Moj stari oče mu je že v zgodnjih letih pomagal šivati. Ker je bil zelo nadarjen za glasbo, si je v prostem času izdelal lesene tipke, napisal nanje note in se tako kot samouk naučil igrati na vse instrumente. Pri hiši ni bilo denarja, da bi mu kupili harmoniko ali kak drug instrument. Zato je v prostem času začel hoditi v cerkev igrati na orgle. Kot samouk je postal dober muzikant in je po učeval še druge mlade fante. Ustanovil je več mladih ansamblov, ki so nastopali na koncertih, veselicah in kmečkih gostijah.

Zelo mi je žal, da ga nisem poznala, saj je umrl štiri mesece prej, preden sem se rodila. Zelo rada grem pogledat na Skomarje, v njegov rojstni kraj.

KARMEN DOMITROVIČ, 5.a
OŠ Edvard Kardelj
Slovenske Konjice

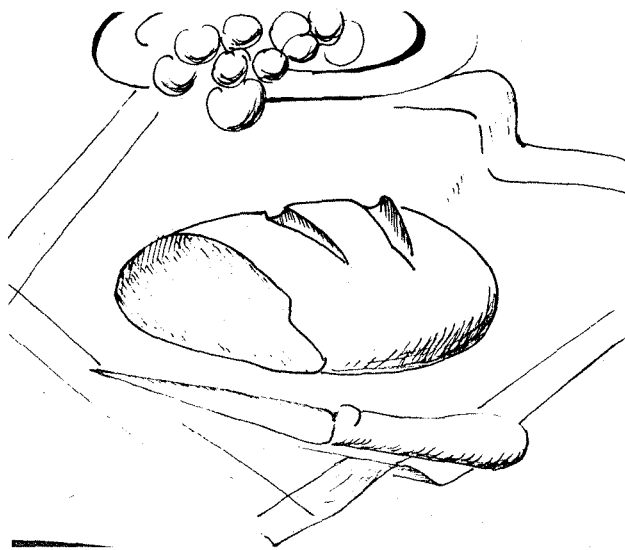
Pečenje kruha

Odkar imamo krušno peč, tudi pri nas pečemo kruh. Spečemo po štiri hlebce na teden. Mamica najprej pripravi kvas, vodo in moko. Moko vsuje v skledo, doda kvas, vodo ter malo soli. Vse skupaj zamesi in pusti vzhajati. Medtem zakuri peč z bukovimi drvimi. Ko drva pogorijo, porine ogenj v kot ter očisti peč z omelom. Še prej pa testo razdeli v štiri pletene košare in pusti vzhajati. Z loparjem položi kruh v peč in ga pusti v peči kakšno uro. Ko je kruh pečen, ga položi na mizo in pokrije s prtom.

Ker imamo domač kruh zelo radi, največkrat poskusimo že kar toplega.

MARINKA LAZNIK,
OŠ Edvard Kardelj
Slovenske Konjice

P.S.: Lahko dodam še to, da med peko in tudi še nekaj časa potem iz peči oamno diši. Navsezadnje pa, dragi mladi prijatelji, za domač kruh ne potrebujete ravno krušne peči, ampak je uporabna tudi vsaka druga, ki jo imate doma v kuhinji. Res, da kruh ne bo ravno takšen kot iz krušne peči, boljši kot tisti iz trgovine pa bo v vašem pekaču gotovo. Poskusite. Ž.D.

Moja mama

Že s precej izdelanim, skrivljenim telesom se trudi in dela dan za dnem. Po svoji materi je podedovala zguban, a vedno priazen obraz. Rada se smeje in takrat se ji iz ust prikažejo ne preveč lepi zobje. Kratki kostanjevi lasje, ki izgledajo trdi, ji krasiyo glavo.

Njeno obnašanje je odvisno od tega, kakšne volje je. Ob različnih priložnostih ter ob posebno razveseljivih trenutkih njen obraz prekrije lep sijaj, ki ji posije iz njene oči. Veliko svojega časa porabi za delo v hlevu, kjer najde razvedrilo. Nas pa velikokrat razveseli z različnimi in dobrimi kuhani ter pecivi. Kadar kuha ali peče, se popolnoma posveti svojemu delu, posebno pa je zavzeta, kadar ustvarja kaj novega. Še vsa delovna se vsako jesen težko loči od zunanjega dela. Pozimi se spremeni, popolnoma umiri in tako najde čas, da se pogovarja z mano in sestro, ki sva polni šolskih skrbi. Z vso spretnostjo in s pridnimi delovnimi rokami se začne ukvarjati tudi z različnimi ročnimi deli. Ko se začne prebujati pomlad, postane nemirna in stalno nekaj dela okoli hiše. Včasih od prenapornega dela postane malo nervozna in se tudi zaradi

najmanjše malenkosti začne jeziti. Vendar pa ima premeško srce in se vsakemu, ki ga užali opraviči in prosi za oduščenje.

NATAŠA FELC, 7. razred
OŠ Janko Premrl-Vojko
Črni vrh nad Idrijo

Mama skrbi zame

Vsako jutro me nekdo pokliče z nežnim glasom. Kdo je to? To je moja mama. Ko se oblečm, me v kuhinji že čakajo topel čaj in keksi. Če se v kopalnici predolgo zamudim, me spet pokliče. Popijem čaj, vzamem torbo in zdrvim čez prag. Med vrati čez ramo zakličem: »Adijo, mama!« Mama mi še nekaj naroča; verjetno naj bom priden, vendar je ne slišim več. Ko se vrnem iz šole, že čaka kosilo, pospravljene sobe, oprano perilo in še in še. Vse naredi mama. Kdo je mama? Stroj? Ne! To je človek z velikim srcem. V njem je prostora za vso družino, pa še za kaj. Kaj pa jaz? Ne znam vedno razumeti maminih skrbi. Jezim se, da je mama sitna, tečna, ... Mamine skrbi bom razumel, ko bom velik.

SIMON RUPNIK, 6. razred
OŠ Janko Premrl-Vojko
Črni vrh nad Idrijo

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Kaj mi pomeni osmi marec?

Dan žena. Praznik za vse žene sveta. Pa ga res vse praznujejo? In kaj komu pomeni? Dela prost dan? Praznično kosilo? »Emancipacija« žensk, kakor pravimo njihovem boju in prizadevanjem za uveljavljanje; tudi na tistih področjih, ki so bila včasih samo v zakupu moških? Ali pa je to preprosto stisk roke, topel objem matere in hčere ali sina, ki ji z drobnim cvetjem in preprostim darilcem izkaže pozornost, zahvalo za življenje, ki mu ga je dala?

Dragi mladi prijatelji, moram vas pohvaliti, saj ste tokrat dovolj zgodaj mislili na vaše mame in njihov praznik, pa zato ne bo problema, da jim za praznik podarimo še vaše misli v TV-15. V osnovni šoli Danile Kumar v Ljubljani so učenci 4. e razreda takole premišljevali:

Miha Mali pravi, da je 8. marec najlepši dan, ker praznujejo vse žene. Vsem iskreno čestita. Andreja Jovan je vesela, ker tega dne otroci razveseljujejo svoje mame s petjem in cvetjem. Armin Gorjup bo svojo mamo za 8. marec razveselil z ocenami. Tudi Rok Porenta se bo v ta namen pridno učil. Za Gregorja Paca je mama največja radost. Tanja Gasparini meni, da je 8. marec dan spoštovanja, materinstva in poslanstva žena v naši družbi. Zlatko Nedeljković pravi, da je to enkratna priložnost, da mamico še posebej osreči. »Tega dne se mamici za njeno dobroto še posebej oddolžim,« piše Tina Plestenjak. Alen Rendulič pa dodaja, da je srečen, če je srečna tudi mamica.

Tako nizajo svoje misli četrtošolci iz OŠ Danile Kumar. Prepričana sem, dragi mladi prijatelji, da vsak od vas nosi v svojem srcu drobno, izvirno željo za svojo mamo in da iz vseh teh želja lahko sestavimo ogromen šopek, ki jih bo bodril in osrečeval še v vseh naslednjih dneh.

Vsi skupaj pa ob prazniku čestitajmo še našim borkam, aktivistkam in partizanskim mamam. Naj vedo, da mladi rod ve za njihov pogum, s katerimi so se z ramo ob rami borile skupaj s svojimi tovariši, da ve za vse koščke kruha, ki so ga bile za partizane pripravljene odtrgati od ust, za toplu ognjišča, skrivna zavetja ... in da vse to naš najmlajši rod spoštuje. Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Kaj mi je všeč

Lepa siva cesta,
ki vije se do mesta.

Koni, kuža moj,
ki skače, da je joj!

Sonce, ki nas greje,
da se Barbka smeje.

Listje, ki na drevju šumi,
da se mu veter smeji.

A od vsega sveta,
najljubša mi je mamica.

POLONA GREŠAK, 5.f
(Iz glasila Črno zlato,
OŠ Trbovlje)

